

Editorial

Máme za sebou půlrok velkých, zajímavých, ale i tragických událostí. Nemám na mysli návrhy „progresivních“ reforem vlády „rozpočtové odpovědnosti“, ale věci větší a důležitější. Matka příroda nám letos několikrát ukázala, že bychom k životu měli přistupovat s velkou pokorou. Nejdříve začátkem roku ničivá povodeň zasáhla některé části Austrálie – mezi nimi i Brisbane, sídlo University of Queensland, kterou v minulých letech navštívilo v rámci projektu Erasmus Mundus in Adapted Physical Activity postupně několik odborníků z FTK UP a kde působí kolegové z oblasti APA. O několik týdnů později otřáslo zemětřesení základy krásného města Christchurch na Novém Zélandu, které bylo počátkem roku dějištěm mistrovství světa v atletice paralympijských sportovců. Toho města, které mělo na začátku léta hostit mezinárodní konferenci aplikovaných pohybových aktivit ISAPA 2011. V obou případech jsme jen z dálky a vlastně virtuálně pozorovali osudy lidí, kteří jsou od nás tak daleko a přitom nám jsou tak blízcí. O dalších několik týdnů později přišla další ničivá katastrofa v podobě zemětřesení a následné vlny tsunami v Zemi vycházejícího slunce, kde přišly o život desetitisíce jejich obyvatel. Pro mnohé z nás nepochopitelná síla, která bere auta, domy a životy všech, kteří jí stojí v cestě. Sedíme u televizorů a nevěříme vlastním očím. Pak sledujeme zprávy z „arabského jara“ a jsme rádi, že žijeme v české kotlině, kde nás neohrožují zemětřesení či velká tornáda, ani do nás nestřílejí vojáci té či oné strany. Jediné nebezpečí na nás číhá z množství „tunelů“ různých podob, rychlým tempem odčerpávajících veřejné finance. Ty finance, s jejichž pomocí máme budovat a zkvalitňovat školství, sociální služby či sport. Tedy oblasti bytostně se dotýkající aplikovaných pohybových aktivit. Jeden by si řekl, nač se snažit! Naštěstí se však najde řada odhodlaných, schopných a entuziastických odborníků, studentů, sportovců i dobrovolníků, kteří posunují oblast vědění a služeb v oblasti APA krůček po krůčku – pomalu, ale jistě – kupředu. Na jaře vyšla v Olomouci publikace Aplikovaná tělesná výchova, na jejíž recenzi se můžete těšit v příštím čísle našeho časopisu. Máme za sebou dubnový karneval APA, řadu seminářů a školení, regionální hry speciálních olympiád a první českou konferenci aplikovaných pohybových aktivit. Až do této konference jsem byl přesvědčen, že „naše APA“ je známá pouze na mezinárodním poli a čeká nás ještě dlouhá cesta k jejímu opravdovému zakotvení v naší zemi. Kvalita a charakter příspěvků odborníků z celé ČR na konferenci však ukázaly obrovský potenciál aplikovaných pohybových aktivit i mimo sféru vlivu „olomouckého inkubátoru“. V prvním červencovém týdnu nás čeká mezinárodní konference ISAPA 2011. Původně zrušená konference v Christchurch se díky nasazení a pílí francouzských kolegů přesunula z Nového Zélandu do Paříže. Mnozí z vás tam budou moci prezentovat výsledky své práce a zjistit, jak je APA rozvíjena po celém světě. Pokud to letos už nestihnete, budu se těšit na viděnou na evropské konferenci EUCAPA 6.-8. května 2012 v malebném irském městečku Killarney.

Doc. Martin Kudláček, Ph.D.

Obsah

PRAXE

Osobnost v oblasti APA (redaktorka rubriky Alena Vyskočilová)
„Ženy by měly řídit svět!“ 2
Alena Vyskočilová

Informace o projektech (redaktoři rubriky Tomáš Vyhliďal, Alena Vyskočilová)

1. česká národní konference aplikovaných pohybových aktivit 4
Alena Vyskočilová

Uskutečněné akce projektu Centrum aplikovaných pohybových aktivit 5
Tomáš Vyhliďal

Uskutečněné akce projektu Speciálně poradenské centrum aplikovaných pohybových aktivit 9
Tomáš Vyhliďal

APA v praxi (redaktor rubriky Tomáš Vyhliďal)

Jasněnka 12
Petra Chovanová

SK ORBITA BRNO oddíl zrakově postižených sportovců 14
Pavla Machancová, Darina Nedvědícká

Jak na to... (redaktor rubriky Martin Kučera)

Závěsný kuželník (ruský kuželník) 17
Jiří Charvát

Možnosti využití zonglování u jedinců se speciálními potřebami 20
Dagmar Trávníková

Řekněte to jinak (redaktorka rubriky Pavla Kukolová)

Vybrané výrazy (znaky) pro využití v ATV 3 23
Pavla Kukolová

Informace ze zahraničí (redaktorka rubriky Miroslava Holubíková)

Šport pre všetkých v dánskom Centre pre osoby s hluchoslepotou a stratou sluchu 25
Miroslava Holubíková

TEORIE

Recenzovaná sekce

Aplikované pohybové aktivity v univerzitním studiu 29
Hana Válková

Význam zotavovacího pobytu s využitím aplikovaných pohybových aktivit na změny subjektivních preferencí dětí se syndromem ADHD 42
Markéta Fejfarová, Ondřej Ješina

Společně v integrované školní tělesné výchově 50
Radka Bartoňová, Ondřej Ješina

Vliv sportovních aktivit na kvalitu života osob s transforální amputací 61
Zdeněk Titl, Amr Mohamed Zaki Zaatar, Ondřej Ješina

Pokyny autorům recenzované části časopisu APA 68

Inspirace

Recenze odborných knih 69

Výběr abstraktů vědeckých článků z oblasti APA 72

Redakční rada: prof. PhDr. Hana Válková, CSc. (FTK UP Olomouc), PaedDr. Zbyněk Janečka, Ph.D. (FTK UP Olomouc), doc. Mgr. Martin Kudláček, Ph.D. (FTK UP Olomouc), Mgr. Ondřej Ješina (FTK UP Olomouc), PaedDr. Ladislav Bláha, Ph.D. (PedF UJEP Ústí nad Labem), doc. PaedDr. Jitka Kopřivová, CSc. (FSpS MU Brno), Ružena Popović, Ph.D. (Faculty of Sport and PE, University of Niš, Srbsko), Miroslaw Górny, Ph.D. (AWF Poznań, Polsko), Mgr. Iva Obrušniková, Ph.D. (University of Delaware, USA), prof. PhDr. Jela Labudová, CSc. (FTVŠ UK Bratislava, Slovensko). Vydala a vytiskla Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 8, 771 47 Olomouc, www.upol.cz/vup, e-mail: vup@upol.cz. K vydání připravila Fakulta tělesné kultury UP v Olomouci ve spolupráci s Českou asociací aplikovaných pohybových aktivit (ČAAPA). Olomouc 2011. Vychází dvakrát ročně. Časopis je od r. 2011 registrován v databázi EBSCO. ISSN 1804-4204. ISSN 1804-4220 (on-line). Reg. č. MK ČR E 19549.

Osobnost v oblasti APA (redaktorka Alena Vyskočilová)

„Ženy by měly řídit svět!“

Alena Vyskočilová

*Katedra aplikovaných pohybových aktivit,
Fakulta tělesné kultury, Univerzita Palackého v Olomouci*

Ačkoliv jste si v této rubrice již zvykli pravidelně nalézat rozhovory s významnými osobnostmi působícími v oblasti APA, tento článek je trošku jiný. Rozhodli jsme se jej věnovat doc. PhDr. Jaroslavu Potměšilovi, CSc., který zanechal výraznou stopu nejen v českém sportu, ale především v práci s osobami se zdravotním postižením.

Doc. Potměšil zemřel v prosinci roku 2010 ve věku 77 let. Tento článek by měl být ohlédnutím za jeho bohatým životem a zároveň poctou tomuto výjimečnému člověku. Můj dík patří především jeho manželce, paní Zdeně Potměšilové, za cenné informace, které mi poskytla při našem setkání, i za rodinné a pracovní fotografie, které mi laskavě zapůjčila za účelem obrazového doplnění mého článku.

Jaroslav Potměšil se narodil 10. února 1933 v malé vesnici Lom u Tábora. Již jako malého kluka jej v obecné jednotřídní škole inspiroval učitel při hodinách tělesné výchovy. Malý Jaroslav obdivoval jeho umění zabavit v těchto hodinách spoustu dětí ve věku od šesti do deseti let a toužil po jeho vzoru stát se učitelem. Další inspirací byl profesor tělocviku na reálném gymnáziu v Táboře, kde se Jaroslav začal intenzivně věnovat atletice. O jeho životní dráze – povolání učitele TV – bylo rozhodnuto.

Po absolvování gymnázia začal Jaroslav Potměšil učit na odborném učilišti v Sezimově Ústí. Jelikož jeho zájem o sport stále vzrůstal, začal studovat na Institutu tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy v Praze. Během studia se aktivně věnoval zejména běžeckému lyžování. Závodil za Duklu Liberec a na mistrovstvích republiky obsazoval přední příčky. Po promoci působil jako pedagog na katedře tělesné výchovy Vysoké školy zemědělské a na Fakultě TVS v Praze. Měl studenty velice rád. Mnozí z nich i jeho kolegové na něj vzpomínají jako na vstřícného, ochotného a tolerantního učitele. Získal vědeckou hodnost CSc. a doktorát filozofie. Absolvoval také francouzskou školu Ecole Nationale de Ski et d'Alpinisme v Chamonix. Minulým režimem byl ale považován

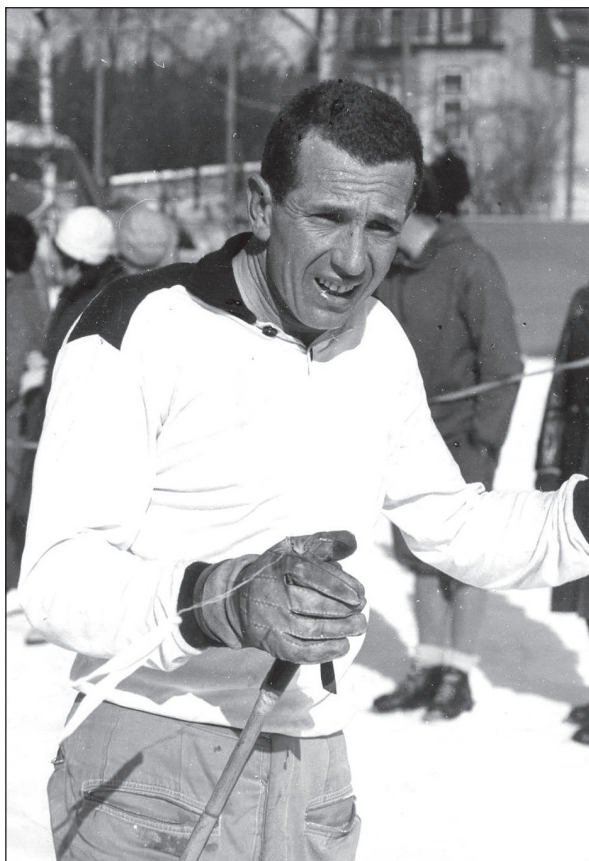
za „nežádoucího“ a od roku 1973 byl od pedagogické práce izolován „převelením“ do Výzkumného ústavu tělovýchovného při FTVS. Svůj odchod ze školy nesl velice těžce, ale svou houževnatostí se vrátil zpět ke sportu. Důkazem jeho skvěle odvedené práce jsou výsledky, které za sebou zanechal jako ústřední trenér lyžování ČSTV. Jeho největším úspěchem byly zimní olympijské hry v roce 1984 v Sarajevu, odkud naši sportovci přivezli 4 medaile. Posléze v roce 1990 se Jaroslav Potměšil vrátil zpět na půdu Univerzity Karlovy. Paní Potměšilová

hovoří o svém manželovi v roli trenéra jako o člověku, který uměl motivovat své svěřence. „Velice obdivoval ženy, tvrdil, že jsou velmi schopné a pracovitě a je škoda, že neřídí svět,“ říká paní Potměšilová. Vypráví zážitky ze sportovních výprav svého manžela a různé příhody z tréninků a závodů. „Jednou na soustředění v šedesátých letech rozebírali večer novou tréninkovou metodu a děvčata u toho štrikovala

vlídně podkolenky, dívala se na televizi a učila se anglická slovíčka. To ho hrozně rozčilovalo, ale když se jich zeptal, o čem v tu chvíli mluvil, tak mu poslouchačky bez mrknutí oka jeho výklad zopakovaly! Celá výprava byla neuvěřitelná parta lidí, která se poznala již na škole, vzájemně se podporovali, drželi si palce, Jarda to s nimi uměl a oni ho respektovali.“

V roce 1989 zasáhla rodinu Potměšilových tragédie. Po nešťastné autonehodě zůstal jejich syn Jan, který zahajoval slibnou hereckou kariéru, upoután na invalidní vozík. O Janově úrazu se psalo mnohé, ale Potměšilovi to nevnímali nikterak negativně. Sám

pan Jaroslav Potměšil v jednom z rozhovorů řekl: „Pro mnohé po takovém úrazu jakoby život skončil, ale právě příběhy lidí, kteří svou situaci dokázali překonat, motivují a povzbuzují.“ Pod vlivem této události se Jaroslav Potměšil po svém návratu na FTVS v devadesátých letech začal věnovat problematice sportu osob se zdravotním postižením. Přispěl k založení studijního programu tohoto typu na FTVS a mnohostranně se v této oblasti angažoval.

I v pokročilém věku se stále aktivně věnoval sportu. Se svou ženou podnikal výlety po krásách Čech a Moravy. Se synem Janem rád jezdil na kole a lyžovat a i navzdory zdravotním komplikacím dokázal podávat neuvěřitelné výkony.

Doc. Jaroslav Potměšil zanechal výrazné stopy nejen v českém sportu, ale především v srdcích lidí jako člověk, který svůj životní optimismus dokázal šířit i kolem sebe. „Byl to člověk, který se dokázal opravdu radovat ze života, ale i s pokorou přijímat osudové rány,“ dodává na závěr našeho rozhovoru paní Zdena Potměšilová.

Atmosféra vyprávění paní Potměšilové byla výjimečná – plná lásky a úcty ke stále milovanému člověku, jehož neobyčejná životní dráha se bohužel již završila. Obávám se, že se mi tuto atmosféru do mého článku nepodařilo beze zbytku přenést. Přesto doufám, že vám poskytl příležitost zavzpomínat na kolegu, učitele, kamaráda či známého – životního optimistu pana Jaroslava Potměšila. ■

1. česká národní konference aplikovaných pohybových aktivit

Alena Vyskočilová

*Katedra aplikovaných pohybových aktivit,
Fakulta tělesné kultury, Univerzita Palackého v Olomouci*

Ve dnech 19. a 20. 5. 2011 se v prostorách Fakulty tělesné kultury uskutečnila historicky 1. česká národní konference aplikovaných pohybových aktivit. Konferenci pořádalo Speciálně poradenské centrum APA (Centrum APA – projekt CZ 1.07/1.2.00/14.0021) ve spolupráci s Fakultou tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci a s Českou asociací aplikovaných pohybových aktivit.

Záměrem konference bylo seznámit odbornou i laickou veřejnost se současným stavem aplikovaných pohybových aktivit a na základě zkušeností účastníků konference nastínit další perspektivy aplikovaných pohybových aktivit v oblasti rekreace a sportu a ve školní tělesné výchově. Konference se zúčastnilo celkem 144 odborníků působících v oblasti vzdělávání, asistenčních služeb, volnočasových aktivit dětí, žáků, studentů či dospělých se speciálními potřebami, včetně akademických odborníků z několika univerzit. Ze 144 účastníků bylo 20 klíčových mluvčích a 25 prezentujících posterové příspěvky. Konference byla rozdělena do tří tematických sekcí: pohybová rekreace a sport v aplikovaných pohybových aktivitách, aplikovaná tělesná výchova v preprimárním, primárním a sekundárním školství a terciální vzdělávání v oblasti APA v České republice i v zahraničí.

Mezi přednášející, které jsme mohli vyslechnout, patřili například prof. MUDr. Hana Hrstková, CSc. (Klinika dětské onkologie Brno), MUDr. Miroslav Novotný (Centrum duševního zdraví, Jeseník), prof. RNDr. Miroslav Janura, Dr. (Fakulta tělesné kultury, Univerzita Palackého v Olomouci), Mgr. Jan Nevrla (Kontakt bB) a mnoho dalších. Dále byl připravený workshop, kde bylo například možné vyzkoušet si v praxi vybrané sportovně-kompenzační pomůcky. Workshop pokračoval večerním programem s dalšími aktivitami a společenským večerem. Páteční jednání v sekci bylo uzavřeno valnou hromadou České asociace aplikovaných pohybových aktivit, která je důležitou platformou pro rozvoj aplikovaných pohybových aktivit v České republice. Konference měla mezi účastníky velice pozitivní ohlas.

Touto cestou děkujeme všem zúčastněným a těšíme se za 2 roky opět na shledanou. ■

foto: Z. Janečka

Uskutečněné akce projektu Centrum aplikovaných pohybových aktivit

Tomáš Vyhlídal

*Katedra aplikovaných pohybových aktivit,
Fakulta tělesné kultury, Univerzita Palackého v Olomouci*

Seminář Integrace jiná cesta 4

Ve dnech 20.–21. října 2010 se v Šubířově u Konice uskutečnil již čtvrtý seminář Integrace – jiná cesta. Tentokrát byl pojat poněkud netradičně. Na dvoudenní setkání byli pozváni zástupci významných organizací pracujících s osobami se speciálními vzdělávacími potřebami v jednotlivých krajích ČR a zároveň zástupci komerčních firem zaměřujících se na oblast osob se zdravotním postižením. Každá organizace i firma měla možnost prezentovat svou činnost a v rámci diskuze sdílet své zkušenosti, problémy a názory. Zároveň proběhla prezentace projektů Centra APA. V rámci neformálního večerního setkání pak jednotlivé subjekty měly možnost navázat vzájemnou spolupráci a možnosti využití aplikovaných pohybových aktivit projektu Centra podpory integrace v rámci své

činnosti. Semináře se zúčastnilo cca 35 zástupců organizací a firem např. ČAAPA, Orbita SK Brno, Domov Na Zámku Nezamyslice, PARA Consulting, s.r.o., Havířov, VUT Brno, SPC Litovel, Terezias Brno, Bb Kontakt Brno, ZŠ speciální Jasněnka, AV Media, ABAK, BES Ostrava, Janské Lázně, NaPlachetnici, Krankfitness, s.r.o., Destinační společnost Orlické hory a Podorlicko a další. Byli jsme velice potěšeni velkou účastí a pozitivními ohlasy na průběh semináře.

Alena Vyskočilová

Pro váš úsměv 2010 a Centrum podpory integrace

Centrum podpory integrace se zúčastnilo doprovodného programu Pro váš úsměv na veletrhu Medical Fair/Rehaprotex v Brně. Veletrh představuje odborníkům a veřejnosti zdravotnickou techniku, kompenzační pomůcky a další věci týkající se rehabilitace a zdraví. Nezbytnou součástí je už zmiňovaný doprovodný program Ligy vozíčkářů, který umožňuje chráněným dílnám, neziskovým a jiným organizacím ukázat své výrobky, služby atd.

Centrum podpory integrace pro návštěvníky připravilo možnost vyzkoušet si různé sportovní aktivity pro lidi s tělesným postižením a seznámit se s možnostmi tohoto projektu. Největším „tahákem“ byl

basketbal na vozíku, největší zájem u lidí s tělesným postižením vzbudila monoski a handbike. V rámci programu proběhla i přednáška o aplikovaných pohybových aktivitách a centrech podpory integrace podporovaných v rámci projektu Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

Boccia v Havířově

V sobotu 30. 11. 2010 se ve Středisku volného času Don Bosco v Havířově-Šumbarku uskutečnil již 4. ročník turnaje v boccii, který pořádal student Fakulty tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci Bc. Martin Kučera a Help klub pod vedením Jiřiny Nevrlé. V soutěži se utkalo dvacet čtyři soutěžících s tělesným postižením, muži i ženy společně a nerozlišoval se stupeň postižení. Centrum podpory integrace pomohlo při dopravě ostravských účastníků turnaje a taky při rozhodování některých zápasů.

Úspěšné byly soutěžící z našich partnerských škol ze ZŠ Ukrajinská 19 a SŠ prof. Zdeňka Matějčka z Ostravy-Poruby, jmenovitě Daniela Hlucháčková a Nikolka Vlochová, které obsadily šesté a desáté místo. Těšíme se na další ročník! Velké poděkování patří už zmíněnému Martinu Kučerovi z Centra podpory integrace a Help klubu, ale také sponzorům a hlavně dobrovolníkům z občanského sdružení ADRA, kteří se na zabezpečení celého turnaje podíleli jako osobní asistenti a rozhodčí.

Základní škola Wolkerova v Jedlové v Orlických horách

Týden od 5. do 12. února 2011 trávili žáci 4. A, 4. C a 7. B na horách. Byl to týden plný sportu a zábavných večerů. Společně s námi přijel na lyžařský kurz i chlapec, který je těžce tělesně postižený, se svými rodiči

a s instruktorem. Jak bude lyžovat? Všichni jsme byli zvědaví a pak také náležitě překvapení. Vašík totiž trávil na svahu nejvíc času ze všech. Lyžování na monoski s instruktorem Jendou ho úplně pohltilo – nevadila

mu zima ani únava. Na monoski zažil mnoho nevšedních zážitků. Jsem velice ráda, že se nám podařilo navázat spolupráci s centrem aplikovaných pohybových aktivit.

Centrum nám zapůjčilo monoski a zabezpečilo vyškoleného instruktora. Věřím, že tuto možnost využijí v budoucnu i jiní žáci naší školy, kteří mají podobné postižení.

Počasí na horách bylo kouzelné. Jen v pátek, kdy měly být závody, přšelo. I když žáci nesoutěžili ve slalomu, byli na konci kurzu odměněni diplomem a drobnými dárečky.

Na horách se děti naučily nejen lyžovat, ale navázaly i nová přátelství. Bylo příjemné sledovat, jak starší žáci ze sedmé třídy pomáhají mladším čtvrtákům.

Všichni budeme na tento týden velice rádi vzpomínat.

Marie Dubnová,
třídní učitelka 4. C

ZŠ, SŠ CREDO - lyžování v Koutech nad Desnou

V termínu 7.–10. 3. 2011 se pro žáky vyššího ročníku ZŠ praktické (7. a 9. ročník) a žáky Praktické školy dvouleté Credo v Olomouci konal 1. zimní ozdravný pobyt v Koutech nad Desnou. Pobyt byl zaměřen především na seznámení žáků s pravidly a možnostmi pobytu v zimní přírodě a díky spolupráci naší školy s Centrem aplikova-

ných pohybových aktivit FTK UP i na teoretické a praktické seznámení se základy sjezdového lyžování.

Díky Centru jsme měli k dispozici speciální lyžařské vybavení (monoski a biski) a především vyškolené instruktory z řad studentů 2. ročníku ATV, kteří nám zajistili odbornou instruktáž a asistenci při výuce lyžování

a zábavné doprovodné programy všeho druhu.

Prvotní obavy učitelů a žáků z dosud neznámé a na první pohled technicky obtížné zvládnutelné pohybové aktivity se hned první den strávený na svahu změnil ve 100% nadšení z lyžování. Rozhodně a ráda můžu potvrdit, že si žáci odvezli zážitky, se kterými se běžně jen tak nesetkají

a na které dlouho nezapomenou. Celkově by se dal pobyt shrnout slovy našich žáků: „Tak to bylo fakt super!“

Velké poděkování za celou školu Credo chci vyslovit Centru APA FTK UP, které nám zapůjčilo potřebné vybavení, dále studentům FTK UP Filipovi a Jitce a finským studentkám na praxi Erasmus, Salle a Jossetě, kteří se postarali o perfektní a nezapomenutelnou atmosféru pobytu a v neposlední řadě kouteckému sluníčku, které nám celé tři dny krásně svítilo.

Mirka Spurná,
Credo Olomouc

Monoski na Pradědu

Základní škola pro děti s tělesným postižením ZŠ Dostojevského v Opavě uspořádala v únoru sportovně rehabilitační pobyt, kterého se účastnilo i centrum podpory integrace. Cílem bylo umožnit lyžování dětem s těžkým postižením a na vozíčku, které za běžných podmínek lyžovat nemohou. Hotel Figura, ve kterém bylo rezervováno ubytování, sice není bezbariérový, ale díky vstřícnému přístupu personálu byly vybrány pro děti na vozíčku

ty nevhodnější pokoje. Vypůjčený schodolez zajistil téměř úplnou bezbariérovost. Počasí přálo, a tak mohla monoski svištět po svahu. Nejdříve byla vyzkoušena sjezdovka „C“, nicméně prostor pro vystupování byl příliš krátký, a tak následoval přesun na „Malý Václavák“. Ten začínajícím monolyžařům „padl jako ulitý“. Dva a půl dne naplněné lyžováním byly ukončeny závodním slalomem, ve kterém děti mohly zažít i napjatou atmosféru. Velké poděkování patří paní Kudelové za zapůjčení schodolezu,

personálu hotelu Figura za rychlé přizpůsobení podmínek pro děti na vozíčku a všem učitelům, vychovatelům a instruktorům ze ZŠ Dostojevského, Milanu Kopřivovi, Centru podpory integrace a ZŠ Ukrajinské z Ostravy za zapůjčení monoski. Bez nich by se sportovně rehabilitační pobyt nemohl uskutečnit. Centra podpory integrace je projekt Univerzity Palackého v Olomouci, je financován Evropským sociálním fondem a podporován rozpočtem ČR.

Projektový den pro žáky 1.-6. třídy - „Jde to i jinak“

Ve čtvrtek 28. dubna 2011 si 120 žáků naší školy ve spolupráci s Centrem podpory integrace Jihomoravského kraje vyzkoušelo v průběhu 4 vyučovacíh hodin, jaké je to žít a sportovat s handicapem.

Ve čtyřech čtyřicetiminutových blocích si zahráli basketbal na vozíku, zkusili prostorovou orientaci, simulovanou stínítkem na oči – s bílou hůlkou se pohybovali po škole a zkoušeli na vlastní kůži, jaké to je, zdolávat překážky, související s tímto postižením.

*Děti velmi bavila kolektivní hra dvou družstev, která se jmenuje **boc-cia** a která byla pro většinu z nich novinkou.*

V interaktivní učebně mohli shlédnout s odborným komentářem záběry vrcholových sportovních výkonů, např. první skok s obratem vzad na vozíku na rampách.

Pro žáky velmi do života poučné, ale zároveň i zábavné dopoledne sklídilo velký úspěch, pro organizá-

tory potom upřímný a dlouhý potlesk na závěrečném setkání v tělocvičně. Poděkování patří také všem pedagogům, kteří pomáhali s organizací a dozory, jež jsou u takovýchto aktivit velmi náročné.

Po tomto programu si už dokážeme představit, jaké je to prožívat život s nějakým omezením.

Přejeme hodně sil a vytrvalosti všem, kteří nejsou jako většina z nás zdraví a musí se každodenně potýkat s překážkami.

**Za ZŠ a MŠ Elišky Přemyslovny
Mgr. Margita Kotásková**

Školení pro rodiče dětí se zrakovým postižením ve Zlíně

Dne 26. 4. 2011 proběhlo školení rodičů dětí se zrakovým postižením, které bylo realizováno ve spolupráci se SPC Zlín pro žáky se zrakovým postižením. V prvním bloku byla představena činnost Centra APA a projekt Centra podpory integrace. Nalezli jsme řízenou diskusi společná témata pro budoucí spolupráci. V druhém bloku se rodiče dozvěděli o specifikách psychomotorického vývoje dětí se zrakovým postižením, byly jim předneseny případové studie dětí se zrakovým postižením a představeny základní možnosti stimulace smyslů pro rozvoj senzomotoriky dětí se zrakovým postižením.

Součástí tohoto bloku bylo také představení natočených shotů pro multimediální DVD a diskuze nad významem připravovaných výukových materiálů pro rodiče dětí se zrakovým postižením (jedno z pilotních ověřování dopadu natočeného materiálu na cílovou skupinu). Byla dohodnuta spolupráce rodičů na další tvorbě metodického DVD.

Po přestávce bylo praktické představení pohybových aktivit pro děti se zrakovým postižením

– showdown, zvuková střelba, psychomotorické a koordinační aktivity, míčové sportovní hry osob se zrakovým postižením. Vůbec poprvé byla na podobném typu školení představena zvuková střelba. Velmi kladně přijatou byla také další novinka, kterou je showdown, neboli modifikovaný stolní tenis pro osoby se zrakovým postižením.

Na závěr proběhla zpětnovazební diskuse a dohoda o budoucí spolupráci na realizaci školení

v oblasti lyžování dětí se zrakovým postižením, spolupráce na tvorbě multimediálního DVD, podpora při zakoupení sportovních-kompenzačních pomůcek apod. Rodiče velmi uvítali toto školení a pozitivně hodnotili především možnost budoucí spolupráce v oblasti konzultací a další podpory ze strany Centra APA jako produktu podpory ESF a rozpočtu ČR.

Ondřej Ješina

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Uskutečněné akce projektu Speciálně poradenské centrum aplikovaných pohybových aktivit

Tomáš Vyhliďal

*Katedra aplikovaných pohybových aktivit,
Fakulta tělesné kultury, Univerzita Palackého v Olomouci*

Zajímavosti pro děti se zdravotním postižením v rekreačním středisku Želivka

Už několikrát rok pořádají příznivci horkovzdušných balónů vícedenní akci pro děti se zdravotním postižením a jejich doprovod. Pro děti je připraveno plno zábavy v podobě upoutaného balónu, skákacího hradu, jízdy na čtyřkolkách, koních, hasičského zásahu, návštěvy muzeí v Pelhřimově a dalších lákavých aktivit. Letos se poprvé zúčastnilo i speciálně poradenské centrum APA s podporou mladých basketbalistů na vozíku. Společně s kluky „basketáky“ jsme pro děti připravili přednášku o APA s besedou, která měla opravdu úspěch.

Děti sršely otázkami (občas velice nevšedními) a na nejšikovnějšího tazatele čekala odměna v podobě dresu podepsaného od zúčastněných basketbalistů. Další den basketbalisté ukázali dětem, co vše na vozíku a s balonem dokážou. Děti si pak mohly samy vyzkoušet sportovní vozík, florbal a basketbal na vozíku, jízdu na handbiku a další. Akce se líbila nejenom dětem, ale i jejich rodičům, kteří by rádi využili dalších možností našeho centra.

Za Speciálně poradenské centrum APA v Kraji Vysočina Radka Bartoňová

Pomikulášský vzdělávací program na ZŠ Lavičky

Dne 3. prosince jsme to se spolupracovníky ze speciálně pedagogického centra neměli na ZŠ Lavičky lehké. Děti před naším příjezdem navštívil Mikuláš s čertem a s těmi smrtelníci jen těžce soupeří. Naštěstí aktivity, které mají žákům přiblížit aktivní život lidí se zdravotním postižením, jsou pro děti natolik zajímavé, že jsme rychle získali jejich pozornost. Základní škola v Lavičkách je malotřídní a má něco přes 40 žáků. Na tento počet je zde poměrně dost žáků integrováno. Proto doufáme, že náš program dětem něco přinesl a pomůže jim do budoucna na tuto problematiku nahlížet jinak.

Radka Bartoňová

Den na sněhu

Pokud jste se náhodou někdo ocitl dne 4. 3. ve Ski areálu Velké Meziříčí, mohli jste na vlastní oči vidět, jak vypadá radost ze sněhu a lyžování u těch, pro které nejsou tyto činnosti zcela běžné. Žáci ze Základní školy a Střední školy Březejc dorazili na Fajtův kopec plni očekávání – představa, co bude, nebyla totiž úplně jasná. Speciálně poradenské centrum APA z Olomouce pro ně připravilo akci s názvem Den na sněhu.

Za pomoci pedagogů, podpory Ski areálu a studentů z Katedry aplikovaných pohybových aktivit Fakulty tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci se žáci pobavili u aktivit jako chůze na sněžnicích, sáňkování nebo hry na sněhu. Největší úspěch však mělo lyžování na monoski či biski. I přes prvotní strach a nedůvěru některých účastníků se většina nechala dolů z kopce svěřit a užila si tak úžasného pocitu, který zažívá

většina z nás při běžném lyžování.

Tento den se vydařil, a to i díky Ski areálu ve Velkém Meziříčí, Speciálně poradenskému centru aplikovaných pohybových aktivit (projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky), pedagogům ze Základní školy a Střední školy Březejc, ale hlavně díky žákům, kteří rozdávali úsměvy a radost všude okolo.

Radka Bartoňová

Zhodnocení semináře v ZŠ a MŠ Josefa Zemana v Náchodě

Dne 10. března 2011 proběhl v prostorách naší školy workshop aplikovaných pohybových aktivit (APA) pořádaný speciálně poradenským centrem z Olomouce. Lektoři Bc. Martin Kučera a Mgr. Tomáš Vyhliďal připravili pro pedagogy naší speciální školy a pedagogy speciálních škol celého regionu po obsahové i formální stránce velmi zajímavý praktický seminář. Seminář byl velmi přínosný pro naši práci s těžce postiženými dětmi. Celá akce byla citlivě rozdělena do dvou částí.

V první části jsme se dozvěděli podrobnější informace o hnutí speciálních olympiád a paralympijských hrách, a sice v přehledu, který byl daleko ucelenější, než jak jsme dříve byli informováni z médií.

Druhá část byla zajímavá svou praktickou stránkou. Velmi inspirující i relaxační byly praktické ukázky s využitím vybraných pomůcek, které bychom mohli využít v naší práci s handicapovanými

dětmi (v naší škole by se mohl využít např. předváděný padák).

Velmi kladně také hodnotíme písemné metodické pokyny k organizaci a realizaci aplikovaných pohybových aktivit a jejich modifikaci. Vzhledem k tomu, že vzděláváme v předmětu TV integrované zrakově postižené žáky, byla celá výše popsaná akce velkým přínosem. Speciální poděkování zaslouží oba lektoři, kteří byli velmi příjemnými průvod-

ci po celou dobu teoretické i praktické části. Obzvláště bychom chtěli vyzdvihnout jejich hluboké znalosti přednášené problematiky a v neposlední řadě i jejich pedagogické, metodické, didaktické a rétorické dovednosti.

V Náchodě dne 17. 3. 2011

Za všechny účastníky pracovního semináře: Ing. Ivo Feistauer, ředitel školy

Jednání s vedoucími pracovníky SPC

Dne 27. 4. jsme měli tu čest být pozváni na krajský úřad do Hradce Králové na zasedání vedoucích pracovníků SPC zřizovaných Královéhradeckým krajem. Společně s hlavním řešitelem projektu Ondřejem Ješinou jsme prezentovali hlavní myšlenku a smysl projektu, přičemž hned od začátku bylo zřejmé, že jsme naší prací „udeřili hřebíček přímo na hlavičku“, neboť se rozpoutala podnětná a konstruktivní debata.

Převážná většina vedoucích pracovníků speciálně pedagogických center se aktivně zajímala o možnost spolupráce a využití nabídek,

kteří projekt Speciálně poradenské centrum APA poskytuje, jako je realizace vzdělávacích programů, školení pedagogických pracovníků a podpora při tvorbě IVP v TV. Naše přítomnost a informace námi podané padly na úrodnou půdu a už začínají přinášet ovoce. Z pěti přítomných pracovišť projeví zájem o některou z forem spolupráce již tři. Proto hodnotíme svou „misi“ v Hradci Králové jakou úspěšnou.

Martin Kučera

Program „Jde to i jinak“ na ZŠ Údolí Desné v Rapotíně

Dne 2. 5. 2011 proběhl již dlouho očekávaný a jednou odkládaný program na základní škole v Rapotíně (u Šumperka). Program proběhl jako jedna z největších realizovaných akcí projektu Speciálně poradenské centrum aplikovaných pohybových aktivit, již se zúčastnilo více než 240 osob. Většinu tvořili žáci 4 škol sdružených pod jeden subjekt ZŠ Údolí Desné, zbytek jejich pedagogičtí pracovníci.

Akce se také zúčastnilo 24 žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP). Vzhledem k tak velkému počtu individuálně integrovaných žáků bylo hlavním smyslem představit žákům bez SVP problematiku „jinakosti“ jako něčeho běžného a oboustranně obohacujícího. Obsahem byly aktivity běžné pro program „Jde to i jinak“, který

již déle než rok realizujeme jako rozšíření dřívějšího programu Paralympijský školní den. Rozšíření spočívá v představování pohybových aktivit a života osob s mentálním postižením a základních principů komunikace s osobami se sluchovým po-

stižením. Ačkoliv hlavní akcent klademe na pohybové aktivity, neopomíjíme ani témata z běžného života a přijímání jinakosti druhých jako celku.

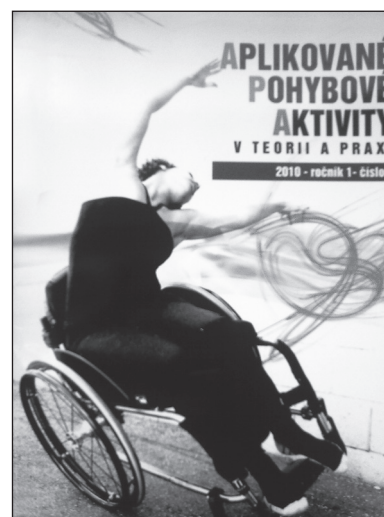
Kolektiv učitelů
ZŠ Údolí Desné v Rapotíně

Časopis Aplikované pohybové aktivity v teorii a praxi ve světové databázi EBSCO

Možná, že většinu čtenářů výše uvedený titul nechá chladnými a rozhodně nedojde ke zvýšení jejich tepové frekvence signalizující enormní stres nebo vzrušení. Přesto však se jedná o úspěch nečekaný. Při vydání teprve dvou čísel časopisu bychom jej mohli přirovnat k postupu hokejového týmu Saudské Arábie do 1. divize hokejového mistrovství světa rok po založení jejich národní hokejové federace.

APA v teorii a praxi se tak dostal vzhledem k přístupnosti a sdílení informací po celém světě na úroveň dalších kinantropologických časopisů jako je např. Tělesná kultura. Mezinárodní databáze EBSCO sdružuje recenzované časopisy a přijetí znamená jisté ohodnocení kvality textů v nich publikovaných. Díky této databázi se nabízí větší možnost sdílení a prezentace výsledků odborných pojednání, praktických aplikací i výzkumných šetření. Akceptace časopisu je o to cennější, že výrazný prostor věnuje praktické nerecenzované části.

Při oslovení databáze EBSCO jsme využili předchozí spolupráce s Evropskou federací aplikovaných pohybových aktivit a spojení s Českou asociací aplikovaných pohybových aktivit. Tato již od prvního čísla deklarovaná spolupráce dává záruky dalšího rozvoje a zkvalitnění časopisu, který je v ČR unikátní. Doufáme, že podpoří rozvoj aplikovaných pohybových aktivit na odborně-teoretické úrovni, ale především na úrovni praktické. Jménem redakčního i projektového týmu děkuji všem, kteří se

na dosavadní práci pro časopis podíleli (příspěvatelé, garanti jednotlivých rubrik, recenzenti odborných článků, autoři recenzované sekce a další).

Ondřej Ješina

APA v praxi**(redaktor Tomáš Vyhlídal)****Jasněnka****Petra Chovanová***Jasněnka, o. s., Uničov*

Jasněnka je občanské sdružení založené v roce 1995 pro osoby se specifickými potřebami z regionu Uničovska a Olomoucka. Zřizovatelem je sdružení rodičů dětí se zdravotním postižením a dalších občanů, kteří si kladou za cíl dosáhnout dle individuálních možností maximální integraci dětí do společnosti a připravit je na život s úplnou nebo částečnou nezávislostí na okolí. OS Jasněnka zřídilo denní stacionář s rehabilitací a Základní školu speciální Jasněnka, o. p. s.

Cílovou skupinu tvoří osoby, které mají sníženou soběstačnost z důvodu zdravotního postižení a o které je jinak pečováno v jejich přirozeném rodinném prostředí. Jsou to osoby ve věku od tří let s mentálním nebo kombinovaným postižením, osoby s poruchou autistického spektra nebo s přidruženým záchvatovým onemocněním bez ohledu na stupeň postižení. Jedná se o uživatele žijící ve svých rodinách, kteří denně docházejí nebo jsou svázeni do Jasněnky.

V současné době Jasněnku navštěvují 3 děti předškolního věku zařazené do výchovné skupiny, 20 dětí si plní povinnou školní docházku v ZŠ speciální a 19 dospělých uživatelů je zařazeno do skupiny pracovní terapie. Vzdělávání žáků probíhá podle Vzdělávacího programu pomocné školy, Vzdělávacího programu rehabilitačních tříd a od září 2010 již i podle Školního vzdělávacího programu.

Fyzioterapie a tělesná výchova

Velká skupina našich uživatelů má problémy se správným držetím těla, tělesným oslabením či nadváhou. Je to zejména důsledek jejich postižení, životního stylu a minimálního pohybového zatížení ve volném čase. Osoby se zdravotním postižením nemají vždy takovou možnost výběru kroužků a volnočasových aktivit jako intaktní populace, což může vést k méně aktivnímu způsobu života. Častým problémem jsou i nepřekonatelné bariéry. Proto rozvoj pohybových schopností a dovedností patří mezi důležitou součást péče, kterou našim uživatelům nabízíme. Naše organizace jim zajišťuje fyzioterapeutickou péči zaměřenou na diagnostiku a terapii funkčních poruch pohybového aparátu. Fyzioterapie svými specifickými prostředky zasahuje tam, kde jsou pohyb a ostatní fyzické i psychické funkce ohroženy zraněním, nemocí nebo vrozenou vadou. Provádějí ji kvalifikovaní pracovníci organizace ve spolupráci s rehabilitačním lékařem, který koordinuje činnost fyzioterapeutické péče. Zaměřují se i na nácvik samostatného pohybu na vozíčku, přesunů z vozíku a zpět, nácviku chůze apod. Mezi součástí fyzioterapie patří nejen individuální a skupinové cvičení, ale i canisterapie, hipoterapie, rekondiční plavání s prvky hydroterapie, vodoléčba, rekondiční pobyty a relaxační činnosti ve snoezelenu.

Hodinovou dotaci TV všech žáků určuje vzdělávací program, podle kterého jsou vzděláváni. Žáci vzdělávacího programu podle dobíhajícího vzdělávacího programu pomocné školy a rehabilitačních tříd mají pět hodin tělesné výchovy týdně, žáci vzdělávaní podle nového Školního vzdělávacího programu díl II. (rehabilitační třídy) mají čtyři hodiny rehabilitační nebo zdravotní výchovy a dvě hodiny pohybové výchovy. Podle ŠVP díl I. (pomocná škola) mají žáci pouze tři hodiny týdně. V naší škole nemáme na každý předmět jednoho vyučujícího, ve své třídě si speciální pedagog vyučuje všechny předměty sám. V pedagogickém sboru máme dvě absolventky oboru aplikovaná tělesná výchova, které jsou i instruk-

tory ČHSO a v případě potřeby konzultují s ostatními pedagogy náplň jejich hodin tělesné výchovy. V tělesné výchově a rehabilitační tělesné výchově žáci rozvíjejí své pohybové dovednosti a seznamují se se základy pohybových činností a sportovních her. Snažíme se přiblížit jim jednotlivé pohybové aktivity, které modifikujeme a přizpůsobujeme jejich specifickým potřebám – pohybové a psychomotorické hry, gymnastická cvičení, atletika, sportovní hry, plavání, jízda na kole, sezónní činnosti atd. Při tvorbě a organizaci vyučovací jednotky jsou pro nás zásadní specifické potřeby našich žáků, jejich individuální fyzické i psychické možnosti a prostředí. Každý z těchto faktorů ovlivňuje efektivnost jednotlivých hodin. Aktivní zapojení všech žáků během jedné vyučovací hodiny je někdy z důvodu skladby jednotlivých tříd složité. Často je v jedné skupině více žáků na vozíku a žáků s poruchou autistického spektra, kteří potřebují individuální přístup a neustálou pomoc či slovní vedení, což v poměru dvou pedagogických pracovníků na šest žáků je organizačně náročné a někdy ne zcela možné. Proto zařazujeme převážně individuální cvičení prokládané relaxací a jednodušší hromadné a skupinové činnosti.

Všechny pohybové aktivity, které se žáky v rámci TV provádíme, jsou na základě doporučení lékaře a souhlasu rodičů. Vždy se snažíme klást důraz na bezpečnost našich žáků. V budově naší školy máme pouze hernu, která slouží spíše k relaxaci a jednodušším pohybovým aktivitám. Již několikrát rok spolupracujeme se Střední odbornou školou hotelnictví a turismu v Uničově, ve které navštěvujeme tělocvičnu a účastníme se společné TV se studenty prvních ročníků. Ti se podílejí na tvorbě náplně výukové jednotky a aktivně se zapojují do činností. Naši žáci a uživatelé stacionáře se pravidelně střídají a každé tři týdny absolvují tyto pohybové aktivity. Je to možnost, jak si vyzkoušet nejen různé tělocvičné nářadí, ale i spolupráci se studenty SOŠ. Uničov patří mezi sportovní města, a ačkoliv není velké, je tu mnoho sportovišť, která máme možnost pravidelně v rámci TV navštěvovat. Např. městský plavecký bazén, atletický stadion, dopravní hřiště a zimní stadion, kde si i naši imobilní žáci mohou vyzkoušet pohyb na ledové ploše.

Na podporu pohybových aktivit v našem zařízení jsme založili sportovní klub Jasňáci, se kterým se účastníme speciálních olympiád pořádaných ČHSO a soutěží pořádaných ČSMPS. Nejvíce se zaměřujeme na stolní tenis, atletické disciplíny a plavání, zúčastnili jsme se ale i závodů v běžeckém lyžování. Mezi největší úspěchy patří účast našich sportovců na světových letních hrách SO v Irsku v roce 2003. Jako denní

zařízení máme časově omezený provoz, a proto se tréninku jednotlivých sportovních činností věnujeme převážně v rámci výuky a pracovní terapie. Již několik let spolupracujeme se sportovci z Vincentina Šternberk, se kterými pořádáme přátelská utkání v bowlingu nebo stolním tenisu.

Bezbariérové terapeutické hřiště

Mezi naše nejvýznamnější projekty spojené s pohybovými aktivitami patří vybudování bezbariérového terapeutického dětského hřiště, které slouží nejen k rehabilitačnímu cvičení s fyzioterapeutem, ale i pro netradiční hodiny TV, volnočasové aktivity a k výuce s využitím prvků hry a prožitku. Naším cílem je vzbudit v žácích a dospělých uživatelích zájem o výuku, pohybové aktivity a aktivní využití jejich volného času. V prostředí, které je pro ně příjemné a plné zajímavých herních prvků, se lépe uvolní a zapojí do výuky a pohybových činností. Během vhodně zvolených herních činností, které se provádějí na speciálně přizpůsobených prvcích, dochází k upevňování znalostí a rozvoji pohybových schopností a dovedností žáků. Důležitá je dostupnost všech prostor tohoto hřiště i pro imobilní uživatele, kteří nemohou využívat ta dětská hřiště v okolí, která nejsou bezbariérová. Na našem hřišti se nachází např. bradla a pohyblivá lávka pro nácvik chůze, šplhací souprava s žebřinami, dřevěná i pružinová lávka a pružinové houpačky pro rovnovážná cvičení, speciální houpačka vhodná i pro děti s tělesným postižením a bezbariérový hrad pro hru i relaxaci. Dopadová plocha kolem většiny cvičebních prvků je tvořena pryžovou dlažbou, po které se bez obtíží dostanou všechny děti k jednotlivým prvkům.

Toto hřiště je našim klientům zpřístupněno i v odpoledních hodinách a o prázdninách. Rodiče je mohou využívat k pravidelnému setkávání a k volnočasovým aktivitám svých dětí.

SK ORBITA BRNO oddíl zrakově postižených sportovců

Pavla Machanocová, Darina Nedvědícká
SK Orbita Brno

Sportovní klub Orbita Brno byl založen v roce 1993. Do té doby byli sportovci registrováni v TJ Vracov, což byl nejbližší sportovní oddíl pro zrakově postižené. SK Orbita Brno vznikl, aby mohly být lépe organizovány pohybové aktivity vzrůstajícího počtu žáků se zrakovým postižením na brněnské ZŠ v místě školy. V současné době má sídlo při SŠ, ZŠ a MŠ pro ZP Kamenomlýnská 2, 603 00 Brno, a eviduje na 98 členů, převážně z řad žactva a juniorů.

Nezanedbatelnou součástí práce SK Orbita Brno je spolupráce se ZŠ a SŠ pro ZP. Dále spolupracuje se speciálně pedagogickým centrem, přes které kontaktuje integrované žáky se ZP. Rodičům, učitelům a asistentům dětí, které mají zájem o pohybové aktivity, jsou podávány teoretické i praktické informace o jejich správném nácviku. V případě zájmu se mohou účastnit sportovních aktivit oddílu.

V SK Orbita Brno se věnujeme širokému spektru aplikovaných pohybových aktivit. Ke každému sportovci přistupujeme dle jeho individuálních schopností a dovedností, které jsou nezdědka přímým důsledkem jeho zrakové vady.

Pro potřeby sportovních soutěží byla ustanovena jednotná kritéria pro zařazení do skupin podle zrakového postižení. Klasifikaci provádí předem schválený oční lékař dle pravidel mezinárodní organizace IBSA (International Blind Sport Association).

Řazení do zrakových kategorií

B1: Bez světlocitu obou očí nebo se světlocitem, ovšem bez schopnosti rozeznat tvar ruky z jakékoli vzdálenosti či směru.

B2: Od schopnosti rozeznat tvar ruky k visu (ostrosti) 2/60 nebo rozsah zorného pole menší než pět stupňů.

B3: S visem (ostrosti) od 2/60 do 6/60 nebo rozsah zorného pole od pěti do dvaceti stupňů.

B4: (open) Zrakově postižený žák, který nesplňuje podmínky zařazení ani do jedné z výše zmíněných skupin zrakového postižení.

(Pro zařazení jsou rozhodující výsledky měření lepšího oka, a to včetně korekce, tedy kontaktních čoček nebo brýlí, přičemž není rozhodující, zda je zrakově postižený při vlastní soutěži používá, či nikoli.)

V současné době navštěvuje ZŠ mnoho dětí nejen s postižením zrakovým, ale i kombinovaným. V SK Orbita Brno jsme se museli tomuto faktu ve spolupráci se školou přizpůsobit. Sportovat mohou všechny děti, které mají zájem, my pouze modifikujeme přístup a podmínky s ohledem na jejich individuální postižení.

Dětem s postižením nabízíme tyto aktivity:

- atletika,
- plavání,
- goalball,
- showdown,
- běžecké lyžování,
- sjezdové lyžování,
- tandemová cyklistika,
- šachy.

Stručné charakteristiky těchto sportů:

ATLETIKA

Tréninky probíhají 2× týdně v rámci školních volnočasových aktivit. Zaměřujeme se především na správné technické provedení každého pohybu.

U mladších žáků se věnujeme běhu na 60 m, 600 m, skoku do dálky a hodu kriketovým míčkem. U juniorů běhu na 100 m, 200 m, 800 m, 1 500 m, hodu oštěpem, vrhu koulí, skoku do dálky.

Specifika kategorie B1, B2:

- při bězích v kategorii B1 a B2 je povolen trasér (vodič), který může být se závodníkem spojen vodičím lankem max. 50 cm dlouhým;
- při hodech a vrzích je závodník navigován hlasem z prostoru výseče;
- při skoku dalekém se závodník odráží z vyznačeného čtverce a je navigován hlasem z prostoru za doskočištěm, délka skoku se měří od místa odrazu.

PLAVÁNÍ

Na tréninku plavání se děti 1× týdně zdokonalují v základních plaveckých stylech. Důraz je kladen na zvládnutí délek 25 m a 50 m.

Specifika kategorie B1, B2:

- orientace podél plaveckých drah;
- na obrátku je plavec upozorněn klepnutím tyčí do ramene.

GOALBALL

Goalball je kolektivní hra s ozvučeným míčem. Jejím smyslem je vstřelit soupeři v časovém limitu co nejvíc branek a žádnou od něj nedostat. Hrají dvě družstva po třech hráčích proti sobě na ploše o rozměru volejbalového hřiště. Tělocvična těchto parametrů se v areálu naší školy nenachází, proto docházíme 1× týdně do tělocvičny běžné ZŠ. Cílem tréninku je kromě zvládnutí hry i nácvik střelby a chytání míče „naslepo“ – tedy v klapkách.

Specifika:

- všichni hráči hrají s neprůhlednými klapkami na očích;
- na hřišti se orientují podle plastických čar nalepených na zemi, které vymezují hřiště;
- hraje se s ozvučeným míčem vážícím 1,25 kg.

SHOWDOWN

Showdown je obdoba stolního tenisu. Hrají dva hráči proti sobě a páčkami si posílají po stole, ohraničeném vysokými mantinami, ozvučený míček. Na kratší straně u každého hráče je branka. Cílem hry je vstřelit soupeři branku a žádnou od něj nedostat. Na škole máme tři showdownové stoly, které jsou umístěny na běžně přístupných místech tak, aby si děti mohly kdykoliv zahrát.

Specifika:

- oba hráči hrají v neprůhledných klapkách na očích;
- páčka má rozměr cca 25 × 9 cm, míček cca 6 cm.

LYŽOVÁNÍ

Základy běžecského lyžování učíme děti na zimním soustředění talentované mládeže a na kurzech žáků sedmých tříd. Při výuce sjezdového lyžování spolupracujeme s katedrou APA FTK UP v Olomouci. Bez její pomoci bychom ji vůbec nemohli uskutečnit. Na kurzech studenti APA pomáhají s trasováním našich dětí.

Při běžecském i sjezdovém lyžování je důležitá funkce vodiče. Ten jede před sportovcem a hlasem mu popisuje cestu a navádí ho.

Specifika kategorie B1, B2, B3:

- na jednoho sportovce musí být vždy jeden vodič.

TANDEMOVÁ CYKLISTIKA

Je to jízda na dvojkole. Závodník s vodičem (pilotem) sedí za sebou. Vpředu je pilot, za ním závodník. Pilot v době cyklistických závodů zrakově postižených nesmí být sám závodním cyklistou. (Měří se výkon závodníka, nikoli jeho pilota.) Tento sport se v našem SK těší oblibě především u juniorů. Někteří z nich se účastní celorepublikové akce, pořádané ZŠ pro ZP v Opavě, Kolo pro život.

ŠACHY

Na škole funguje šachový kroužek, jehož členové se mohou účastnit jak oblastních, tak republikových akcí v žákovské a juniorské kategorii. Hraje se podle pravidel šachu.

Specifika:

- hraje se na šachovnicích upravených pro zasouvání figurek do hrací desky;
- bílá políčka na šachovnici jsou oproti černým o 3mm vyvýšená;
- černé figurky jsou pro lepší orientaci označeny shora hřebíčkem.

(Podrobnější výklad pravidel i pro další sporty je možné najít na www.sport-nevidomych.cz)

Pro zrakové kategorie B3 a B4 (open) žádná specifika (mimo lyžování) nejsou. Soutěží se podle platných pravidel daného sportu.

Tréninkový rok koresponduje s rokem školním. V jeho průběhu se tréninkové postupy v jednotlivých sportech vzájemně prolínají a doplňují. Není přínosné, aby se žáci odmla zaměřili na jeden sport. Jsou vedeni k všestrannosti a teprve okolo třináctého roku se rozhodují, kterému sportu se chtějí věnovat. Talentované děti se snažíme umístit do sportovních oddílů zdravých sportovců, kde se společně se svým trénerem a pod vedením trenéra mohou věnovat vybranému sportu naplno.

SK Orbita Brno i ostatní sportovní oddíly a kluby pro ZP zajišťuje Český svaz zrakově postižených sportovců se sídlem v Praze (ČSZPS). Proto se SK účastní převážně akcí pořádaných tímto svazem.

Příklady:

- MČR v atletice,
- MČR v plavání žáků,
- goalballová liga žáků,
- goalballová liga juniorů a dospělých,
- MČR v šachu žáků a juniorů,
- zimní soustředění talentované mládeže v běžeckém lyžování,
- podzimní soustředění talentované mládeže v atletice, plavání a goalballu.

SK se účastní i akcí ve spolupráci se ZŠ pro ZP.

Příklady:

- zimní kurz v běžeckém lyžování,
- zimní kurz ve sjezdovém lyžování,
- sportovní hry zrakově postižené mládeže,
- mezinárodní sportovní hry pro střední školy.

SK Orbita Brno funguje již 18 let. Za tuto dobu se povedlo naučit pohybovým dovednostem a schopnostem mnoho sportovců. Objevili se jedinci, kteří se významně uplatnili na mezinárodní sportovní scéně. Jiní, kterým se tento sen neuskutečnil, sportování nezanechali a přijali pohyb jako součást svého života.

Cílem sportovního klubu je fungovat ještě řadu let a přimět tak mnoho jedinců s postižením k pohybovým aktivitám.

Kontakt:

sk_orbitabrno@centrum.cz

Jak na to...

(redaktor Martin Kučera)

Závěsný kuželník (ruský kuželník)

Jiří Charvát
Handicap Sport Club
Velké Meziříčí

Jeho prvopočátky se dají hledat v daleké historii – jako sportu pro zábavu venku na zahradách a v zákoutích pohostinských zařízení, pro zpestření volné chvíle.

HISTORIE HRY A SYSTÉM SOUTĚŽE

Počátky závěsného kuželníku v České republice jako hromadně organizované sportovní činnosti v rámci České federace Spastic Handicap (ČFSH) se datují roky 1993 a 1994. V těchto letech byl převážně určen pro mladší generaci handicapovaných sportovců. Od roku 1995 se závěsný kuželník rozšířil do všech oddílů registrovaných pod ČFSH, a to pod názvem Liga Martiny Bayerové. Manžele Bayerovi si vybrali tento sport a založili nadaci, která je hlavním sponzorem těchto soutěží do současné doby. Do soutěže se přihlásilo mnoho smíšených družstev a jednotlivců. Družstva byla rozdělena v té době do 1., 2. a 3. ligy, a protože byl o tento druh sportu velký zájem, vznikla i třída Divize 1 (D1), ze které se postupovalo do 3. ligy. Divize 1 existovala v roce 1995 poprvé a v historických tabulkách není více zmiňována. První kolo závěsného kuželníku se konalo ve sportovním oddílu Halma Zbůch u Plzně. Každoročně se konají 4 kola a pořadatelé se střídají po celé České republice. Během těchto čtyř kol je vždy jedno kolo vypsáno jako MČR jednotlivců bez rozdílu postižení a zastoupení v lize. MČR jednotlivců je rozděleno do věkových kategorií a každá věková kategorie a pohlaví zná po tomto kole mistra České republiky. Dále jsou vyhlášeni i sportovci na druhých a třetích místech. Po posledním, čtvrtém kole je také vyhlášen vítěz 1. ligy a ten se stává i MČR smíšených družstev pro daný rok. Vítěz obdrží putovní pohár. Po tomto čtvrtém kole jsou

vyhlášeni i vítězi druhých a třetích lig, kteří postupují o ligu výš, a také družstva, kterým se nevedlo, a musejí sestoupit. Také jsou evidovány všechny rekordy jak družstev, tak jednotlivců.

Ne vždy vše probíhalo organizačně hladce. Z ekonomických či jiných důvodů byly některé ročníky složitější, v jednom byla dokonce soutěž neregulární. V posledních letech zhruba od roku 2008 byla soutěž dvoukolová, kdy 1. a 2. kolo se hrálo ve dvou hracích dnech na jednom místě. I na tato pravidla pamatovala, ale to až v souhrnu pravidel, která ČFSH upravila pro své sportovce.

Přestože tento sport nemá dnes žádné ambice stát se paralympijským sportem, dopřává všem hráčům pocit sounáležitosti s družstvem. Zdravá a přirozená rivalita mezi sportovními kluby, jež se této disciplíně věnují, se naplno projevuje na zájmu, který by tomuto sportu mohla závidět i jiná sportovní odvětví. V současné době je do této soutěže nahlášeno více než 100 sportovců. Proto musela být první i druhá liga zkorigována na určitý počet družstev a pro třetí ligu se upravila pravidla v počtu družstev pro oddíly a změny v herním systému. V současné době hraje první ligu 8 družstev, stejně tak je tomu v lize druhé. Třetí liga čítá družstev 12. Závěsný kuželník neklade na hráče velké nároky, ale stejně tak jako u všech sportů se k dokonalosti a rekordním zápisům dostane sportovec pouze po dlouhodobém tréninku. Vášně spojené s kvalitním výkonem, který pomůže k dobrému výsledku družstvu, se můžou rovnat vášní na těch největších závodech.

Pro velký zájem sportovců se vedení ČFSH rozhodlo, že prosadí i tento sport mezi postižené sportovce ve světě. Připravila veškeré podklady, jako jsou pravidla, materiální zabezpečení, filmovou dokumentaci, úspěchy v ČR a veškerou dokumentaci o úspěšnosti sportu v ČR a toto vše předložila na zasedání světového sportu handicapovaných.

Členové tohoto zasedání vše sledovali s údivem, ale ČFSH se tento druh sportu nepodařilo na světo-

vou scénu prosadit. Do současné doby nejsou žádné zmínky o tom, že se závěsný kuželník ve světě rozvinul jako právě v ČR. Závěsný kuželník (ruský kuželník) je stále ve světě pouze sportem pro volnou chvíli v tělocvičně, na zahrádce či někde v baru pro zpestření volné chvíle.

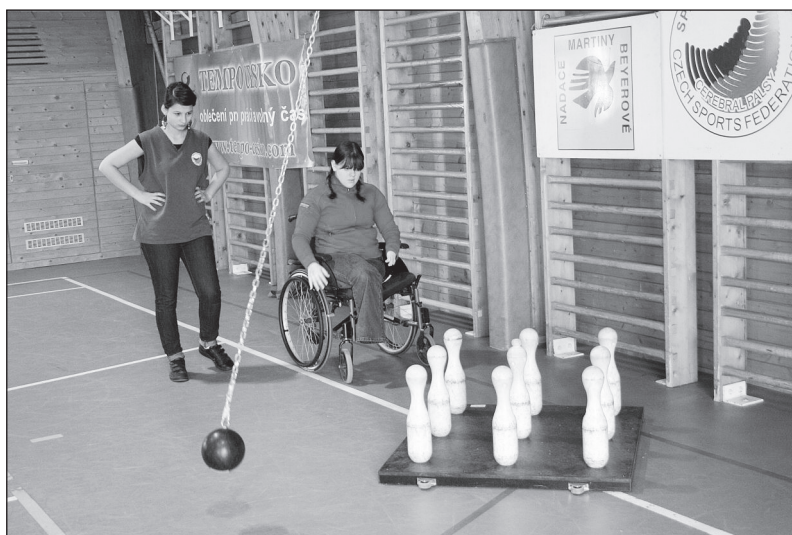
PRAVIDLA ZÁVĚSNÉHO KUŽELNÍKU

Závěsný kuželník je určen pro sportovce s minimálním postižením startující v jedné soutěžní třídě Spastic Handicap (SH).

Každé družstvo tvoří 4 hráči. Pokud je to možné, je jedním z členů družstva žena. Složení družstva může být z hráčů různých tříd dle sportovní klasifikace, věkových kategorií a pohlaví.

Výkon družstva v každé lize je tvořen součtem výsledků nejlepších tří hráčů. Čtvrtý hráč se v daném kole nezapočítává.

Každý sportovní oddíl má své zastoupení v 1., 2. či 3. lize a před začátkem sezóny nahlásí družstva pod určitým názvem do soutěže. Hráč, který je v daném ročníku nahlášen ve vyšší lize, nemůže v celém ročníku nastoupit o ligu níže. Pokud se družstvo nezúčastní kola, nebo je diskvalifikováno, nezapočítává se z tohoto kola družstvu žádný bod. Totéž platí, pokud se kola nezúčastní minimální počet tří hráčů.

Každý sportovec sedí buď na stoličce, nebo na vozíku v určitém úhlu a vzdálenosti od hracího pole kuželníku, který není nijak přesně upraven pravidly. Kuželky musí být po odhozu sportovce poraženy pouze nárazem koule zezadu – koule míří směrem k hráči. Kuželky se také mohou posazovat navzájem. Pokud koule porazí kuželky směrem od hráče při odhozu, je hod neplatný a body za takto shozené kuželky se nezapočítávají. Pokud koule narazí

při odhozu o rameno kuželníku, tento hod se též nezapočítává.

Hráči jsou rozděleni do kategorií dle věku a dle pohlaví. Do kategorie muži, ženy spadají ti závodníci, kteří v roce konání závodu dosáhli nebo dosáhnou 16 let. Ti, kteří v roce konání závodu dosáhli nebo dosáhnou věku 15 let či jsou mladší, spadají do kategorie žáci, žákyně.

V závěsném kuželníku se soutěží v těchto disciplínách:

a) **Hody do plných** – před každým hodem se postaví do základního postavení všech devět kuželek. Závodník vždy hází do plného počtu, tj. do devíti kuželek.

b) **Hody dorážkové** – po každém hodu se odstraní regulérně poražené kuželky a závodník hází do zbylých. Pokud padne poslední kuželka z devíti, pak se znovu postaví na další hod základní postavení, tj. všech devět kuželek.

c) **Hody sdružené** – tato soutěž je kombinací obou předešlých. První polovina hodů se hází do plných podle odst. a) a druhá se hází dorážkovým způsobem dle odst. b).

Počet hodů v disciplínách hody do plných a hody dorážkové je 10, 20 nebo 30. Počet hodů sdružených je logicky 20, 40 nebo 60. Každý hráč má nárok před každým kolem jak do plných, tak dorážkových možnost dvou zkušebních odhozů, které se nezapočítávají do skóre. Každá regulérně shozená kuželka se hodnotí jedním bodem. Je-li k dispozici časomíra umožňující zastavení času, lze uplatnit časový limit na jeden hod.

Při přestupku hráče (nevhodná gestikulace vůči verdiktu rozhodčího, slovní výpady, opuštění hracího prostoru bez souhlasu rozhodčího, komunikace s trenérem během hry) uděluje rozhodčí hráči žlutou kartu. Dosažený výkon se však započítává. Při druhém a každém dalším přestupku hráče se uděluje žlutočervená karta, při které se hod do celkového počtu hodů započítává, dosažený výkon však nikoliv. V extrémních případech může být udělena i karta červená, a to za opakované nebo velmi hrubé nesportovní chování.

Hráč, trenér a vedoucí výpravy mají právo protestovat u rozhodčího z těchto důvodů: hrací souprava neodpovídá předpisům, nesprávný počet nahlá-

a každém dalším přestupku hráče se uděluje žlutočervená karta, při které se hod do celkového počtu hodů započítává, dosažený výkon však nikoliv. V extrémních případech může být udělena i karta červená, a to za opakované nebo velmi hrubé nesportovní chování.

Hráč, trenér a vedoucí výpravy mají právo protestovat u rozhodčího z těchto důvodů: hrací souprava neodpovídá předpisům, nesprávný počet nahlá-

šených kuželek a špatné rozhodování v rozporu s pravidly. Dále se trenér, asistent ani jiná osoba nesmí žádným způsobem podílet na hře hráče.

Důvodem pro přerušení hracího kola může být i teplota, která je nižší než 10 °C, a ukončení kola, pokud teplota je nižší než 5 °C. Jakýkoliv protest musí být podán nejpozději do 10 min po skončení turnaje.

Složení hrací soupravy:

Sloup a rameno, ložiskový kříž umístěný ve čtvercovém rámu o úhlopříčce 1000 mm ± 2 mm.

Lanko (řetěz), připojeno do vzdálenosti minimálně 20 mm od koule.

Koule, hmotnost 2850 ± 20 g, průměr 160 ± 5 mm.

Koule je zavěšena tak, aby mezi povrchem závodního pole a koulí bylo rozmezí 40 ± 20 mm. Koule může být i dřevěná.

Kuželky celoplastové o hmotnosti 1750–1800 g, přičemž kuželka č. 5 – král – má hmotnost 1800–1850 g. Vyrábí se i kuželky dřevěné.

V pravidlech je počítáno i se zázemím, kde by mělo být hlediště, šatna, klubovna, výsledková tabule, lékárníčka, teploměr, zastřešení a časomíra.

Tato pravidla a sestavy kuželníku jsou určeny pro mistrovské soutěže. V ČR se konají i nemistrovské soutěže pořádané sportovními kluby (jednodenní turnaje), kde si pořadatel určí pravidla ve svých propozicích.

ZÁVĚSNÝ KUŽELNÍK VE VELKÉM MEZIŘÍČÍ

Náš sportovní klub ve Velkém Meziříčí se tomuto sportu také věnuje a první zmínky se datují od roku 2004, kdy Handicap Sport Club reprezentovali pod názvem Bouráci Brno sportovci Jan Coufal, Miroslav Vajgl, Franta Malec a Jan Houdek, v té době ještě pod TJ ÚSP BRNO, a obsadili ve třetí lize

3. místo. V roce 2005 se do soutěže z Velkého Meziříčí zapojili ještě Petr Gottlieb a Míša Charvátová a družstva pod názvem Bouráci Brno, Prolog VM Brno a Autocolor VM – pod tímto názvem družstvo z Velkého Meziříčí soutěží až do současné doby. Od roku 2006 se utvořilo družstvo ve složení M. Charvátová, J. Coufal, P. Gottlieb a B. Dvořák. V tomto roce se v Praze blýskl skvělým výkonem Petr Gottlieb, který vybojoval jako účastník třetí lize titul MČR a na stupních ho na třetím místě doprovodil Jan Coufal. Byl to velký triumf velkomeziříčských sportovců. V soutěži družstev obsadili Velkomeziříčtí třetí místo ve třetí lize. Rok 2007 znamenal pro družstvo Autocolor útlum a rok 2008 po zahájení tréninku v našem sportovním klubu v Základní škole v Novém Veselí pod dohledem Standy Merunky znamenal v tomto ročníku opět návrat na stupně vítězů a pouze nevyrovnaná hra v posledním kole v Nové Pace zabránila postupu velkomeziříčských sportovců do 2. lize. V roce 2009 hráli sportovci z Velkého Meziříčí skvěle a hned od prvního kola nenechali nikoho na pochybách, kdo bude do druhé lize postupovat. Velkomeziříčtí přidali ještě jeden triumf v podobě titulu MČR jednotlivců vozíčkářů, který získal Bohumír Dvořák ze Žďáru nad Sázavou a potvrdil skvělý rok 2009. V roce 2010 velkomeziříčský klub sestavil dvě družstva do soutěže. V tomto roce se soutěž konala opět na čtyři kola

rozložena do dvou hracích dnů v únoru a červnu.

Obě družstva pod názvem Autocolor VM v druhé lize i HSC VM v lize třetí skončila na začátku druhé půle startovního pole.

V roce 2011 je soutěž vypsána pouze na 2 kola a Handicap Sport Club z Velkého Meziříčí se tohoto skvěle obsazeného turnaje zajisté zúčastní, a to opět se dvěma družstvy.

V současné době se sportovní klub zapojil i do soutěže v integrovaném závěsném kuželníku, který nově rozvíjí Asociace integrovaných sportů.

Do této soutěže se mohou zapojit

i asistenti a sportovci, kteří nemají zdravotní postižení. Podmínkou přihlášení je, že družstvo musí mít na soupisce sportovce s jakýmkoli handicapem. Tato soutěž je vypsána na pět kol a čtyři kola se započítávají do soutěže. Pro tuto soutěž platí až na některé výjimky stejná pravidla, o kterých jsme se již zmínili.

*Čerpáno od J. Hybše (ČFSH)
a z historie HSCVM.*

Možnosti využití žonglování u jedinců se speciálními potřebami

Dagmar Trávníková

Fakulta sportovních studií, MU Brno

Žonglování (z angl. *juggling*, něm. *jonglage*, fr. *jonglerie*), kreativní pohybová aktivita spadající do oblasti psychomotoriky, bývá laickou veřejností často vnímáno pouze jako dovednost performačního umění, která patří do cirkusu či varieté. Avšak nejméně od poloviny 20. století se žonglováním jakožto rekreační volnočasovou aktivitou zabývá stále více lidí po celém světě. Hlavním cílem jejich počínání zcela jistě není prezentace této dovednosti před publikem, ale smysluplné trávení volného času, rozvoj koordinačních dovedností, odbourávání stresu či kompenzace duševní námahy. Své využití nachází žonglování také ve vzdělávací oblasti (součást vzdělávacího kurikula např. v Německu, Rakousku aj.), kde je využíváno v edukačním procesu jako alternativní pohybová aktivita, která nabízí mnoho nových podnětů, ovlivňuje fyzickou, psychickou i sociální stránku člověka a rozvíjí celou řadu dovedností. V České republice se s žonglováním v edukačním procesu setkáváme zatím téměř výhradně ve školách alternativního zaměření (např. Waldorfská škola).

V rámci svého působení na Fakultě sportovních studií Masarykovy univerzity v Brně (i v rámci svých divadelních aktivit) se snažím postavení a smysl žonglování obhájit a zabývám se jím z pohledu pedagogicko-výzkumného. Mé dosavadní zkušenosti (stejně jako výsledky výzkumů mých zahraničních kolegů) poukazují na využitelnost a přizpůsobitelnost žonglování široké škále potřeb nejrůznějších specifických skupin. Spolupracuji např. s katedrou sociální pedagogiky PdF MU, kde je využitelnost této aktivity budoucími pracovníky volnočasových center, nízkoprahových zařízení či kulturně-sociálních zařízení pro sociálně znevýhodněné skupiny a etnické menšiny více než evidentní.

Protože je však žonglování jako pohybová aktivita velmi variabilní (vzhledem k věku, úrovni motorických dovedností nebo pohybovému oslabení/postižení), můžeme je chápat rovněž jako součást multidisciplinární vědní oblasti aplikovaných pohybových aktivit, jejichž cílem je zlepšení kvality života osob se speciálními potřebami.

CO JE ŽONGLOVÁNÍ?

Žonglování je primárně definováno nejen jako opětovné vyhazování a chytání předmětů, ale především jako **obratná manipulace s předměty**. Z komplexního pohledu se však jedná o pohybovou činnost, při níž rozvíjíme **motorické dovednosti, nervosvalovou koordinaci, koordinaci oko – ruka, rovnováhu či prostorovou orientaci**. Nezanedbatelný význam má žonglování také v oblasti **rytmu, rozvoje koncentrace a spolupráce mozkových hemisfér**. Žonglování nespočívá v pouhém nácvičení správné techniky a následném drilu osvojených dovedností, ale umožňuje také objevování nových možností pojetí jednotlivých pomůcek, párovou či skupinovou

interakci nebo propojování žonglování s balancováním předmětů či vlastního těla na různých balančních pomůckách (rolovací deska s válcem, šlapák aj.).

Žonglování můžeme také využít jako prostředek **soci-alizace**. Skrze žonglérské aktivity rozvíjíme spolupráci a komunikaci ve skupině či ve dvojicích, posilujeme pozitivní sebehodnocení jedince a využíváme dovednosti zdatnějších jedinců za účelem podpory těch méně zdatných. Společně se mohou scházet, hrát si a cvičit mladí a staří, děti s rodiči i začátečníci s pokročilými. Často se člověk neučí jen od učitele nebo instruktora, ale také navzájem jeden od druhého a společně. Každý účastník si může najít takové pomůcky, které odpovídají jeho osobním schopnostem a dovednostem, a zacházet s nimi podle svých individuálních nároků, přičemž obtížnost se dá libovolně zvyšovat.

Žonglování můžeme chápat a prezentovat různými způsoby – žonglování jako sport, jako forma relaxace, volnočasová aktivita, forma divadelní prezentace, terapeutický prostředek, způsob cvičení a meditace, dětská hra atd.

K žonglování můžeme využít celou řadu žonglérských pomůcek. Mezi ty základní patří **míčky, kužely, šátky, diablo, kruhy, talíře, květinové hůlky (*flower sticks*), ďábelské hůlky (*devil sticks*), yoyo** nebo **pois** (pomůcky, s nimiž se pomocí zápěstí rotuje okolo těla žongléra). Dále se setkáváme i s méně obvyklými pomůckami, jako jsou tyče, tenisové míčky v tubě, kovové kalíšky či tzv. cigar boxy. S trochou fantazie a zručnosti je ale možné žonglovat s čímkoliv. Každý si může najít takové pomůcky, které odpovídají jeho osobním schopnostem a dovednostem, a zacházet s nimi podle svých individuálních nároků. V tom spočívá volnost a normová nesvázanost žonglování.

PRAKTICKÉ APLIKACE ŽONGLOVÁNÍ U JEDINCŮ SE SPECIFICKÝMI POTŘEBAMI

Sluchové postižení

Formou workshopů uplatňujeme žonglování a další psychomotorické aktivity při práci s nedoslýchavými a neslyšícími studenty Ateliéru výchovné dramatiky Neslyšících (Divadelní fakulta JAMU Brno). Pozitivní vliv žonglování zde spatřujeme zejména v oblasti rozvoje rytmického citění (pravidelné vyhazování a chytání míčků), rozvoje pozornosti a koncentrace a také v oblasti divadelní prezentace. Pomocí žongléřských dovedností mohou neslyšící jedinci vyjádřit své pocity, náladu – mohou tedy sloužit jako prostředek komunikace.

Žonglování můžeme též využít jako prostředek podporující rozvoj koordinace a rovnováhy, což jsou specifické oblasti, s nimiž mohou mít neslyšící problémy.

Při našich divadelních aktivitách (Divadlo KUFR) také spolupracujeme se speciálními základními školami pro neslyšící žáky, kde prezentujeme pohybově-žongléřské či klaunské představení, po němž následuje žongléřská dílna s nejrůznějšími pomůckami. Přestože neovládáme znakový jazyk, jsme schopni se s neslyšícími žáky dorozumívat prostřednictvím klaunské komiky s prvky žonglování a motivovat je tak k osvojování si žongléřských dovedností. Některé z těchto škol úspěšně realizovaly cirkusové projekty, v jejichž rámci umožnily svým žákům vyzkoušet si akrobatické (jízda na jednokolce, chůze na chůdách), žongléřské a další koordinačně náročné disciplíny, zakončené závěrečnou prezentací pro rodiče.

Zrakové postižení

V rámci celouniverzitní výuky na FSpS MU a workshopu ve Waldorfské škole Pardubice jsme aplikovali žonglování na studenty se zrakovým postižením (v jednom případě se jednalo o diplopii – dvojité vidění, ve druhém pak o střední slabozrakost). U těchto jedinců se nám osvědčila práce s barevnými žongléřskými šátky, které jsou vhodné také pro děti, seniory nebo všeobecně pro začínající žongléry, neboť létají pomaleji než ostatní žongléřské pomůcky a manipulace s nimi je tedy jednodušší. V případě studentky PdF s diplopií žonglování se šátky plně nahradilo žonglování s míčky a tato studentka našla v žonglování nový způsob seberealizace v oblasti pohybových aktivit, jimž se pro svůj hendikep nemůže naplno věnovat. Netradiční po-

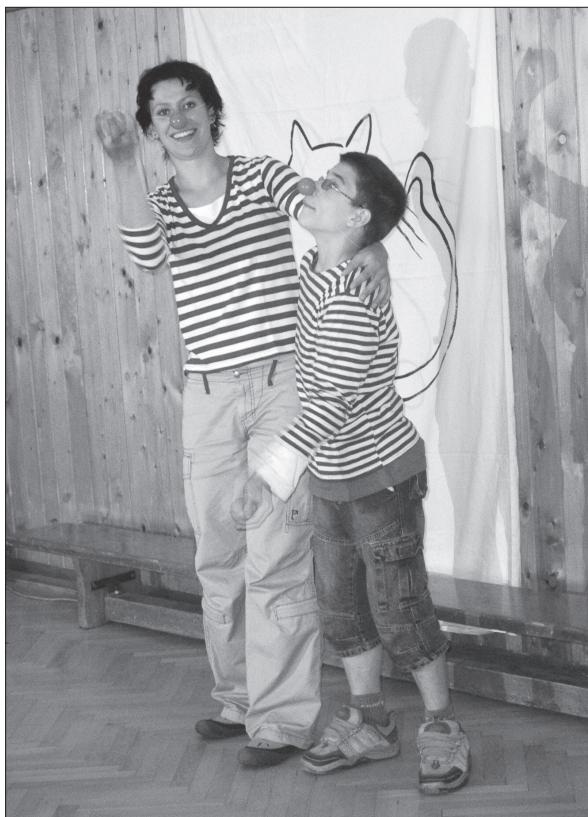
hybové aktivitě se věnuje i po skončení kurzu a snaží se dále zdokonalovat v žongléřských dovednostech a předávat své zkušenosti formou volnočasových kroužků pro děti.

Tělesné postižení

Žonglování jako alternativní pohybová aktivita nachází své uplatnění i u jedinců s tělesným postižením. Zkušenosti máme u vozičkářů v Ústavu sociální péče pro tělesně postiženou mládež Kociánka Brno, kde jsme realizovali žongléřský workshop, při němž se osvědčilo žonglování se šátky či manipulace se žongléřskými talíři. Stejně jako se liší míra postižení, je nutné přizpůsobit i míru asistence při osvojování žongléřských dovedností. Zatímco někteří jedinci s omezenou hybností dolních končetin byli schopni samostatně manipulovat se žongléřskými pomůckami, u jedinců se spastickými projevy v oblasti horních končetin byla nutná asistence např. při roztočení talíře, který však již byli následně schopni sami držet.

Žongléřské aktivity jsme také praktikovali ve speciálním zařízení pro seniory, a to v rámci výzkumu bakalářské práce v oboru sociální pedagogika (Bendíková, 2011). Většina seniorů, kteří se tohoto netradičního psychomotorického pohybového programu zúčastnili, byla imobilních a pohybové lekce tak probíhaly zásadně v pozici v sedě. Protože jsou však žongléřské aktivity přizpůsobitelné potřebám účastníků, seniori měli možnost vyzkoušet např. individuální a skupinové žonglování se šátky, nafukovacími balonky nebo manipulaci s novinovými koulemi. U seniorů můžeme pozitivní vlivy žonglování vyzdvihnout zejména v oblasti rozvoje koordinačních dovedností, jemné motoriky a psychiky, zejména pak sebepojetí, sebedůvěry a prožitkovosti.

► SPU, SPCH, ADHD

Na základě ročního intervenčního výzkumného programu u adolescentů se symptomy ADHD, poruch chování a učení (Trávníková, 2008) můžeme doporučit žonglérské aktivity také jako vhodnou pohybovou aktivitu u jedinců s těmito poruchami. Žonglování zde působí jako **relaxační prostředek**, je zdrojem **motivace** a **snahy vyniknout** mezi ostatními a podporuje tak zdravou soutěživost v kolektivu. Sólóvé žonglování je vhodné kombinovat se skupinovým, abychom rozvíjeli osobnost individuálně i jako platnou součást skupiny. Je nutné časté střídání aktivit a cvičení a nedoporučujeme aplikovat technické pojetí žonglování, tzn. pouhý nácvik triků a jejich dril. U jedinců s poruchami pozornosti doporučujeme žonglovat v uzavřených prostorách, neboť ve vnějších

podmínkách je příliš mnoho rušivých elementů, odvádějících pozornost (okolní prostředí, počasí – vítr). Také se nám osvědčila motivace skupiny skrze finální společnou prezentaci osvojených dovedností před rodiči a vyučujícími školy, díky níž se posílila soudržnost skupiny a pozitivní sebehodnocení každého z účastníků.

► Mentální postižení

Další intervenční program s obsahem psychomotorických a žonglérských aktivit právě proběhl v rámci výzkumu diplomové práce u cílové skupiny dětí s mentálním postižením v jedné ze speciálních brněnských škol (Dobrovolná, 2011). Stejně jako u výše zmíněných typů postižení i zde záleží na míře postižení a tedy úrovni motorických dovedností a schopností, jimž se musí náplň pohybových lekcí přizpůsobit, nicméně u těchto jedinců se obzvlášť zaměřujeme na působení žonglování v oblasti koordinace pohybů a socializace.

V rámci již zmíněného workshopu ve Waldorfské škole v Pardubicích jsme měli také možnost pracovat s jedincem s Downovým syndromem, který v manipulaci s žonglérským talířem nacházel opravdovou radost z pohybu.

Věřím tedy, že žonglování bude do budoucna nacházet uplatnění v oblasti rekreační sportovní činnosti u jedinců s různým typem postižení a specifických skupin a bude možné je prezentovat jako platnou součást systému aplikovaných pohybových aktivit.

Pro bližší informace o metodice žonglování či nabídce workshopů prosím neváhejte kontaktovat autorku článku.

Použitá literatura:

- Trávníková, D. (2008). *Žonglování*. Brno: FSpS, MU.
 Trávníková, D. (2008). *Vliv žonglování a dalších psychomotorických aktivit na rozvoj motorických dovedností a pozornosti u adolescentů se symptomy ADHD, poruch chování a učení*. Diplomová práce, Masarykova univerzita, Fakulta sportovních studií, Brno.

Dagmar Trávníková (1982)

Absolventka Pedagogické fakulty a Fakulty sportovních studií na MU v Brně, kde nyní působí jako odborná asistentka na Katedře společenských věd ve sportu. Zabývá se alternativními pohybovými aktivitami jako psychomotorika a žonglování, na něž nahlíží z pohledu pedagogického, výzkumného i divadelního. Spolupracuje s katedrami sociální a speciální pedagogiky na PdF MU, kde aplikuje výše zmíněné pohybové aktivity do oblasti využití u osob se specifickými potřebami. S Divadlem KUFR usiluje o pojetí žonglování jako výrazového prostředku na jevišti, vede žonglérské, psychomotorické a akrobatické dílny.

E-mail: travnikova@fsp.muni.cz

Vybrané výrazy (znaky) pro využití v ATV 3

Pavla Kukolová

Katedra aplikovaných pohybových aktivit, Fakulta tělesné kultury, Univerzita Palackého v Olomouci

V této rubrice vám představujeme základní znaky ve znakovém jazyce ve vztahu k pohybovým a sportovním aktivitám. Pořadí a počet znaků není přesně stanoven, vybrali jsme okruh nejzákladnějších znaků používaných v komunikaci při pohybových aktivitách. Jedná se pouze o pracovní záznam znaků – jedna věc je živě znakovat, druhá pak graficky je ztvárnit na fotografii. Každý znak (fotografie) má svůj popis, který pomáhá vysvětlit naznačený a graficky znázorněný pohyb.

protažení – pokrčené ukazováký
a prostředníky se vzdalují do stran

rychle – pravá dlaň opakovaně klouže
po levé dlani směrem dopředu

proti – dle obrázku

skákat – dle obrázku

skok do dálky – varianta podle způsobu skákání – do dálky, naznačit obloukem skákavý pohyb ruky vpřed

stůj – dle obrázku

skupina, družstvo – dle obrázku

spolu – palec s ukazovákem se při pohybu k tělu spojí

ukázka, ukázat – krátký pohyb dopředu, ukazovák na levé dlani

řada – krátký pohyb do stran

Šport pre všetkých v dánskom Centre pre osoby s hluchoslepotou a stratou sluchu

Miroslava Holubíková

*Katedra aplikovaných pohybových aktivít,
Fakulta tělesné kultury, Univerzita Palackého v Olomouci*

Aplikované telesné aktivity (ďalej APA) je spôsob plánovania fyzickej aktivity tak, aby sa osoba so zdravotným postihnutím mohla zúčastňovať na pohybovej aktivite spolu s inými. Tieto aktivity sú prispôbované tak, aby rámec, pravidlá, vybavenie a štýl výuky umožňovali jednotlivcovi so zdravotným postihnutím čo najlepšie podmienky pre jeho podieľanie sa na tejto pohybovej aktivite. APA sa zameriavajú viacej na prednosti týchto ľudí než na ich obmedzenia. Radosť a potešenie z pohybu sú tiež hybnou silou k činnosti osôb so zdravotným postihnutím, avšak APA sú prostriedkom k dosiahnutiu žiaduceho cieľa i po zdravotníckej stránke. Prínosy APA sú napr.: zlepšenie telesných funkcií, lepšie sebauvedomenie, zvýšenie sebadôvery, rozvoj vo vnímaní i dôveru vlastného tela, zvýšenie sociability, pozitívne skúsenosti počas fyzickej aktivity, odvaha zvládnuť i náročnejšie situácie v iných oblastiach.

V dánskom Centre Døvblindhed og Høretab (Centrum pre osoby s hluchoslepotou a stratou sluchu) sa 2 učitelia telesnej výchovy zameriavajú na prispôbovanie telesných aktivít pre skupiny detí s vrodenu hluchoslepotou a nepočujúce deti. Tento projekt bol spustený v lete 2010 a už dosahuje veľmi efektívne výsledky. Zahájili ho dvaja učitelia – Mads Kopperholdt a Anders Rundh. Nápad dostali na konferencii o telesnej činnosti a pohybe osôb so zdravotným postihnutím. Tu, v centre dánskeho mesta Aalborg, sa 6 detí školského veku so sluchovým postihnutím alebo hluchoslepotou zúčastňuje rôznych telesných aktivít a zapája sa tak s deťmi zdravými do bežnej telesnej výchovy. Predtým sa zdalo, že by učitelia potrebovali špeciálne vzdelanie alebo odporúčanie cvičenia od fyzioterapeuta, a tým deti strácali všetku radosť z pohybu a chuť športovať. Sociálny aspekt pri akýchkoľvek pohybových úkonoch bol stratený. Ale tieto telesné aktivity sú pre deti skutočnými výzvami. Je potrebné, aby boli pre deti jednoduché, ale nie príliš. Deti musia pocítiť úspech, že niečo zvládli. Zisťujú tak, že

môžu urobiť viac, než si mysleli, že dokážu. Učitelia skôr sledujú a napomáhajú ich telesným aktivitám. Hojdanie na kruhoch, trampolína, skatebordovanie a podobné športové aktivity sú už pre deti veľkou zábavou, nemajú strach. Tieto aktivity sú samozrejme prispôbované ich špecifickým potrebám, ale ich výkriky a radosť vyjadrujú „normálnosť“, zdravie týchto detí. Ich radosť a spontánnosť sa prejavila už za prvý mesiac realizovania projektu. Učitelia vybrali na začiatku školského roku deti s približne rovnakou úrovňou telesných schopností (3 deti s vrodenu hluchoslepotou a 3 s iným sluchovým postihnutím), inak by bolo takmer nemožné nájsť cvičenia, ktoré by mohli robiť všetky deti. Každú hodinu/lekcii si 2 učitelia podrobne naplánujú, získajú a vyskúšajú potrebné vybavenie, aby sa mohli plne sústrediť na zodpovedajúci stupeň obtiažnosti cvičenia a schopnosť jednotlivých žiakov. Vďaka projektu získavajú do telocvične najmä pomôcky a špecifické vybavenie. Inšpiráciu berú učitelia práve z filozofického smerovania APA, ktoré vo svojej podstate neoddeľuje pohyb od akéhokoľvek zdravotného postihnutia: vozík či biela palička nie sú prekážkou na účasti v telesnej aktivite, šport môžu robiť všetci, ak sa okolie prispôbóbi ich špecifickým potrebám a ak je spoločnosť schopná takúto úlohu riešiť. Zvyšuje sa úroveň sociability týchto osôb, sebaúcta. Toto môžu dosvedčiť i rodičia a samotné deti zúčastňujúce sa v projekte dánskeho Centra v Aalborgu – popisujú to ako „zázrak“. Na niektorých deťoch sú viditeľné sociálne zmeny väčšie, na niektorých malé. Stávajú sa priateľmi, zasmiejú sa na vlastných chybách, tešia sa, že sa naučia niečo nové, odbúravajú strach z nezdaru, viac si pomáhajú. Každú hodinu odchádzajú deti bohatšie o ďalší úspech, skúsenosť, príjemný zážitok.

Materiál prevzatý z angl. prekladu Troels Møller: Sports for all,
Center for Deafblindness and Hearingloss (CDH) Vores hovedadresse er:
Kollegievej 1, 9000 Aalborg, Denmark
www.cdh.rm.dk

Kurz „instruktor monoski“

Kurz je určen všem zájemcům o lyžování osob s tělesným postižením. Pod garancí a koordinací Fakulty tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci (FTK UP) probíhají dva kurzy ročně. Jeden je ve spolupráci s Centrem handicapovaných lyžařů, o.s., realizován v Krkonoších, druhý pořádá FTK UP v Koutech nad Desnou (katastr obce Loučná nad Desnou, Jeseníky) ve Ski areálu Kareš.

Předpokládaný termín tohoto akreditovaného kurzu je ve 3.–4. týdnu ledna 2012. Kurzu se může zúčastnit kdokoli (studenti FTK UP mají slevu). Cena kurzu, v níž je zahrnuto ubytování a strava, ski pas, amortizace materiálu a vystavení instruktorské licence, nepřekročí 3 000,- Kč.

Cílem kurzu je především poskytnout frekventantům kompetence k pedagogické a asistenční práci s osobami s tělesným postižením využívajícími pro lyžování monoski (případně biski). Nutným předpokladem pro zvládnutí kurzu jsou lyžařské dovednosti na úrovni 7denního lyžařského kurzu realizovaného na tělovýchovných vysokoškolských pracovištích, akreditované kurzu učitel školního lyžování, akreditovaného kurzu instruktor lyžování či jakékoliv vyšší úrovně. Výstupem tohoto kurzu po splnění všech požadavků je licence „instruktor monoski“ s kompetencí uznávanou lyžařskými školami, sportovními oddíly zabývajícími se lyžováním osob s tělesným postižením, školami při školních lyžařských kurzech atp.

Kontakt pro zájemce o účast na kurzu

či o doplňující informace:

Mgr. Lucie Rybová, tel.: 733 690 733,

e-mail: rybova.apa@upol.cz

APLIKOVANÉ POHYBOVÉ AKTIVITY

bakalářské studium

CO TO JE APA?

Fakulta tělesné kultury UP v Olomouci nabízí unikátní studijní obor spojující pohybovou rekreaci a speciální pedagogiku – obor aplikované pohybové aktivity.

Obsah studia je zaměřen na

- aplikované pohybové aktivity,
- speciální pedagogiku,
- pedagogickou způsobilost,
- pohybovou rekreaci.

Studium je zpřístupněno i osobám se zdravotním postižením.

Nabízíme tříleté bakalářské studium aplikovaných pohybových aktivit **v prezenční i kombinované formě.**

PROFIL ABSOLVENTA APA (Bc.)

Absolvent je vysoce kvalifikovaný pracovník s orientací na aplikované pohybové aktivity, který komplexně zajišťuje nebo řídí výchovně-vzdělávací a koordinační činnosti v oblasti využití volného času dětí, mládeže a dospělých se zdravotním postižením v zařízeních různého typu. Je způsobilý pro komunikaci a kooperaci se sportovními federacemi, svazy, občanskými sdruženími apod. Absolvent může zvyšovat své profesní kompetence v licenčních kurzech, v programech celoživotního vzdělávání, případně v navazujících magisterských programech.

UPLATNĚNÍ ABSOLVENTA

- Odborný lektor, odborný pracovník školského zařízení pro zájmové vzdělávání, samostatný pedagog volného času, vedoucí (zástupce, pracovník) střediska volného času, asistent pedagoga, lektor, pedagog volného času, pracovník vzdělávacího zařízení mimo resort MŠMT.
- Pracovník centra zdravotně postižených, sportovních svazů a oddílů osob se ZdrP, pedagogický pracovník sociálních zařízení a zařízení poskytujících adiktologické služby.
- Vychovatel v domově mládeže, družině, klubu, vychovatel speciální školy, odborného učiliště, vychovatel v mimoškolském zařízení, vychovatel speciální mateřské školy, vychovatel zařízení ústavní a ochranné výchovy.
- Administrativní pracovník-specialista, samostatný administrativní pracovník.

KONTAKTY

Fakulta tělesné kultury UP v Olomouci, tř. Míru 115, 771 11 Olomouc
Sekretariát katedry APA, tel.: 585 636 353, e-mail: eva.hrbackova@upol.cz
www.ftk.upol.cz/katedry/apa/uvod.html, www.apa.upol.cz

Informace o dalších možnostech VŠ studia v oblasti aplikovaných pohybových aktivit najdete uvnitř čísla.

Baví vás sport a práce s lidmi?
Máte rádi výzvy?

Pak je tu pro vás...

APLIKOVANÁ TĚLESNÁ VÝCHOVA

ATV je vysokoškolským studijním oborem v programu tělesná výchova a sport. Cílem je vzdělávat odborníky v oblasti tělesné výchovy, sportu a rekreace pro všechny, tedy i osoby se speciálními potřebami. ATV je součástí zastřešujícího vědního oboru aplikované pohybové aktivity (APA), jehož snahou je vytvářet podmínky pro zlepšení kvality života osob se speciálními potřebami a integraci těchto osob mezi intaktní populaci prostřednictvím aktivit pohybového charakteru.

CO TO JE ATV?

Fakulta tělesné kultury UP v Olomouci nabízí unikátní obor spojující tělesnou výchovu a speciální pedagogiku ve studijní obor aplikovaná tělesná výchova. Vzhledem ke specifikům práce (nejen) s osobami se speciálními potřebami je obsah studia zaměřen na:

- tělesnou výchovu;
- speciální pedagogiku;
- pedagogickou/učitelenskou způsobilost;
- aplikované pohybové aktivity.

Studium je zpřístupněno i pro osoby se zdravotním postižením.

Nabízíme Vám možnost bakalářského (třiletého) a magisterského (dvouletého) studia v prezenční i kombinované formě.

Magisterské studium je otevřeno absolventům vysokoškolského studia (Bc. i Mgr.) ve studijním programu TV a sport a příbuzných oborů.

PROFIL ABSOLVENTA ATV – BAKALÁŘ

Absolvent získá pedagogickou a organizační způsobilost v oblasti aplikovaných pohybových aktivit s možností působit jako:

- asistent pedagoga;
- specialista pro práci v centrech speciálních, výchovných, charitativních a v institucích veřejné správy;
- sociální pracovník, pracovník v sociálních službách;
- pedagogický pracovník, instruktor, trenér ve školních i mimoškolních klubech a centrech;
- učitel v mateřské škole.

PROFIL ABSOLVENTA ATV – MAGISTR

Absolvent získá pedagogickou a organizační způsobilost v oblasti aplikovaných pohybových aktivit s možností působit jako:

- učitel TV na základních a středních školách všech typů (včetně škol pro žáky a studenty se speciálními vzdělávacími potřebami);
- pedagog volného času;
- vychovatel;
- speciální pedagog;
- řídicí pracovník na pozici: instruktor, organizátor, poradce pro pohybové aktivity v zařízeních sociálních služeb, léčebnách, ve veřejné správě.

KONTAKTY

Fakulta tělesné kultury UP v Olomouci, tř. Míru 115, 771 11 Olomouc
sekretariát katedry APA, tel.: 585 636 353, e-mail: eva.hrbackova@upol.cz
www.ftk.upol.cz/katedry/apa/uvod.html, www.apa.upol.cz

Aplikované pohybové aktivity v univerzitním studiu (především v České republice, ale i jinde)

Adapted physical activity in university studies (especially in the Czech Republic, but also elsewhere)

Hana Válková

*Katedra aplikovaných pohybových aktivit,
Fakulta tělesné kultury, Univerzita Palackého v Olomouci*

**Příspěvek vznikl díky podpoře projektu Příprava pro tělesnou výchovu osob s postižením
(CZ.1.07/2.2.00/15.0336) podporovaného Evropským sociálním fondem a rozpočtem ČR**

ABSTRAKT

Cílem prezentované statě je předložit přehled o univerzitních studiích aplikovaných pohybových aktivit v Evropě, částečně v USA a v rusky mluvících zemích. Je popisováno pojetí evropských stupňů vzdělání, principy Boloňských dohod a jejich aplikace na studia aplikované pohybové aktivity. Byly použity internetové zdroje a výpovědi expertů v České a Slovenské republice. Více pozornosti je věnováno vzdělávání v APA na Slovensku a na univerzitách v České republice. Samostatná část je věnována popisu modulů ve studiu oborů aplikovaná tělesná výchova a aplikované pohybové aktivity na Fakultě tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci.

Klíčová slova: aplikované pohybové aktivity, Boloňské dohody, vzdělávání, studijní modul, studium APA na univerzitách v České republice.

ABSTRACT

The main aim of the article is to present survey of European university studies in Adapted Physical Activity, partially in the USA and Russian speaking countries. The approach in composition of European education levels, the Bologna agreement principles and the relation between the agreement and APA university studies is described. Internet information, reports and comments of experts from Czech and Slovak universities were used for collecting the data. More attention is oriented on education in APA in Slovak and Czech universities. Description of module study system in Adapted Physical Education and Adapted Physical Activities realized at the Faculty of Physical Culture, Palacký University, Olomouc is included in separate sub-chapter.

Keywords: Adapted Physical Activity, Bologna agreement, education study module, APA studies in universities of the Czech Republic.

ÚVOD

Prezentovaný článek je třetím v pořadí, který navazuje na vstupní téma v prvním čísle časopisu *Aplikované pohybové aktivity v teorii a praxi*, v němž byla vymezena definice aplikovaných pohybových aktivit (dále APA), aplikované tělesné výchovy (ATV) a tělesné výchovy obecně (TV). Proto předpokládáme, že uvedené zkratky, včetně PA (pohybové aktivity), jsou již známy a v tomto smyslu jsou užívány v celém článku. V konceptu APA je podtržen multidisciplinární přístup a hlavní záměr této disciplíny, tj. zvýšení kvality života osob z minoritních skupin s adaptací podmínek a prostředí (Válková, 2010, 28).

Jako problémové oblasti řešení a realizace byly prezentovány následující tři oblasti:

1. praxe (tvorba programů, ovlivňování procesu, inovace intervenčních programů, realizace akcí),
2. vzdělávání (osob řídicích projekty stejně jako participantů akcí s výstupem uplatnění v profesi),
3. věda/výzkum (analýza problémových oblastí, na základě analýz, komparací shromáždění argumentů a formulování doporučení pro praxi terénní i praxi ve vzdělávání).

Tentokrát se zabýváme oblastí druhou, vzděláváním, a to vzděláváním tzv. terciárním, což dle evropských doporučených stupňů vzdělávání je úroveň IV a vyšší (tabulka 1) (De Potter, 2004).

Tabulka 1. Stupně vzdělávání dle evropských doporučení

Kvalifikační stupeň	Typ diplomu (certifikátu, výstupu)	Popis	Kredity/ hodiny
V++	Ph.D.	3-4 roky po Mgr., celkem 7-8 let univerzitního vzdělání kinantropologie (Sport Sciences, Human Movement Science, European Coach...)	3-4 roky, min. 180 Kr + Ph.D. práce
V+	PhDr. i jiné	po Mgr. - univerzitní vzdělání postgraduální (inovační, rozšiřující, doplňující)	min. 60 Kr + kvalifikační práce
V	Mgr.	celkem min. 5 let univerzitního vzdělání (př. učitelství TV, TV a sport, ATV, sportovní management aj.)	2 roky navazující, min. 120 Kr po Bc. + práce Mgr.
IV	Bc.	celkem min. 3 roky univerzitního vzdělání (asistent učitele, TV a sport, animátor APA, trenérství, sportovní management)	3-4 roky, min. 180 Kr + práce Bc.
III	licence, certifikát	licenční studia profí I. nebo A. třídy dle regulí sportovních federací, akreditovaná studia celoživotního vzdělávání (především trenérství pod patronací svazů, federací, smluvních institucí)	100-250 hod.
II	certifikát, osvědčení	studia II. nebo B třídy dle regulí sportovních federací, doplňková a zájmová studia celoživotního vzdělávání (instruktoři, cvičitelé – svazy, federace, občanská sdružení, hnutí k zajištění pravidelné činnosti)	min. 30 hod.
I	účastnický list	studia dobrovolníků nebo studia nabídek ad hoc (svazy, federace, občanská sdružení, spolky ad hoc, k zajištění akcí či pravidelné činnosti)	min. 9 hod.

Jestliže v praxi vzniká potřeba nějaké specializované činnosti či profesních kompetencí, musí být k těmto kompetencím dani odborníci vzdělávání. Projekt AEHESIS (Aligning a European Higher Education Structure in Sport Science), vedený sportovní univerzitou v Kolíně nad Rýnem, ukončený v roce 2007, analyzoval pojetí vzdělávání v oblasti sportu na evropských univerzitách a sumarizoval nejčastější typy profesí v oblasti sportu, pro něž jsou adeпти vzdělávání a v nichž mohou nalézt uplatnění na trhu práce. (www.aehesis.com) Jsou to následující typy:

- učitelství TV a jeho varianty (s druhým předmětem, pro volný čas, populaci různého věku včetně dalších specifik – např. populaci s handicapem, tedy ATV);
- sportovní management;
- podpora zdraví a zdatnosti;
- trenérství.

Samostatné stadium APA či profese zde není, ale ve studiích i v praxi je součástí všech oblastí.

V současném vývoji univerzitních studií se uplatňují dva přístupy a každý z nich má některé výhody a nevýhody. V jádru je však vše o lidech a bez ohle-

du na přístup jsou v praxi dobří i špatní absolventi obou směrů:

- a) studijní základ *fyzioterapeutický* (např. Belgie, Polsko): na tomto základě se buduje specializace interakčních a pedagogických dovedností. Výhodou je velmi dobrá připravenost pro intenzivněji postižené školáky (stacionáře, rehabilitační třídy) i dospělé (centra a kluby pořádající pravidelná cvičení a rehabilitační či rekondiční pobyty). Nevýhodou bývá více subjektivní akceptace příslušnosti medicínské než pedagogické a malá znalost skutečných aplikovaných sportů. Znalosti sportů se dají řešit doplňkovým celoživotním vzděláváním, postojové naladění se ovšem mění velmi obtížně.
- b) studijní základ *pedagogický* na bázi tělesné výchovy a sportu (např. ČR, Rakousko, Finsko): na tomto základě se budují aplikace didaktik pro realizaci her a sportů v oblastech rekreace, školní TV v zařízeních speciálních či inkluzivních, včetně inklinace k soutěžnímu sportu. Výhodou je postojová inklinace k pedagogické činnosti, dále připravenost pro uplatnění ve školství, ve volnočasových institucích, nevýhodou slabší připravenost pro práci s intenzivněji postiženými, což se dá řešit doplňkovým celoživotním vzděláváním.

VYBRANÉ INFORMACE O STUDIÍCH V ZAHRANIČÍ

Zajímavá jsou řešení na univerzitách v USA, kde zákon o integraci vstoupil v platnost již v roce 1975 (Sherrill, 1998). Přes známou diversifikaci, flexibilitu a volnost v tvorbě a dostupnosti studijních programů existuje poměrně pevný konstrukt standardů pro profesní kompetenci v rámci APA (Adapted Physical Education National Standards). Vyšel z dílny týmu pracovníků na Texas Woman's University, která je jednou ze tří renomovaných universit, rozvíjejících programy vzdělávání APA. Získání kompetence v APA a současně pro vedení a řízení integrovaných programů sestává z 15 „standardů“ (oblastí, témat), ať už paralelních nebo navazujících v průběhu celého studia. Každá oblast má dopracovaná kurikula obsahující teorii, praxi, hodnocení, požadavky. Toto pojetí nás nutí k zamyšlení i srovnání: 15 tematických standardů a přetrvávajících cca 20–30 dílčích předmětů v každém semestru na mnoha vysokých školách v ČR. Také zde ve výuce převládá hledisko environmentální a individuální nad kategoriálním. Každé téma (standard) řeší problematiku komplexně, bez atomizace na dílčí předměty a dílčí požadavky. Na vzdělávání dle národních standardů mohou navazovat další moduly celoživotního vzdělávání a specializací (Kelly & Melograno, 2004). Plná studia jsou dle dostupných informací na Texas Woman's University v Dentonu (kde mimochodem jako student ATV z FTK UP v Olomouci dokončil doktorandská studia šéfredaktor časopisu doc. Martin Kudláček) a na Virginia State University v Charlottesville (kde další studentka z FTK UP v Olomouci Iva Obrusníková absolvovala specializační semestrální studium Ph.D. se zaměřením na integraci v TV). Známým pracovištěm je také Univerzita v Oregonu. Další informace o studijních oborech je možné nalézt v komplexní databázi www.ncperid.org/directory.htm. Studijní programy s podporou federálního grantu na podporu studentů pak na stránkách www.ncperid.org/masters.htm. Informaci o studiih ve větvi neučitelství, tzv. *therapeutic recreation*, na stránkách www.atra-online.com (osobní informace M. Kudláčka, 24. 5. 2011).

V Rusku dochází k transformaci studia taktéž a je třeba pro úplnost zmínit i tyto trendy. Sovětský svaz byl znám kvalitní speciální pedagogikou (Pecha, 1989) a z důvodů soupeření mezi dvěma soustavami také systémem sportu. Veškeré evropské transformační trendy dle Boloňských dohod zachytily i vysoké školy v Ruské federaci. Některé ze specializací již probíhají či se stabilizují, některé jsou ještě v návrzích. Pro naše pojetí „kinantropologie“ se vžil původní termín „tělesná kultura“. Nositeli rozvoje

vzdělávání jsou nyní Akademie tělesné kultury, dělící se na fakulty (Moskva, Petrohrad) nebo univerzity, jejichž součástí jsou fakulty či programy z oblasti tělesné kultury (Volgograd, Omsk aj.). Je tendence stabilizovat státní vzdělávací standardy a formulovat hlavní směry a specializace. Tyto specializace pak mají velkou variabilitu studijních programů a podoblastí a taktéž reflektují sféru volného času, cestovního ruchu, turistiky atd. Ve sféře přípravy profesionálů pro činnost s osobami s postižením a pro integrované pojetí činností se jednoznačně uplatňují termíny „adaptivní fyzická kultura“ nebo „adaptivní fyzická výchova“. Specializace turistické jsou spojovány výrazně s aspekty ekologie a ekologických služeb. Tradice v ruském umění tanečním a baletním vedla ke specializacím jako „sportovní režie“ (režie tanečního umění, režie tanečních vystoupení – v pojetí „show“, tedy v pojetí hudebně-vizuálních atraktivních společensko-kulturních akcí, sportovních slavností). Ze systému nevytlačila ani specializace zaměřená na „bezpečnost osob, podniků, přírody“ s dílčími variantami. Velmi rozšířená je specializace (fungující již několik let) „valeologie“. Původní latinské slovo *valeo* ve svých mnoha variantách znamená „býti při síle (i fyzické)“, „býti zdrav“, „míti platnost, hodnotu“. Jádrem specializace jsou obsahy adekvátní našim tématům podpory zdraví, životního stylu, etiky sportovní i všeobecně lidské s aspekty humanitárními a charitativními. Na některých vysokých školách je studijní obor „adaptivní fyzická kultura“ vřazen právě do programů či fakult „valeologie“ (např. Alma-Ata). Studijní programy jsou minimálně čtyřleté. Studium se člení na vysokoškolský stupeň I. – minimálně 4 roky (*bakalavr* – odpovídá Bc.) a stupeň II. minimálně plus 1 další rok (*specialist* – celkem 5 let), nebo plus maximálně 2 roky (*magister* – celkem 6 let). Toto členění již někde vstoupilo v platnost, v některých specializacích se diskutuje. Kreditní systém je ve většině případů realizován (Jevsejev, 1999).

Rozvoj APA v dalších post-komunistických zemích ovlivnila *aktivita ve vzdělávání speciálních olympiád Evropy/Eurasie (1999–2009)*. Speciální olympiády (dále SO) jsou světovým sportovním hnutím v kontextu sítě olympijských soutěží. Orientují se na sport osob s mentálním postižením. Jelikož SO vznikly v USA a rozšiřovaly se v zemích tzv. západního světa, země bývalého Sovětského svazu (Rusko, Bělorusko, Kazachstán, Uzbekistán, Moldavsko aj.), země bývalé Jugoslávie (Srbsko, Chorvatsko, Bosna a Hercegovina, Makedonie) a Polsko, Lotyšsko, Litva a Rumunsko programem SO nebyly pokryty. Vzdělávací program (tři až pětidenní) se orientoval na rozvoj a rozšíření znalostí a dovedností ve speciálních olympiádách a uvedení v život PA a sport pro osoby s mentálním postižením dle konceptu SO. Projekt se zaštiťoval i konceptem SO.

Negativem bylo, že některé země (bývalý Sovětský svaz) vnímaly rovnítko mezi SO a APA (Briskin, 2002). Pozitivem byl kontakt s termínem APA a následně se zeměmi Evropy, dále vnímání důležitosti SO. Projekt organizoval semináře, školení na univerzitách a vytvořil studijní materiál k SO v několika jazycích. Výstup s koncipováním plných studií APA na univerzitách těchto zemí byl minimální.

Vliv na rozšíření myšlenky APA v Evropě měly tři po sobě následující projekty *THENAPA*. Projekty měly analyticko-syntetický charakter s cílem rozvoje kurikul APA. Do studijní sítě bylo zakomponováno 27 zemí Evropy (2000–2009). První projekt koncipoval doporučení rozšířit APA pro všechny studenty sportovních studií ve výši 3–6 kreditů, což se stalo (Van Copenolle et al., 2004; Vanvandeveljck et al., 1994; Van Copenolle & De Potter, 2004). Druhý navazující projekt se týkal zmapování situace v integraci prostřednictvím PA a sportu (rekreace, školní TV, sport, rehabilitace). Třetí projekt se orientoval na PA osob v seniorském věku, s postižením. Z projektu vzešly studijní materiály: brožury, knihy, CD a videoprezentace, a to v překladu do jazyků ve všech zúčastněných zemích (Van Lent & Van Copenolle, 2004; Valkova & Morisbak, 2004).

Projekt *EUSAPA (European Standards in Adapted Physical Activity, 2007–2010)*, koordinovaný FTK UP v Olomouci, mapoval profesní kompetence v APA v některých zemích: Česká republika, Polsko, Finsko, Francie, Irsko, Lotyšsko, Portugalsko, Velká Británie, a to ve třech směrech: školní TV, sport

(rekreační i vrcholový), rehabilitace. Jednalo se o země, které APA v určitém smyslu měly více rozvinutou. Evropská doporučení vyšla knižně (Kudláček, Morgulec-Adamowicz, & Verellen, 2010).

Situaci v zemích Evropy lze vyčíst z webových stránek www.eufapa.eu. V Evropě prakticky také nejsou plná studia, až na univerzity ve Francii a Itálii. Ze seznamu 46 zemí, které jsou v portálu www.eufapa.eu uvedeny a mají možnost vkládat své informace, pouze 17 deklarovalo určitý typ studií a variant studijních specializací. Další země na webových stránkách neudávají žádnou informaci o APA, ale do projektu byly zakomponovány, tudíž jsou v kontaktu s APA ve smyslu doplňující volitelné specializace nebo jako kurzy pro další vzdělávání (viz výše). Jedná se o Dánsko, Holandsko, Rakousko (Vídeň: <http://univie.ac.at/sportwissenschaften/isapa2001>), Rumunsko (Oradea), Španělsko (Madrid – koncept střediska pro integraci v APA, Lleida – trs specializačních předmětů APA). Je proto třeba následující informace brát s rezervou a průběžně sledovat webové stránky. Přesto však můžeme z informací dedukovat některá fakta o vzdělávání učitelů, edukátorů, trenérů, včetně APA z hlediska integrace ve vzdělávání T-.

Belgie: nově koncipován obor APA – jako součást (či základ) studií Erasmus Mundus APA v Leuven (není v kombinovaném studiu). Mimo to zde jsou kurzy celoživotního vzdělávání.

Bulharsko: realizuje vzdělávání ve vybraných předmětech APE, a to v přípravě učitelů a trenérů. Dále je uveden kurs pro všechny budoucí učitele.

Tabulka 2. Doporučení THENAPA ke skladbě disciplín a objemu kreditů z hlediska APA a trendu integrace (Přeloženo z materiálů: <http://kuleuven.ac.be/thanapa/navigatie/totaalintro.htm>)

	S T U P E Ň						
	IV	Bc	Sp+	V	Mgr	V+	Sp+
	EU	CR	OL	EU	CR	EU	OL
APA – obecný základ	1	2–3	3	2	2–3	6	3
Aplikace sportovních věd do APA			2	2		9	5
Aplikace hodnocení, klasifikací v APA	1		1	2		5	2
Znalosti o menšinách, postižení	1	2–4	6	2	3–5	3	10
Sporty APA	1	1	8	2	1	6	18
Metodologie výzkumu v APA				2		18	11
Praxe v terénu včetně školní praxe	2		10	3		15	18
Celkem	6	2–8	30	15	3–9	62	65

Podklady a vysvětlení sloupců:

Stupeň IV a V, který odpovídá univerzitnímu vzdělávání v Evropě a v ČR (Bc. a Mgr.)

V+ postgraduální vzdělávání po získání Mgr. (srov. tabulka 1).

EU evropská doporučení THENAPA

CR realita na vysokých školách v ČR

Sp+, OL realita ve specializaci APA, která se v ČR studuje na FTK UP v Olomouci

Finsko: univerzita v Jyväskylä vypisuje určité předměty, dále kurs mezinárodních studií (v jazyce anglickém) s vyučujícími z Finska a jiných zemí, včetně tří vyučujících z FTK UP v Olomouci. Mimo to jsou vybrané předměty pro finské studenty (ve finštině), dále specializované kurzy pro učitele v praxi. Universita Haaga-Helia (Vierumäki) má plná studia Bc. dvousemestrální, z toho jeden semestr ve studiích Erasmus (v jazyce anglickém), spojená taktéž s mezinárodním programem. Kurzy pro učitele a trenéry v praxi jsou také organizovány. Kombinovaná studia nejsou. Je ustavena národní asociace APA.

Francie: uvádí jednoleté specializační studium na Univerzitě Joseph Fourier v Grenoblu. Mimo to jsou zajišťovány informace z APA pro všechny studenty v Bc. Uvádí plná studia Bc., Mgr. jako specializaci, a to ve směrech: učitelství APE, rekreace, trenérství, terapie (Université Paris 10, UFR-STAPS). Systém studia, popis předmětů, kurikula chybějí. Univerzita byla 4 roky koordinátorem intenzivního kursu Erasmus APA v kombinaci jazyků francouzštiny a angličtiny. Je ustavena národní asociace APA.

Irsko: podtrhuje studia některých předmětů APA v Limericku (je členem konsorcia Erasmus Mundus APA I i II), plná Bc. studia v Tralee. Pro práci v integrovaném prostředí dostávají informaci všichni učitelé TV v praxi v kursech.

Itálie: předkládá přehled množství univerzit, které nabízejí volitelný trs APA v objemu 4–6 kreditů. Dále některé z universit nabízejí jednoletá specializační studia APA v Mgr., to jest oproti běžnému jednoletému učitelství Mgr. – TV studují Mgr. 2 roky. Uváděna jsou plná studia magisterského stupně na univerzitě v Římě (Romo Foro Italico, Faculty of Sports Science), a to ve směrech: učitelství APE, rekreace. Systém studia, popis předmětů, kurikula chybějí. Je ustavena národní asociace APA (Bianco et al., 2005).

Litva: má studia Bc. i Mgr. v Kaunasu, včetně specializačních kursů (Sportovní akademie v Kaunasu).

Lotyšsko: má studia speciální pedagogiky, deklarují se vybrané předměty studií APA na univerzitě, nikoliv plná studia APA, dále specializační kurzy pro učitele v praxi.

Maďarsko: deklaruje specializační kurzy. Všichni, kteří učí ve speciálních školách či v integrovaném prostředí, musejí projít vzdělávacím kursem, který se opakuje každé 4 roky.

Německo: je zde rozvinutá speciální pedagogika a motopedagogika, ovšem taktéž řeší situaci specializovaným rozšiřujícím studiem a kurzy pro učitele v praxi.

Polsko: plná studia APA nebo ATV nemá, ale nabízí trsy předmětů, vedoucí k profesnímu zaměření na APA, ovšem na bázi studií fyzioterapie (např. Akademia Wychowania Fizycznego ve Varšavě). Má

vlastní aktivní asociaci APA (od roku 2008), která organizuje konference, vzdělávací akce i výzkum.

Portugalsko: univerzitní studia (Bc. a Mgr.) jsou uváděna na univerzitě v Coimbrě. Mimo to pořádání kursů pro učitele v praxi.

Řecko: nemají plná univerzitní studia, ale všichni studenti, resp. učitelé, kteří jsou ve speciálních školách nebo v integrovaném prostředí, musejí projít speciálním vzdělávacím tréninkem.

Švédsko: nemá samostatná studia, ale organizuje systematické další vzdělávání (Univerzita Halmstadt), a to v zaměření na učitelství i trenérství. V obou směrech se uplatňuje hledisko speciálního nebo integrovaného vzdělávání. Asociace APA existuje od roku 1997.

Turecko: má univerzitní volitelný program APA na univerzitách: Ankara, Marmara, Istanbul. Program a plná kurikula studií byla prezentovaná na kongresu ICHPER 2009 a na uvedených stránkách www.eufapa.eu.

Velká Británie: uvádí, že termín APA není běžný v UK díky silnému sektoru speciálního školství a speciálního vzdělávání a díky preferenci inkluzivního vzdělávání. Univerzita v Loughborough má studia ve vztahu k APA: rehabilitace, fyzioterapie, protetika, sport, tělesná výchova a trenérství (všechny obory zahrnují i fenomén „postižení“). Obdobné obory praktikují i četné TV instituce po celé UK. Při předkládání studijních oborů k akreditaci je povinná doložka, jakým způsobem se bude řešit dostupnost studia pro všechny studenty s fenoménem jinakosti. Je ustavena národní asociace APA.

V zemích střední Evropy bylo povědomí o APA ovlivněno domácí úrovní speciální pedagogiky a studijními programy učitelství tělesné výchovy. K rozšíření APA došlo díky projektu *CEEPUS (1997–2009)*. Zúčastněné univerzity musely nabídnout jednoměsíční studium (minimálně 3–5 Kr: 3 Kr APA, 2 Kr z jiných sportovních disciplin). Byl tudíž jistý tlak na kontakt s APA. Tyto univerzity pak APA transformovaly jako informaci ve 3 Kr pro domácí studenty nebo jako doplňující volitelnou specializaci, popř. jako kurzy pro další vzdělávání (viz výše). Nikde nedošlo ke kompozici APA jako celku.

Zakomponované univerzity:

Česká republika: Olomouc (koordinátor studijní,sítě)
Brno, České Budějovice
Slovensko: Bratislava, Banská Bystrica
Polsko: Poznań, Wrocław
Slovinsko: Ljubljana, Koper
Chorvatsko: Zagreb
Bulharsko: Sofia
Srbsko: Niš

Positivem mimo již zmíněný tlak na rozšiřování poznatků z APA, vlastní mobilitu a komparace zku-

šeností z různých univerzit byly každoroční workshopy učitelů i studentů. Obsahem byly praktické ukázky možností pohybových programů i prezentace výsledků odborných výzkumných studií, které univerzity publikovaly ve sbornících jako studijní materiál. Uvádíme je v chronologickém pořadí.

- 1998, Fakulta tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci, Válková, H., & Vute, R. (1998). *Adapted physical activity in Central Europe*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- 2000, Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Krejčí, M. (Ed.). (2001). *Adapted physical activity in European dimensions*. *Studia Kinanthropologica*, 2(2).
- 2001, Fakulta sportovních studií Masarykovy univerzity v Brně, Sebera et al. (2001). *Role tělesné výchovy a sportu v transformujících se zemích středoevropského regionu*. Sekce 3. 211–238. Brno: Masarykova Univerzita.
- 2005, Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Krejčí, M. (2005). (Ed). *Adapted physical activity in European dimensions*. *Studia Kinanthropologica*, 6(2).
- 2006, Sportovní akademie Vasila Levského v Sofii, Tsareva, R. et al. (2007). *CEEPUS: Adapted Physical Activities - European Dimensions*. Sofia, National Sports Vasil Levski: TIP-TOP press.
- 2006, Fakulta tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci, Válková, H. (Ed.) (2006) *Central European Exchange Program for university Studies. CZ-59 network for Adapted Physical Activities*. Olomouc: Univerzita Palackého.

STUDIA A VYUČOVACÍ PŘEDMĚTY VE VZTAHU K APA NA FAKULTÁCH NA SLOVENSKU

Samostatná pasáž je věnována studiím ve vztahu k APA ve Slovenské republice. Tento přístup je motivován dlouhodobým společným vývojem školství v bývalém Československu a dále tím, že slovenské univerzity (v Bratislavě a v Banské Bystrici) byly velmi aktivně zapojeny do projektu CEEPUS.

Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Komenského v Bratislavě (informace prof. Jely Labudové, CSc., názvy předmětů či oborů ponechány ve slovenštině).

Od studijního roku 1971/72 až do současnosti (rok 2011) se pravidelně vyučuje předmět, který se rozvíjel pod různými názvy: nápravná tělesná výchova, zdravotná tělesná výchova, tělesná výcho-

va zdravotne oslabených, telesná výchova a šport oslabených, teória a didaktika telesnej výchovy oslabených. Hodinová dotace kolísala mezi 2–4 vyučovacími hodinami týdně, vždy se kombinovala teorie a praxe. Předmět absolvují všichni studenti s aprobací učitelství TV a získávají kompetenci vedení skupin tělesné výchovy oslabených na školách různých stupňů. Od roku 1999/2000 byla ve spolupráci s pedagogickou fakultou otevřena dvouoborová studia TV + speciální pedagogika s postupně doplňovanými specializacemi:

- pedagogika telesne postihnutých, chorých a zdravotne oslabených,
- pedagogika zrakově postihnutých,
- pedagogika sluchově postihnutých.

Přijímání do prvního ročníku tohoto typu studia skončilo v roce 2004/2005. V současnosti všichni studenti učitelství TV na FTVŠ UK absolvují předmět „edukológia zdravotnej telesnej výchovy“ ve dvoukreditové dotaci.

Ve studijním oboru trenérství (od roku 1990 až dosud) všichni studenti procházejí předmětem „didaktika zdravotnej telesnej výchovy a športu“ také ve dvoukreditové studijní zátěži. V letech 1993–1998 bylo možné v rámci studia trenérství zvolit specializaci „sport zdravotne oslabených“. Specializace byla dotována 3–4 hodinami daným specializačním obsahem týdně.

Studijní obor *Šport a zdravie so špecializáciou šport zdravotne oslabených* byl otevřen ve studijním roce 2005/2006 a trvá dodnes, a to v rozsahu specializace po 2 hodinách v každém semestru v bakalářském i magisterském studiu. Všichni studenti tohoto oboru mají ještě v etapě bakalářské 3 hodiny v předmětu edukológia vo zdravotnej telesnej výchove a v trenérských studiích šport zdravotne postihnutých – 2 hodiny v jednom semestru. Mimo to všichni studenti mají v povinném programu předmět „integrováná výchova a telesná výchova“ a mohou si vybrat další volitelné předměty: Cvičenie v tehotenstve, Pohybové programy pre nešpecifické poruchy zdravia, Šport zdravotne postihnutých, Edukológia zdravotnej telesnej výchovy, Šport špecifických sociálnych skupín, Šport špecifických skupín, Žena a šport a Pohybové aktivity v staršom veku.

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici (informace prof. Pavola Bartíka, Ph.D., názvy předmětů či oborů ponechány ve slovenštině). Pracoviště nabízí předměty v rámci studií tělesné výchovy a sportu a v rámci studií speciální pedagogiky. Kmenovými předměty jsou tělesná výchova zdravotne oslabených a tělesná výchova a šport postihnutých. Předměty související s APA jsou i součástí studií učitelství pro I. stupeň ZŠ. Z projektu CEEPUS se v základních studijních programech uplatnil tanec a úpoly v modifikaci pro osoby se zdravotním postižením.

Fakulta športu Prešovskej univerzity (informace prof. Jána Jungera, CSc., názvy předmětů či oborů ponechány ve slovenštině) nabízí ve studiích trenérství bakalářského stupně předmět Kompenzačné – jogové cvičenia ve skupině předmětů povinně volitelných a v magisterském stupni Šport zdravotne postihnutých a Šport seniorov. Předmět zdravotné plávanie je součástí povinně volitelných předmětů v programu učitelstvo umelecko-výchovných a výchovných predmetov, obor telesná výchova. Všechny předměty mají hodnotu tříkreditové studijní zátěže.

V programu speciální pedagogika a v podprogramech (např.: pedagogika mentálně postihnutých, předškolská a elementární pedagogika a pedagogika psychosociálně narušených, předškolská a elementární pedagogika sociálně znevýhodněných skupin) je nabízeno širší spektrum předmětů povinných a povinně volitelných, jak je patrné z následujícího přehledu.

Povinné predmety – Bc.

Edukológia predškolskej a školskej telesnej výchovy – 3 Kr (včetně zaměření na děti s různým typem postižení)

Psychomotorické hry a cvičenia – 2 Kr

Pohybové predpoklady a prejavy človeka – 2 Kr

Povinné predmety – Mgr.

Kreatívno-kooperačné hry – 3 Kr

Cvičenia s netradičným náčiním – 3 Kr

Kompenzačné a relaxačné cvičenia – 3 Kr

Tanečná terapia – 3 Kr

Povinné voliteľné predmety

Základné lokomočné cvičenia – 2 Kr

Rytmická pohybová výchova – 2 Kr

Terapia pohybom – 2 Kr

Netradičné pohybové hry a cvičenia – 2 Kr

STUDIA A VYUČOVACÍ PŘEDMĚTY VE VZTAHU K APA NA FAKULTÁCH V ČESKÉ REPUBLICĚ

Studia kinantropologická v různých profesních dimenzích (tělesná výchova a sport, učitelství TV, rekreologie, sportovní animátor, trenérství apod.) se v České republice studují na třech specifických fakultách (Fakulta tělesné výchovy a sportu UK v Praze, Fakulta sportovních studií MU v Brně, Fakulta tělesné kultury v Olomouci) a na pedagogických fakultách v Českých Budějovicích, Plzni, Liberci, Ústí nad Labem a v Ostravě. Prezentovány jsou pouze ty informace, které byly získány reálně od kompetentních spolupracovníků.

Historie a současná výuka oboru „APA“ na FTVS UK v Praze (původní text doc. Staši Bartůňkové, CSc., a doc. Pavla Strnada, CSc., včetně zkratk

[TVS – tělesná výchova a sport; OSP – osoby se speciálními potřebami]). Na podzim r. 1992 bylo na FTVS UK otevřeno **bakalářské kombinované studium „Tělesná a pracovní výchova zdravotně postižených“**. Ve spolupráci s Kolínem n/Rýnem byla zahájena i výuka specializace **Taneční a umělecká výchova zdravotně postižených**. Tento obor vystudovalo i 50 německých studentů. V r. 1996 došlo k rozšíření o 2leté **navazující magisterské studium Tělesná a pracovní výchova zdravotně postižených**. Základem studijního kurikula byly kromě aplikovaných pohybových aktivit všechny formy speciální pedagogiky a odpovídající klinicky zaměřené předměty. Studium tohoto oboru absolvovalo v průběhu let 1995–2011 celkem 650 studentů.

V roce 2004 proběhala akreditace, při které byla **TVS zdravotně postižených** včleněna do studijního oboru Tělesná výchova a sport a stala se tak pouze jednou z profilací oboru. Určitým návratem k původnímu typu studia byla nová akreditace samostatného oboru **Tělesná výchova a sport osob se specifickými potřebami** (TVS OSP), a to jak ve studiu bakalářském, tak i magisterském, v prezenční i v kombinované formě (r. 2010).

S problematikou „APA“ jsou však seznamováni studenti všech oborů UK FTVS, a to v předmětech:

- **Tělesná výchova a sport OSP** (povinný předmět 3. r. Bc. studia **Fyzioterapie a Ortotik – protetik** v prezenční formě s dotací 1/1 Z, 2 kredity)
- **Sportovní klasifikace OSP** (volitelný předmět 2. r. Bc. studia **Fyzioterapie a Ortotik – protetik** v prezenční formě s dotací 1/0 Z, 3 kredity)
- **Sportovní příprava a klasifikace ve sportu OSP** (povinně volitelný předmět ve 2. r. Mgr. studia **TVS** v kombinované i prezenční formě s dotací 1/1 KZ, 4 kredity)
- **Tělesná výchova a sport OSP** (volitelný předmět ve 3.r. Bc. studia **Management TVS** v prezenční formě s dotací 1/1 Z, 3 kredity)

Fakulta sportovních studií Masarykovy univerzity v Brně (podklady od doc. Jitky Kopríkové, CSc. a Mgr. Dagmar Trávníkové, Ph.D.). Na FSpS je v magisterském studiu povinný předmět aplikovaná tělesná výchova v oboru učitelství TV (jen v českém jazyce). Pro studenty všech studijních oborů v bakalářském studiu zařazen volitelný předmět „aplikovaná tělesná výchova“, a to v jazykové mutaci české a anglické. Cílem předmětu je aplikace vhodných pohybových aktivit pro zdravotně postižené jedince. V tématech vychází z kategoriálního členění na oblast pohybových aktivit a sportu osob s tělesným, mentálním, zrakovým, sluchovým postižením a se specifickými poruchami učení. Kromě popisu specifík daného postižení a teoretického základu se prosazuje praktické zvládnutí vybraných pohy-

bových aktivit či sportů. Další volitelnou nabídkou pro všechny studenty je předmět „aplikovaná psychomotorika“. Cílem předmětu je představit studentům možnosti využití pohybových aktivit z oblasti psychomotoriky u jedinců se speciálními vzdělávacími potřebami. Studenti se učí zařazovat psychomotorické hry a cvičení do hodin tělesné výchovy včetně zvládnutí integrovaných jedinců, porozumět a prakticky aplikovat psychomotorické herní zásady a sestavit plán hodiny aplikované psychomotoriky (obsahující seznamovací, zahřívací aktivity, aktivity se specifickými psychomotorickými pomůckami a relaxační aktivity) a následně je přizpůsobit specifickým požadavkům konkrétní cílové skupiny. Výuka je rozdělena do tématických okruhů podle specifických potřeb: jedinci s ADHD, poruchami chování a poruchami učení, fobie a jejich zvládnutí, jedinci s poruchami percepce a s mentálním postižením (Trávníková, 2011).

Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích (podklady od doc. Milady Krejčí, CSc., a Mgr. Zuzany Kornatovské) akceptuje studijní trs APA ve studijním oboru „výchova ke zdraví“, jak je uvedeno v tabulce 3. Ve studiích oboru učitelství TV je tradičně zařazena zdravotní tělesná výchova s tříkreditovým studijním zatížením.

Pedagogická fakulta Západočeské univerzity v Plzni (podklady od PaedDr. Jaroslava Votíka, CSc., a Mgr. Věry Knappové, Ph.D. – prezentován celý původní text informace).

Předmět „aplikované pohybové aktivity“ je na katedře tělesné výchovy Pedagogické fakulty ZČU vyučován od roku 2001, nejprve byl vyučován jako předmět výběrový. Následně přešel v roce 2007 mezi předměty povinné s hodinovou dotací 2 hodiny: 0 + 2 (2hod seminář/týden).

Výuka probíhá v zimním semestru. Předmět nemá podmiňující ani vylučující předměty.

Zakončení: zápočet, 3 kredity.

Předmět je vyučován v těchto studijních programech:

1. Učitelství pro střední školy – navazující – forma prezenční – 1.ročník – povinný předmět;
2. Učitelství pro střední školy – navazující – forma kombinovaná – 1.ročník – povinný předmět;
3. Učitelství pro základní školy – navazující – forma prezenční – 1.ročník – povinný předmět;
4. Učitelství pro základní školy – navazující – forma kombinovaná – 1.ročník – povinný předmět;
5. Sociální politika a sociální práce – navazující – forma prezenční – 2.ročník, povinně volitelný předmět.

Tabulka 3. Konstrukt trsu předmětů APA na katedře výchovy ke zdraví PF JU v Českých Budějovicích (podle Krejčí, 2011).

Stupeň studia	Studijní obor	Studijní obor
<i>bakalářský</i>	<i>Výchova ke zdraví</i>	<i>Výchova ke zdraví se zaměřením na vzdělávání</i>
<i>předměty</i>	APA I Povinný – 3 Kr	Integrace postižených dětí Povinný – 3 Kr, zkouška
	APA II Povinný – 3 Kr	
	APA III Výběrový – 3 Kr	
	Gerontologie Povinný – 3 Kr, zkouška	
	Zdravotní TV I. Povinný – 3 Kr	
	Zdravotní TV II. Povinně volitelný – 4 Kr, zkouška	
<i>magisterský</i>	<i>Vychovatelství se zaměřením na výchovu ke zdraví</i>	<i>Učitelství výchovy ke zdraví pro 2. stupeň ZŠ</i>
<i>předměty</i>	Aplikace výchovných aktivit v tyflopédii, surdopédii, psychopédii Povinně volitelný – 2 Kr	Seminář aplikované psychologie Povinný – 2 Kr
	Etopedie Povinně volitelný – 3 Kr	Zdravotní tělesná výchova I Povinný – 3 Kr
	Výchovné aktivity v etopedii Povinný – 2 Kr	Zdravotní tělesná výchova II Povinný – 3 Kr, zkouška
	Postižené dítě v rodině Povinný – 2 Kr	Resocializace dětí a mládeže v psychologii tělesných cvičení Povinný – 3 Kr, zkouška

Pedagogická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem (podklady od PaedDr. Ladislava Bláhy, CSc., – z komplexní informace vyňata a upravena tabulka předmětů s ponecháním původních zkratk, ze sylabů předmětů ponechán popis a cíle) zajišťuje jak jednotlivé předměty, tak specializační trsy předmětů se zaměřením na ATV.

Program TVS - Obor: Tělesná výchova a sport (bakalářské studium)

2. ročník - ZS (Bc.)

TV a sport zdravotně postižených (A)	1p+1s	Z, Zk		povinný

Program TVS - obor: Tělesná výchova pro dvouoborové studium (bakalářské studium)

2. ročník - ZS (Bc.)

TV a sport zdravotně postižených	1p+1s	Z, Zk	2	povinný

Program TVS - obor: Tělesná výchova se zaměřením na vzdělávání (bakalářské studium)

3. ročník - ZS nebo LS (Bc.)

TV a sport zdravotně postižených	1p+0s	Z	1	povinně volitelný

Program TVS - obor: Aktivity v přírodě (bakalářské studium)

3. ročník - ZS nebo LS (Bc.)

TV a sport zdravotně postižených	1p+0s	Z	1	povinně volitelný

Program TVS - obor: Učitelství TV pro střední školy - navazující Mgr. studium

1. ročník - ZS (Mgr.)

Didaktika zdravotní a integrované TV	0p+2s	Z	1	povinný

Program Učitelství pro ZŠ - obor tělesná výchova pro 2. stupeň ZŠ - navazující Mgr. studium

2. ročník - ZS (Mgr.)

Didaktika zdravotní a integrované TV	0p+2s	Z	2	povinný

Dále nabízený předmět pro obory: Učitelství I. stupně, Učitelství pro MŠ, Speciální pedagogika, Vychovatelství, Pedagog volného času

Výběrový - volitelný předmět

Integrovaná TV	0p+1s	Z	1	Povinný

K obsahu jednotlivých předmětů:

TVS zdravotně postižených

Cílem výuky předmětu je zprostředkovat studentům poznatky a dovednosti z oblasti provozování pohybových aktivit účastníky zejména mladších věkových kategorií s různým typem zdravotního postižení. Těžiště pozornosti se ubírá cestou specifikace postižení a možností využít pohybové aktivity jako prostředek socializace nebo resocializace. Vychází se z anatomicky a fyziologicky orientovaného popisu a analýzy postižení ve vztahu k možnostem pohybu. Předpokládá se osvojení základních dovedností v oblasti komunikace s osobami a jejich organizování v rámci provozu vybraných aktivit. Student by měl získat také poznatky o legislativním a institucionálním zabezpečení aktivit, u vybraných aktivit pak představu o jejich sportovní podobě, osvojování dovedností a možném nebezpečí při jejich nesprávné aplikaci. Praktická cvičení se dotýkají také výkladu a aplikace pravidel, metodiky, organizování soutěží. Vybrané činnosti jsou prakticky osvojovány. Značná pozornost je věnována upozornění na klíčová místa uplatňovaných pohybových činností, problematiku pohybového učení, bezpečnost v průběhu edukačního procesu a rekreačního provozování.

Didaktika zdravotní a integrované TV

Cílem výuky předmětu je zprostředkovat studentům poznatky a dovednosti z aplikace prostředků zdravotní TV a prvků integrované TV. Vychází z pedagogické diagnostiky, didaktických zásad a metod. Zdůrazňuje smysl, význam a cíl pohybové aktivity oslabených. Vymezuje použití a zařazení vyrovnávacích prostředků, metodiky cvičení, strukturu cvičebních jednotek a praktické výstupy. Součástí předmětu je seznámení s problematikou možného zařazení zdravotně postižených do provozu pohybových aktivit s běžnou populací. V této oblasti - části předmětu vychází z poznatků TV a sportu zdravotně postižených. Student by měl získat poznatky, v jakých směrech a jakým způsobem je možné usilovat o zařazení zdravotně postiženého do aktivit s ostatními cvičenci.

Integrovaná TV

Cílem výuky předmětu je zprostředkovat studentům poznatky a dovednosti z oblasti provozování pohybových aktivit účastníky zejména mladších věkových kategorií s různým typem zdravotního postižení. Těžiště pozornosti se ubírá cestou specifikace postižení a možností využít pohybové aktivity jako prostředek socializace nebo resocializace. Zároveň se uvádějí možnosti využití pohybových aktivit jako vhodného prostředku integrace. Obsahem výuky jsou rovněž návody k uplatňování vybraného spektra pohybových aktivit, doporučení ke způsobu komuni-

kace, zohlednění různých typů postižení a doporučení možností provozovat pohybové aktivity podle stanovených doporučení lékaře. Student by měl získat také poznatky o legislativním a institucionálním zabezpečení aktivit, u vybraných aktivit pak představu o jejich sportovní podobě, osvojování dovedností a možném nebezpečí při jejich nesprávné aplikaci. Praktická cvičení se dotýkají také výkladu a aplikace pravidel, metodiky, organizování soutěží. Vybrané činnosti jsou prakticky osvojovány. Značná pozornost je věnována upozornění na klíčová místa uplatňovaných pohybových činností, problematiku pohybového učení, bezpečnost v průběhu edukačního procesu a rekreačního provozování.

STUDIA ATV A APA NA FTK UP V OLOMOUCI

Princip studií: FTK UP, stejně tak jako předchozí jmenované univerzity či fakulty v České a Slovenské republice, přijala principy tzv. Boloňských dohod (a dalších dohod navazujících). Princip Boloňských dohod je založen na 4 základních principech, a to strukturovanosti, prostupnosti a modulovosti vysokoškolského, resp. univerzitního studia a na kreditovém systému studia, kdy studijní zátěž je ohodnocena počtem kreditních bodů (Válková, 2008). **Strukturovanost** znamená posloupnost studií ve třech stupních: bakalář (Bc. – undergraduate), magister (MA – Mgr. – graduate) a Ph.D. „za jménem“ (post-graduate). Systém v České republice vymezuje ještě doktorát tzv. profesní (PhDr., RNDr. apod. před jménem). U absolventů Bc. se předpokládá vysokoškolská erudovanost s přímým výstupem do profesní praxe a současně příprava na možné pokračování v následném stupni Mgr. Dle školské legislativy v České republice absolvent Bc. nezískává učitelskou způsobilost. Smyslem strukturovaných studií je mezinárodní srovnatelnost, umožnění studií v zahraničí, uplatnění absolventů na mezinárodním trhu práce.

Prostupnost mezi stupni či moduly má rozměr časový. To znamená, že prostupnost může být využita *aktuálně* – při současném studiu, nebo *celoživotním kontextu*, tj. kdykoliv po xyz letech. Student nezačíná stále znovu od 1. ročníku obecného základu, není limitován věkem kalendářním či odstupem od předchozího stupně – modulu po ukončení studia.

V rámci časového horizontu je možné využít prostupnosti:

horizontální: tj. doplnění dalšího modulu z programu či oborů Bc. (nebo Mgr.), který není součástí původního oboru (druhý předmět). Při paralelním studiu dvou oborů ze stejného programu (TV a sport) není nutné opakovat shodný modul, který je součástí studia obou oborů;

vertikální: tj. pokračování v Mgr. po absolvování Bc. v programu TV a sport přímo ve stejném oboru nebo nepřímo v případě příbuzného oboru (s případným doplněním daného modulu).

Modulovost: modul je ucelená tematická sestava předmětů, včetně kursů či blokove výuky a jejich vazeb, požadavků (zápočty, zkoušky, kolokvia). Je tvořen předměty A, B, někdy i C, má daný počet kreditů, obvykle tvoří součást státní závěrečné zkoušky (v pojetí FTK UP). MODUL je představitel profesní kompetence, završuje profesní kompetenci. V koncipování strukturovaných studií v České republice se užívají i další termíny (trs, sloup, fundament). Není třeba je zpochybňovat, pokud garantům studií vyhovují. Ovšem v terminologii Boloňských a navazujících dohod je uznávána terminologická posloupnost:

- ▶ studijní program (tělesná výchova a sport);
- ▼ studijní obor (aplikované pohybové aktivity, resp. aplikovaná tělesná výchova);
- ▼ MODUL (v našem případě 4 moduly a závěrečná práce).

Evropský kreditní systém (ECTS), tj. objem veškeré studijní zátěže studenta, je formulován jako 25–30 hod. na 1 kredit. Skutečností je, že je chápán různě v různých zemích Evropy (až 40 hod. na 1 kr. ve Finsku, 15 hod. v Polsku), ale i v České republice, kde je představitelem kreditů např. jen přímá výuka nebo „navýšení“ dle klasifikace zkoušky apod. Forma prezenční a forma kombinovaná by pak měla být rovnocenná v obsahu, požadavcích, profesním výstupu.

Tabulky 4 a 5 schematicky prezentují modulový konstrukt studií ATV či APA včetně možných profesních výstupů. Odlišnost spočívá v profesní orientaci učitelské u oboru ATV (posílení modulu TV a sport v teorii a didaktice disciplín tělesné výchovy, sportovního tréninku) a v profesní orientaci na řídicí, manažerské činnosti a podnikání v prostředí běžném, speciálním či inkluzivním. V obou studijních oborech je silné zastoupení praxí průběžných, blokových (v koexistenci s klienty minimálně 5 dní) nebo školských na různých typech škol.

Tabulka 4. Konstrukt modulů ve studiu ATV na FTK UP Olomouc

<i>Studijní stupeň Profesní kompetence</i>	Bakalářský Modul (syťící předměty)	Magisterský Modul (syťící předměty)
Interakční, komunikativní, postojové	<i>Pedagogická</i> (interakční) pedagogika, psychologie, právo,	<i>Učitelská</i> pedagogika, psychologie, historie, filosofie, sociologie, metodologie
Plánování, realizace, hodnocení v PA – TV v prostředí volnočasových aktivit – v prostředí 2. stupně ZŠ, středních škol a VOŠ	<i>Tělesná výchova a sport</i> předměty biomedicínské, předměty dovednostní	<i>Teorie a didaktika tělesné výchovy a sportu</i> didaktiky TV a sportu
Orientace v prostředí jednotlivců a skupin se specifickými vzdělávacími potřebami	<i>Speciální pedagogika</i> psycho-, surdo-, tyflo-, somato-, etopedie...	<i>Speciální pedagogika s didaktikou</i> , včetně poradenství, inkluzivního vyučování
Plánování, realizace, hodnocení v APA – ATV v prostředí volnočasových aktivit – v prostředí škol speciálního či inkluzivního typu	<i>Aplikované pohybové aktivity</i> modifikace PA a sportů, organizace akcí	<i>Aplikovaná tělesná výchova s didaktikou</i> , např. evaluace PA, inkluzivní PA, alternativní pohybové programy
Orientace v problematice, samostatnost a tvořivost v realizaci projektů či výzkumu	<i>Bakalářská práce</i> s obhajobou	<i>Magisterská diplomová práce</i> s obhajobou
Možné profese	asistent pedagoga, vychovatel v centrech, družinách, animátor-instruktor volnočasových aktivit v prostředí integrovaném či speciálním, specialista pro práci v humanitární oblasti veřejné správy, pracovník v sociálních službách	všechny pozice Bc učitel TV od 2. stupně ZŠ výše v prostředí běžném, speciálním, inkluzivním, pedagog volného času, speciální pedagog, řídicí pracovník v oblasti školství, sociálních služeb i ministerstva vnitra

Tabulka 5. Konstrukt modulů ve studiu APA na FTK UP Olomouc (diference mezi ATV a APA jsou vyznačeny šedým vybarvením buňky)

<i>Studijní stupeň Profesní kompetence</i>	Bakalářský Modul (syťící předměty)	Magisterský Modul (syťící předměty)
Interakční, komunikativní, postojové	<i>Pedagogická</i> (interakční) pedagogika, psychologie, právo,	<i>Pedagogicko-manažerská</i> pedagogika, management, marketing, psychologie, historie, sociologie,
Plánování, realizace, hodnocení v PA – TV v prostředí volnočasových aktivit – v prostředí podnikatelském a cestovního ruchu	<i>Pohybová rekreace</i> systém pohybové rekreace pohybové hry a sporty in-doorové, outdoorové, organizace akcí	<i>Teorie a řízení pohybové rekreace</i> , komunální politika rozvoje PA, podpora zdraví, podnikání, plánování a hodnocení programů PA a sportu – v prostředí běžném, speciálním či integrovaném
Orientace v prostředí jednotlivců a skupin se specifickými vzdělávacími potřebami	<i>Speciální pedagogika</i> psycho-, surdo-, tyflo-, somato-, etopedie...	<i>Speciální pedagogika s didaktikou</i> , včetně poradenství, inkluzivního vyučování
Plánování, realizace, hodnocení v APA – ATV v prostředí volnočasových aktivit – v prostředí škol speciálního či inkluzivního typu	<i>Aplikované pohybové aktivity</i> modifikace PA a sportů, organizace akcí	<i>Aplikovaná tělesná výchova s didaktikou</i> , např. evaluace PA, inkluzivní PA, alternativní pohybové programy
Orientace v problematice, samostatnost a tvořivost v realizaci projektů či výzkumu	<i>Bakalářská práce</i> s obhajobou	<i>Magisterská diplomová práce</i> s obhajobou
Možné profese	asistent pedagoga, vychovatel v centrech, družinách, animátor-instruktor volnočasových aktivit v prostředí integrovaném či speciálním, specialista pro práci v humanitární oblasti veřejné správy, pracovník v sociálních službách a v cestovním ruchu	všechny pozice Bc. manažer/učitel TV od 2. st. výše v prostředí běžném, speciálním, inkluzivním, pracovník v komunální politice či státní správě, pedagog volného času, speciální pedagog, řídicí pracovník v oblasti školství, sociálních služeb i ministerstva vnitra

Kromě respektování principů Boloňských (a následných) dohod, schválených signatáři zemí Evropské unie (většinou ministři školství) se v konstruktivní oboru uplatňuje hledisko – uplatnění v praxi (Válková & Jansa, 2008). Dalším poznatkem pro to, aby absolventi získali adekvátní kompetence pro danou zvolenou profesi, je respektování řetězce, který se cyklicky opakuje ve spirále dle schématu v tabulce 6 (Vanlandelijck, 1994).

NÁMĚTY K DISKUSI I FORMULACI ZÁVĚRŮ

Z přehledů o studiích v různých koutech Evropy či světa může vyvstat otázka: k čemu to množství informací o existujících studiích vůbec má sloužit? Mají tyto informace pro čtenáře nějaký význam? Samozřejmě si odpovíme ANO. Informace mohou posloužit k rozhodování o zahraničních studiích v rámci projektu Erasmus Mundus APA II (www.erasmus.upol.cz), ale i ve studiích zde uvedených zahraničních pracovišť. Mohou pomoci se stejně rozhodovat o nabízených studiích v ČR. Pro vysokoškolské prostředí to může být námět k tvorbě programů, ke kooperaci v nabízených trsech předmětů či jednotlivých předmětech, k mobilitě studentů či učitelů

mezi českými univerzitami. Mělo by být respektováno i to, že termín APA je termín zastřešující danou oblast teorie a praxe a vyjadřuje čtyřmodulový studijní univerzitní komplex (Válková, 2010). Ostatní dílčí předměty by pak měly mít vymezení jako „základ – základy“, „APA výběr – extrakt“ či jiný přílehlavý název k obsahu a cíli předmětu.

Shromážděná fakta, především o modulovosti studia a profesních kompetencích, by měly poopravit názor administrátorů, že kritériem profesního výstupu a uplatnění v praxi dle vyhlášky MŠMT č. 563 je právě modul ukončený státní závěrečnou zkouškou a nikoliv, dle starého pojetí, název oboru nebo název fakulty.

Další kapitolou, která pro rozsáhlost předkládaného textu už nemůže být prezentována, je vzdělávání dobrovolníků nebo vzdělávání trenérů. Inspirativní by mělo být i zakotvení témat APA do všech univerzitních studií v programu tělesná výchova a sport. Iniciativa některých fakult, zde prezentovaná, je dobrým příslibem. Dalším dobrým východiskem pro přípravu VŠ učitelů TV může být nový projekt Evropských strukturálních fondů (ESF) „Příprava pro tělesnou výchovu osob s postižením“ (CZ.1.07/2.2.00/15.0336, hlavní řešitel doc. M. Kudláček).

Tabulka 6. Konstrukt řetězce ve vzdělávání v APA (upraveno dle Vanlandelijck, 1994).

TEORIE	VÝCVIK - VÝUKA TRÉNINK	PRAXE jako výsledek a impuls pro obohacení teorie
Role APA: • v teorii, v tělesné výchově či sportech, • kategoriální a environmentální přístup, • diagnostika - intervence - hodnocení		
	• demonstrace • vlastní pokusy, dovednost • vlastní pokusy a praxe • mikrovýstupy	
		• terapie pohybem • hry • pobyt v přírodě • aplikované sporty
		Dle formy programu: • separované • paralelní • integrované
		Dle prostředí: • rodinné • institucionální (školní TV, sportovní klub, zájmová skupina),
		Vyhodnocení a impuls pro teorii
Nový cyklus role APA atd.		

REFERENČNÍ SEZNAM

- Bianco, A., Tasso, E., Bilard, J., Ninot, G., & Varray, A. (2005). *Insegnare e far Cicere le attività fisiche adattate*. Paris: Edizioni La Lontra www.lalontra.it
- Briskin, J. (2002). *Adaptivnij sport - Speciální olympiady*. Lvov: Vidavnictvo „Axil“, Druk „Aral“.
- De Potter, J. C. (2004). Network results. In De Potter, J. C., Van Coppenolle, H., Van Peteghem, A., Djobova, S., & Wijns, k. (2004). *Vocational training in adapted physical activity*. Leuven: Acco.
- De Potter, J. C., Van Coppenolle, H., Van Peteghem, A., Djobova, S., & Wijns, K. (2004). *Vocational training in adapted physical activity*. Leuven: Acco.
- Ješina, O., & Kudláček, M., et al. (2011). *Aplikovaná tělesná výchova*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Jevsejev, S. P. (1999). *Fizičeskaja kultura v sisteme vyšego professionalnogo obrazovanija: realii i perspektivy*. Sankt-Petersburg: SPBG AFK im. P. F. Lesgafta
- Kelly, L. E., & Melograno, V. J. (2004). *Developing the physical education curriculum. An achievement-based approach*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Krejčí, M. (2011). Terciární vzdělávání v APA ve vztahu k výchově ke zdraví. In A. Vyskočilová (Ed.), *Sborník I. české národní konference aplikovaných pohybových aktivit, 19.-20. 5. 2011 v Olomouci* (p. 21). Olomouc: Univerzita Palackého.
- Kudláček, M., Morgulec-Adamowicz, N., & Verellen, J. (2010). EUSAPA - *European Standards in Adapted Physical Activities*. Olomouc: Palacký University Press.
- Krejčí, M. (Ed.). (2001). Adapted physical activity in European dimensions. *Studia Kinanthropologica*, 2(2).
- Krejčí, M. (Ed.). (2005). Adapted physical activity in European dimensions. *Studia Kinanthropologica*, 6(2).
- Pecha, L. (1989). A. S. Makarenko a jeho pedagogický odkaz. *Acta Universitatis Palackiana Olomucensis, fac. Philosophica*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Sebera et al. (2001). *Role tělesné výchovy a sportu v transformujících se zemích střeoevropského regionu*. Sekce 3. 211-238. Brno: Masarykova Univerzita, Pedagogická fakulta.
- Sherrill, C. et al. (1998). *Adapted physical activity, recreation and sport: Crossdisciplinary and lifespan*. WCB McGraw-Hill Companies, Inc.
- Trávníková, D. (2011). *Aplikované pohybové aktivity na Fakultě sportovních studií Masarykovy Univerzity v Brně*. Nepublikovaný poster na 1. české národní konferenci aplikovaných pohybových aktivit, 19.-20. 5. 2011 v Olomouci.
- Tsareva, R. et al. (2007). *CEEPUS: Adapted Physical Activities - European Dimensions*. Sofia: National Sports Academy Vasil Levski.
- Válková, H. (Ed.). (2006). *Central European Exchange Program for University Studies. CZ-59 network for Adapted Physical Activities*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Válková, H. (2008). Profesionální dimenze kinantropologické, strukturované studium učitelství TV. In *Strukturované studium učitelství* (pp. 105-110). Plzeň: Západočeská univerzita.
- Válková, H. (2010). Teoretické vymezení APA jako kinantropologické disciplíny: co to je, když se řekne APA. *APA v teorii a praxi*, 1(1), 25-32.
- Válková, H., Jansa, P., et al. (2008). *Názory absolventů programu „Tělesná výchova a sport“ na zaměstnání z hlediska učitelství TV*. Supplement sborníku 5. mezinárodní konference Pohyb a zdraví, 15.-17. 11. 2007.
- Válková, H., & Morisbak, I. (2004). What is adapted Physical Activity? In M. Van Lent (Ed.), *Count me in. A guide to Inclusive Physical Activity, Sport and Leisure for Children with a Disability* (pp. 19-21). Leuven: Acco.
- Válková, H., & Vute, R. (1998). *Adapted physical activity in Central Europe*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Van Coppenolle, & J. C. De Potter (Eds.) (2004). *Inclusion and integration through Adapted Physical Activity*. Leuven: Acco.
- Van Coppenolle, H. et al. (2004). CD-ROM „ADAPT I“ - Společné evropské kurikulum základů aplikovaných pohybových aktivit a sportu osob se zdravotním postižením. Leuven: THENAPA I.
- Van Lent, M. (2004). (Ed.). *Count me in. A guide to Inclusive Physical Activity, Sport and Leisure for Children with a Disability*. Leuven: Acco.
- Vanlandevlijk, Y. et al. (1994). CD-ROM „I am not disabled“. Leuven: Vrije Katholieke Universitát.

Odkazy na internetové zdroje:

- www.aehesis.com
- www.atra-online.com
- www.e-mundus.upol.cz
- www.eufapa.eu
- <http://kuleuven.ac.be/thanapa/navigatie/totaalintro.htm>
- www.ncperid.org/directory.htm
- www.ncperid.org/masters.htm
- <http://www.twu.edu/o/apens/standards.htm>
- <http://univie.ac.at/sportwissenschaften/isapa2001.org>

Význam zotavovacího pobytu s využitím aplikovaných pohybových aktivit na změny subjektivních preferencí dětí se syndromem ADHD

The influence of summer camp with the using of adapted physical activity on differences of the subjective preferences of the children with syndrome ADHD

Markéta Fejfarová¹, Ondřej Ješina²

¹ Ústav speciálněpedagogických studií, Pedagogická fakulta, UP v Olomouci

² Katedra aplikovaných pohybových aktivit, Fakulta tělesné kultury, UP v Olomouci

Příspěvek vznikl jako součást projektu Centra podpory integrace (CZ.1.07/1.2.00/08.0117) podporovaného Evropským sociálním fondem a rozpočtem ČR

ABSTRAKT

Význam pohybových aktivit pro socializaci jedince a jeho duchovní obohacování je častým učebnicovým tématem a proklamovanou obecnou tezí. Ukazatele motorického charakteru (zdatnost, dovednost, intenzita pohybové aktivity apod.) jsou dnes běžnými nástroji snadno měřitelné, zatímco sféra vnitřního prožívání je skrytá, metodologicky obtížněji uchopitelná. Přitom vnitřní, subjektivní prožívání skutečnosti ovlivňuje každého jedince, jeho chování, aktuální i potencionální jednání namířené do budoucnosti. Cílem výzkumného šetření bylo zjistit subjektivní preference dětí se syndromem ADHD před zahájením vícedenního intervenčního pobytu v přírodě a po realizaci intervenčního programu. Zaměřili jsme se na aktivity, které mohou výrazně změnit subjektivní preference dětí, a aktivity, které vedou k všestrannému fyzickému, psychickému a sociálnímu rozvoji naší zvolené skupiny respondentů. V analýze subjektivních preferencí jsme se pomocí techniky nedokončených vět a následného kategoriálního třídění snažili zjistit, zdali se výsledky z prvního a druhého výzkumného šetření budou odlišovat v kategoriích a intenzitě prožitků na úrovni daného šetření. Dále jsme předpokládali, že bude možné dedukovat kvalitu života dětí s ADHD a sekundárně definovat přínos či rizika zážitkového programu. Výzkumného šetření se zúčastnili respondenti mladšího školního věku s diagnózou ADHD ze Zlínského kraje. Nejvýraznější výsledky jsme zaznamenali v kategorii ideály, kterou uvedlo 89,47 % z dotazovaných, což činí 28,51 % z celkových odpovědí a řadí ji jednoznačně na první pozici ve struktuře hodnot 17 respondentů z 19. Dále respondenti vysoce preferují hodnotu věcí a kouzelných předmětů. Tato hodnota po realizování intervenčního pobytu klesla o 3,95 % kategoriálních jednotek, zatímco obdobně vysoká preference respondentů na pohybové aktivity a výkon ve sportu se nepatrně zvýšila, a to z 10,53 % na 10,98 % kategoriálních jednotek. Na základě analytického porovnání hodnot u vstupního a u výstupního výzkumného šetření jsme dospěli ke zjištění, že k nejvyššímu nárůstu preferencí došlo u kategorie 6 (domov), a to o 16 kategoriálních jednotek, což činí nárůst o 200 %. Naopak nejvyšší pokles jsme zaznamenali u kategorie 12 (ideály).

Klíčová slova: syndrom ADHD, volný čas, zážitková pedagogika, pobyt v přírodě, subjektivní preference, aplikované pohybové aktivity.

ABSTRACT

The significance of physical activities for socialization of the individual and his/her spiritual enrichment is a common theme of the textbook and proclaimed a general statement. Indicators motor nature (ability, skill, intensity of physical activity, etc.) are now standard tools readily measurable, while the sphere of inner experience is hidden, methodologically difficult to grasp. The inner subjective experience of reality affects in every individual his/her behavior, current and potential future negotiations aimed. The aim of the study was to analyze the subjective preferences of children with ADHD syndrome before intervention multi-day stay in the countryside and after implementation of the intervention program. We focused on activities that can significantly alter the subjective preferences of children and activities that lead to all-round physical, mental and social development of our selected group of respondents. The analysis using the techniques of unfinished sentences and subsequent sorting of categories sought to determine whether the results from primary and secondary research will distinguish between the categories and experiences at the level of intensity of the investigation specifically difference between the first and second

survey before and after implementation of multi-day adventure program for children with ADHD. Furthermore, we assume that it will be possible to deduce the quality of life of children with ADHD and secondarily to define the risks and benefits of experiential program. Research survey respondents attended school children with a diagnosis of ADHD in the Zlín Region. The most striking results were seen in the category of ideals which reported 89.47% of the respondents which is 28.51% and it clearly belongs to the first position in the structure of values 17 of 19 respondents. Furthermore respondents prefer a high value of things and magical objects. This realization of value for the intervention of stay decreased by 3.95% categorical units while similarly high preferences for physical activity of respondents and performance in sport increased from 10.53% to 10.98% of categorical units. Our observed data correspond to assumptions that children with ADHD syndrome is largely oriented to performance in sports and regular sports capacity. Based on the analytical comparison of the input and output of the research we have come to the conclusion that the highest increase in preference occurred in six categories (home) and by 16 categorical units which is an increase of 200%. On the contrary the highest decrease was recorded in categories of 12 (ideals).

Keywords: Attention deficit hyperactivity disorder (ADHD) syndrome, leisure time, experiential education, subjective preferences, adapted physical activity.

ÚVOD

Ačkoliv pohybové aktivity dětí v současné době významným způsobem ubývá, což dokládají i výzkumná šetření a odborné práce (např. U. S. Department of Health and Human Services, 2000; Kalman, Hamřík, & Pavelka, 2009; Miklánková, 2006), paradoxně vzrůstá negativně přijímaná aktivita dětí spojená s poruchou pozornosti a se specifickými poruchami chování. Podnětem pro tyto diskuse je nepochybně skutečnost, že děti, které jsou označovány za nesoustředěné, nadměrně aktivní a neklidné, v dnešní době přibývá. V souvislosti s dětským neklidem je používáno množství odborných termínů, pojmenování a definic. V současné době se nejčastěji hovoří o syndromu ADD (attention deficit disorder), ADHD (attention deficit hyperactivity disorder) nebo o hyperkinetických poruchách (Drtilková, 2007). V souvislosti s nadměrným neklidem se můžeme také setkat s označením poruchy chování (Mertin, 2004). Střízlivě se odhaduje, že zastoupení dětí s obtížemi tohoto druhu, které jim znatelně ztěžují školní práci, představuje asi 3 % školní populace (Matějček, 2001). V poradenské psychologické a pedagogické praxi zahrnujeme hyperaktivní děti pod termín specifické poruchy chování. Tento termín se u nás používá od osmdesátých let dvacátého století. Termín používá i aktuálně platná školská legislativa: Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), i Vyhláška MŠMT č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných (Jucovičová & Žáčková, 2010). U dětí s hyperkinetickou poruchou se často vyskytují různé typy poruch chování, úzkostné poruchy, deprese i tiky. Poruchy chování se mohou projevat jako časté výbuchy zlosti, porušování pravidel, šikanování, ničení majetku, nejružnější agresivní projevy, krutost ke zvířatům, krádeže, záškoláctví a úteky z domova (Drtilková, 2007).

Ve své studii jsme se zabývali subjektivními preferencemi dětí mladšího školního věku se syndromem ADHD a změnami vyvolanými aktivitami na vybrané zotavovací pobytové akci s prvky zážitkové pedagogiky v přírodě. Neuman et al. (2000) definuje výchovu v přírodě jako výchovu o přírodě, poskytující znalosti a vědomosti se zdůrazněním zkušenostního a prožitkového přístupu, dále ji charakterizuje jako výchovu mající akcent ekologický, hledající soulad a porozumění individua s přírodou. Prostřednictvím hravého pozorování, zkoumání, napodobování a objevování dochází k rozvíjení dětských schopností a ovlivňování jejich chování. Toto zkoumání a objevování by mělo vytvářet příjemnou atmosféru, ve které jedinec zahání nudu i nespokojenost (Kirbyová, 2000). Pohybová aktivita obohacuje organismus člověka nejen fyzicky, ale obohacuje i jeho prožitky (Hošek, 2000). Prožitky, které individuum získá vlastním přičiněním, jsou ty nejhodnotnější. Jsou to ty prožitky, které si vytvoříme vlastním tělem, ať již při sportu či při jiné pohybové aktivitě (Dobry & Souček, 2003). Pohybový prožitek blízce souvisí s tělesností individua, protože pohybové aktivity provádíme nejčastěji prostřednictvím našeho těla (Kirchner, 2009). Hošek (2000) poukazuje, že především při organizovaných pohybových aktivitách panují určité zvyklosti a individuální normy. Hartl a Hartlová (2000) definují zážitek jako každý duševní jev, který individuum prožívá. Je vždy subjektivní, vnitřní a citově propojený. Jedná se o pramen osobní zkušenosti. Kumuluje se celý život a kombinuje se v jedinečné duševní bohatství každého člověka (Hartl & Hartlová, 2000). Kirchner (2009) uvádí, že prožitek je součástí zážitku, je konkrétnější svým obsahem a je zřetelně ohraničen. Pojímá zážitek jako celek skládající se z několika rozmanitých prožitků.

Abychom zjistili míru subjektivní orientace respondentů na základě vícedenní zotavovací pobytové

akce s prvky zážitkové pedagogiky v přírodě, bylo potřeba vycházet z promyšlené dramaturgie. Vždy vychází z výchovných cílů a záměrů, časoprostorového určení, prostředí, finančních eventualit, profesních kvalit dramaturgů a věkových zvláštností (Hanus & Chytilová, 2009). Dramaturgie se při tomto procesu stává skutečnou kreativní aktivitou, která proniká do veškeré práce a participuje nejen koncepcí programu, ale i generováním atmosféry akce (Kirchner, Hnizdil, & Louka, 2005). Při návrhu programu vycházíme z prožitkového obsahu, ale současně se snažíme i o ovlivnění zdatnostní složky. Zaměřujeme se také na realizování takových aktivit, které formují pozitivní vztah jedinců k pohybu a ke sportu a směřují k trvalému a pravidelnému vyhledávání sportovních aktivit.

Cílem výzkumného šetření bylo zjistit subjektivní preference dětí se syndromem ADHD před zahájením vícedenního intervenčního pobytu v přírodě a po realizaci intervenčního programu.

Na základě stanoveného cíle jsme vytyčili následující výzkumné otázky:

- Jaká je struktura subjektivních preferencí u vybrané skupiny dětí s ADHD?
- Jak se liší subjektivní preference u vybrané skupiny dětí s ADHD před a po realizování intervenčního programu?
- Jak velká je orientace na pohybové aktivity a výkon ve sportu u vybrané skupiny dětí s ADHD?

METODIKA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Popis výzkumného souboru

K výzkumnému šetření byl vybrán vzorek dětí s diagnózou ADHD ve Zlínském kraji. Výzkum byl realizován při zotavovací akci. Zahrnoval 16 respondentů (chlapců) se syndromem ADHD, pravidelně docházejících na ambulantní kliniku. Jejich průměrný věk je 8,5 let. Všichni respondenti mají trvalé bydliště na území České republiky. Záměrně byli vybráni respondenti prvního stupně základních škol, neboť projevy impulzivity, poruchy pozornosti a hyperaktivity jsou v tomto období nejvýraznější. Základním souborem pro naše šetření byly všechny děti se syndromem ADHD, které pravidelně docházejí k dětskému psychiatrovi a jejichž věk nepřesahuje 10 let. Výběrem byly ty děti, které se účastnily vícedenního zážitkového pobytu v přírodě v daném termínu.

Metodika

V rámci výzkumného šetření byly využity dvě základní metody – dotazování a pozorování.

Pro zjištění ukazatelů hodnotové orientace a sociálních kompetencí respondentů jsme využili techniku

nedokončených vět podle Válkové (2000), původní autor Fischer (1967). V našich podmínkách byla tato technika využita a ověřena při zjišťování subjektivních preferencí u jiných skupin žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (Válková, 2000; Ješina & Vyhliďal; 2010; Vyhliďal & Ješina, 2010). Na základě odpovědí respondentů jsme sestavili škálu subjektivních preferencí. Obsah získaných odpovědí byl analyzován. Odpovědi respondentů byly zařazeny do šestnácti kategorií podle věcné povahy odpovědí. Výklad kategorií (srov. Válková, 2000):

- **ZVÍŘATA:** pečovat o ně, vlastnit je, hrát si s nimi, pozorovat je.
- **UBLIŽOVAT SOBĚ A DRUHÝM:** sebevražedné sklony, agresivita, nenávisť.
- **BĚŽNÉ AKTIVITY:** kreslení a malování, zpívání, poslech hudby, činnosti spojené s denním režimem a sebeobsluhou, odpočinek, spánek.
- **JÍDLO:** těšit se na ně, vyžadovat je, konzumovat je.
- **VĚCI, KOUZELNÝ PŘEDMĚT:** vlastnit je, přát si je, jedná se o věci denní potřeby, hračky, elektrotechnika, počítač a příslušenství.
- **DOMOV:** být doma, činnosti spojené s domovem a rodinnými příslušníky, mít blízkého kamaráda, sounáležitost rodiny, těšit se na domov.
- **POČASÍ:** počasí, roční i denní doba.
- **HYPERKRITICHNOST:** negativní hodnocení vlastní osoby okolím i sebou samým, např. jsem zlý, škaredý, tlustý, nemá mě nikdo rád.
- **NEKRITICHNOST:** pozitivní až nadnesené hodnocení vlastní osoby okolím i sebou samým, např. jsem chytrý, hezký, pracovitý, dobrý přítel, vědec.
- **CHOVÁNÍ:** jsem poslušný, hodný, zlobivý, přemýšlím o slušném chování.
- **POHYBOVÉ AKTIVITY A VÝKON VE SPORTU:** sportovní činnosti, včetně tance, výletů a vycházek, soutěže, účastnit se opět zážitkové rekreace, být lepší, vyhrát.
- **IDEÁLY:** pomáhat jiným, aby byl mír, lidé se nehádali, mít se dobře, spokojeně, uvědomovat si hodnoty zdraví, nerealistické ideály.
- **ABSTRAKTNÍ:** uvádění vlastního jména, přezdívky, věty, které jsou uváděny bez kontextu, např. jsem tady.
- **ŠKOLA:** pozitivní i negativní vztah ke škole a školním povinnostem, spolužáci.
- **POVOLÁNÍ:** profesní orientace.
- **NEVÍM.**

Analýza dat

Při sumarizaci obsahu výpovědi byla provedena kategoriální analýza. Odpovědi byly zařazeny do 16 kategorií (viz následující text). Roztříděním bylo možné zjistit počet probandů, kteří skórovali v příslušné kategorii, a procentuální vyjádření počtu osob ve vztahu k celkovému počtu probandů skupiny

i počet kategoriálních jednotek (tj. kolik bylo stejných odpovědí – např. z kategorie „zvíře“ – z maximálního počtu odpovědí) a jejich procentuální vyjádření ve vztahu k maximálnímu možnému počtu kategoriálních jednotek (kategoriální jednotka = jednotlivé odpovědi zařazené do kategorií). U každého probanda byl maximální počet kategoriálních jednotek 12 (9 vět + 3 přání). U probandů, kteří neodpověděli na některé otázky, jsme tyto zařadili do kategorie *Nevím*, abychom mohli přistoupit ke správnému statistickému vyhodnocení.

Pro účel našeho výzkumného šetření, tj. pro výpočet statistické významnosti u dvou závislých výběrů, jsme data analyzovali na základě programu SPSS pomocí neparametrického Wilcoxonova testu.

Závisle proměnné jsou v našem případě změny v subjektivních preferencích respondentů. Jako nezávisle proměnnou jsme určili vícedenní zážitkový program v přírodě. Protože sledujeme proměny subjektivních preferencí u respondentů, každou ze sledovaných kategorií jsme vyhodnotili zvlášť. Statistickou významnost jsme posuzovali na hladině statistické významnosti 0,05 %.

ORGANIZACE ŠETŘENÍ

Před započítáním vlastního výzkumu byli osloveni hlavní organizátoři zotavovací pobytové akce v přírodě pro děti se syndromem ADHD. Dále byli prostřednictvím zkušené psycholožky osloveni rodiče zúčastněných dětí. Z oslovených rodičů souhlasili všichni tázání, tedy 100 %.

Respondentům byl předložen dotazník k vyplnění před samotným zahájením programu. Dotazník slou-

žil jako součást vstupního výběrového testu. Byly zaznamenávány autentické reakce respondentů včetně agramatismů, projevů chování, míry stimulace v průběhu šetření apod. Některé děti vyplňovaly dotazníky samostatně, především mladším jedincům pomáhala vyšetřující osoba. Všichni respondenti tuto formu práce zvládli. Výzkumné šetření bylo realizováno v klidném a nerušeném prostředí. Průměrná doba šetření u každého dítěte byla 15 minut. Pro účely této práce bylo zkoumáno 19 dětí mladšího školního věku se syndromem ADHD. Obsah získaných odpovědí byl podroben kategoriální analýze, přičemž odpovědi byly zařazeny do šestnácti kategorií podle věcné povahy odpovědí.

Druhá aplikace techniky byla realizována po skončení vícedenního zážitkového pobytu v přírodě. Také pro druhé šetření jsme použili techniku nedokončených vět. Respondenti opět vyplňovali dotazník individuálně. Na základě sekundárního šetření můžeme provést komparaci výsledků vstupního dotazníku s výsledky z dotazníku výstupního.

Výzkumné šetření bylo řešeno jako součást diplomové práce, která byla realizována na Pedagogické fakultě UP v Olomouci. Byly dodrženy všechny normy PdF. Práce byla vedena externím vedoucím práce.

VÝSLEDKY A DISKUSE

Tabulka 1 uvádí kompletní přehled o počtu osob volících dané kategorie a o kategoriálních jednotkách včetně procentuálního vyjádření před zahájením intervenčního pobytu a tabulka 2 uvádí kompletní přehled o počtu osob volících dané kate-

Tabulka 1. Vstupní škála subjektivních preferencí

N = 16	Osoby	%	Kat. jed.	%
Zvířata	3	15,79 %	4	1,75 %
Ublížovat sobě a druhým	3	15,79 %	4	1,75 %
Běžné aktivity	5	26,32 %	9	3,95 %
Jídlo	5	26,32 %	6	2,63 %
Věci, kouzelný předmět	13	68,42 %	29	12,72 %
Domov	3	15,79 %	8	3,51 %
Počasí	2	10,53 %	3	1,32 %
Hyperkritičnost	8	42,11 %	10	4,39 %
Nekritičnost	9	47,37 %	10	4,39 %
Chování	9	47,37 %	12	5,26 %
Pohybové aktivity a výkon ve sportu	11	57,89 %	24	10,53 %
Ideály	17	89,47 %	65	28,51 %
Abstraktní	13	68,42 %	14	6,14 %
Škola	4	21,05 %	8	3,51 %
Povolání	8	42,11 %	11	4,82 %
Nevím	4	21,05 %	11	4,82 %

Tabulka 2. Výstupní škála subjektivních preferencí

N = 16	Osoby	%	Kat. jed.	%
Zvířata	4	21,05 %	6	2,63 %
Ublížovat sobě a druhým	2	10,53 %	3	1,32 %
Běžné aktivity	7	36,84 %	9	3,95 %
Jídlo	0	0,00 %	0	0,00 %
Věci, kouzelný předmět	8	42,11 %	20	8,77 %
Domov	8	42,11 %	24	10,53 %
Počasí	2	10,53 %	2	0,88 %
Hyperkritičnost	11	57,89 %	12	5,26 %
Nekritičnost	9	47,37 %	9	3,95 %
Chování	5	26,32 %	8	3,51 %
Pohybové aktivity a výkon ve sportu	13	68,42 %	25	10,98 %
Ideály	18	94,74 %	54	23,64 %
Abstraktní	10	52,63 %	12	5,26 %
Škola	4	21,05 %	5	2,20 %
Povolání	7	36,84 %	16	7,02 %
Nevím	3	15,79 %	23	10,10 %

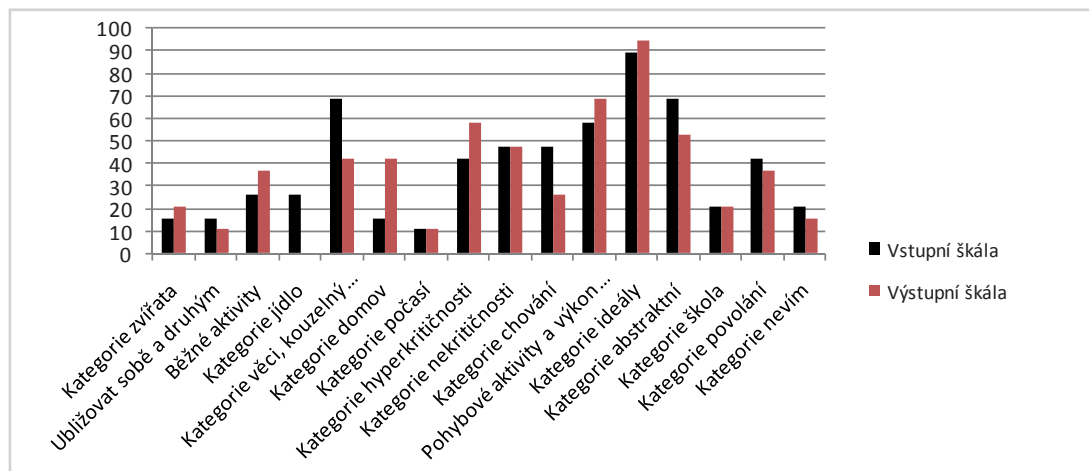
gorie a přehled o kategoriálních jednotkách včetně procentuálního vyjádření po realizaci intervenčního pobytu v přírodě.

Z uvedeného obrázku i tabulky vyplývá, že respondenti před zahájením intervenčního pobytu hodnotí jako nejdůležitější kategorii ideály, kterou uvedlo 89,47 % z dotazovaných, což činí 28,51 % a řadí ji jednoznačně na první pozici ve struktuře hodnot. Vzhledem ke stanovené diagnóze, tj. syndrom ADHD, jsou děti neustále konfrontovány s intaktní většinou. Respondenti si jsou dobře vědomi svých odlišností a slabin, které se snaží prostřednictvím snů a fantazií zmírnit. Další v pořadí je kategorie věci a kouzelné předměty, kterou uvedlo 68,42 % z respondentů, tj. 12,72% ve struktuře hodnot. Výrazné jsou také orientace respondentů na kategorii pohybová aktivita a výkon ve sportu, kterou vybralo 57,89 % z celkového počtu respondentů, tj. 10,53 % ve struktuře hodnot. Námi zjištěné údaje odpovídají předpokladům, že děti se syndromem ADHD jsou ve velké míře orientovány k výkonu ve sportu a běžným sportovním úkonům. Kategorie věci a kouzelný předmět koresponduje s výsledky, dosaženými v ka-

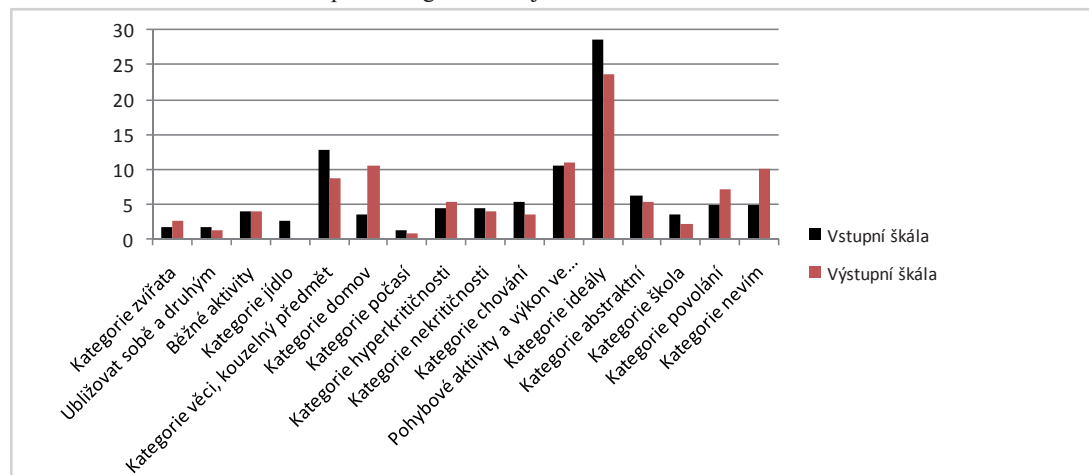
tegorii ideály. Děti s ADHD často pociťují komplex méněcennosti či zaostávání za svými vrstevníky, zapříčiněné deficitem pozornosti a soustředěnosti. Jak vyplývá z předešlé tabulky, nejméně důležitá je pro respondenty kategorie počasí, kterou vybralo 10,53% z celkového počtu, a proto zaujímá poslední místo v hodnotové škále. Kategorie počasí byla zjištěna pouze u dvou respondentů, což odpovídá 1,32 % kategoriálních jednotek (obrázek 1).

Na základě výsledků zobrazených v obrázku 2 můžeme konstatovat, že respondenti věkové skupiny 6-10 let hodnotí i po realizování zážitkového pobytu jako nejdůležitější kategorii ideály, kterou zvolilo 94,74 % z respondentů, což činí 23,64 % kategoriálních jednotek. Oproti vstupnímu šetření došlo k poklesu o 4,87 %. Další v pořadí oblíbenosti se umístila kategorie pohybová aktivita a výkon ve sportu, kterou volilo 68,42 % z celkového počtu respondentů, tj. 10,98 % kategoriálních jednotek. Preference v této kategorii jsou očekávané, neboť po vyhodnocení všech soutěží a aktivit, které byly realizovány prostřednictvím intervenčního programu, jsou děti neustále motivované ke zlepšení svého sportovního

Obrázek 1. Procentuální zastoupení osob

Obrázek 2. Procentuální zastoupení kategoriálních jednotek

výkonu v rámci dalších soutěží. Preference k této kategorii se z 10,53 % zvedly na 10,98 %, což značí, že orientace dětí se syndromem ADHD na pohybové aktivity a výkon ve sportu je stabilní (obrázek 2).

Orientace respondentů na kategorii domov se ve druhém výzkumném šetření zvedla, a to z 3,51 % na 10,53 % kategoriálních jednotek. Tato skutečnost poukazuje na vázanost dětí k domovu a na potřebu být součástí rodiny, což je u dětí mladšího školního věku přiměřené. Toto zjištění odpovídá skutečnosti, že chlapec byl ve svém věku 7 let poprvé na několik dní odloučen od rodiny. Preference respondentů dosáhly nemalého zvýšení v kategorii nevím, která dosáhla v prvním výzkumném šetření 2,82 % kategoriálních jednotek. V rámci prvního šetření uvedl odpověď nevím pouze jeden respondent, a to v otázce 10, ve které měl specifikovat 3 kouzelná přání. Pro řadu dětí s ADHD bylo obtížné zaznamenat pouze 3 přání, proto někteří jedinci uvedli odpověď, že si přejí nekonečně mnoho přání, nebo kouzelný prsten, který by jim splnil všechna přání. Proto usuzujeme, že zmíněný respondent mohl odpověď nevím uvést na základě nerozhodnosti. Orientace respondentů na kategorii nevím se ve druhém výzkumném šetření zvýšila na 10,10 % kategoriálních jednotek. Preference této kategorie poukazují na zvýšenou únavu respondentů, která je na základě intervenčního vícedenního pobytu v přírodě pochopitelná. Zjištěná skutečnost poukazuje také na to, že děti se syndromem ADHD jsou dříve fyzicky vyčerpány než děti bez syndromu. V procentuálním zastoupení kategoriálních jednotek došlo ke zvýšení o 7,28 %.

Orientace respondentů na kategorii zvířata, ubližovat sobě a druhým, běžné aktivity, na kategorii hyperkritičnosti a nekritičnosti, na kategorii chování, abstraktní, kategorii škola a na kategorii povolání se po realizování intervenčního pobytu nepatrně zvýšila, jak dokládá i obrázek 2. Nejnižší preference dětí s ADHD jsou obsaženy v kategorii počasí a jídlo, které ve druhém výzkumném šetření dosáhly zanedbatelných 0,88 % a 0 % kategoriálních jednotek. Zjištěná skutečnost poukazuje na to, že orientace respondentů na počasí a jídlo je malá a stabilní. K celkovému snížení preferencí došlo i v kategorii chování, kterou při vstupním šetření preferovalo 26,32 % respondentů, což činí 5,26 % kategoriálních jednotek, a při druhém výzkumném šetření tuto kategorii zvolilo stejné procento respondentů (26,32 %), avšak procentuální zastoupení kategoriálních jednotek kleslo o 1,75 %.

Zjištěné informace signalizují, že během zážitkového pobytu, který byl realizován pro vybranou skupinu dětí, tj. dětí se syndromem ADHD, nedocházelo k časté konfrontaci vhodného a nevhodného

ho chování. Proto můžeme konstatovat, že vícedenní zážitkový pobyt měl na vybranou skupinu klientů pozitivní vliv, a to především v oblasti formování zdravého sebevědomí a pocitů úspěšnosti. Všechny dosažené výsledky poukazují na bohatý vnitřní život a intenzivní prožitky dětí s ADHD. Ve vstupním dotazníkovém šetření se vyskytlo opakování odpovědi v takových případech, kdy respondenti chtěli zdůraznit váhu svých slov. Ve vstupním dotazníkovém šetření se objevují odpovědi, které upozorňují na skutečnost, že vlastnit předmět (kouzelný prsten apod.) je pro respondenty signifikantní. Ve vstupním šetření se neobjevilo více opakování vět, což mohlo být zapříčiněno motivací a odhodláním dětí s ADHD. Zatímco ve výstupním dotazníkovém šetření se objevuje větší počet opakování vět.

Na základě analytického porovnání hodnot u vstupního a u výstupního výzkumného šetření jsme dospěli ke zjištění, že k nejvyššímu nárůstu preferencí došlo u kategorie 6 (domov), a to o 16 kategoriálních jednotek, což činí nárůst o 200 %. Naopak nejvyšší pokles jsme zaznamenali u kategorie 12 (ideály). Rozdíl činí -11 kategoriálních jednotek, což je pokles o 17 %. Jelikož celkový rozdíl mezi vstupními a výstupními daty je 0, lze usuzovat, že došlo k přesunu preferencí rovnoměrně. Nárůst v jednotlivých kategoriích byl stejný jako pokles v jiných kategoriích.

Výsledky studie neprokázaly signifikantní rozdíl ve změně subjektivních preferencí ve výzkumném vzorku vlivem vícedenní zážitkové rekreace v přírodě. Zaznamenali jsme však signifikantní rozdíl ($p < 0,05$) v dílčích kategoriích 4 a 6. Výrazné snížení orientace na jídlo (kategorie 4) není neobvyklé. Respondenti preferovali jiné kategorie před započetím kurzu i po jeho realizaci. Orientace respondentů na domov (kategorie 6) se signifikantně zvýšila. I toto zjištění není neobvyklé, neboť je přirozené, že jsou děti mladšího školního věku orientovány na domov a rodinu. Na základě statistického vyhodnocení můžeme konstatovat, že respondenti před zahájením i po realizaci vícedenního pobytu se ve stejné míře orientovali na běžné aktivity (kategorie 3), což znamená, že řízená rekreace v přírodě neměla na děti s ADHD výrazný vliv.

Při komparaci výsledků s obdobnými šetřeními realizovanými u jiných cílových skupin (Ješina & Vyhliďal, 2010; Ochmanová, 2011; Válková, 2000; Vyhliďal & Ješina, 2010) můžeme říci, že respondenti s ADHD daleko více preferovali hodnotu domova. Velmi podobně pak preferovali hodnotu ideálů. Na rozdíl od předešlých zjištění po intervenčním programu nedosahuje preference chování vyšších hodnot, což dokumentuje vhodnost zařazení aktivit a celkové klima v průběhu intervenčního programu.

ZÁVĚR

Diference mezi prvním a druhým šetřením signalizují, že vícedenní intervenční program, tj. pohybové aktivity a nově vytvořené sociální kontakty mohou ovlivňovat vnitřní prožitek a preference respondentů. Na základě analýzy výsledků se domníváme, že zážitkový program stimuloval respondenty k touze po harmonickém domovu, ke snížení orientace v kategorii chování i k ovlivnění ideálů a sportovních aktivit. Dále vyvozujeme, že má smysl aplikovat zotavovací pobytové akce s prvky zážitkové pedagogiky a výrazným zastoupením aplikovaných pohybových aktivit u dětí mladšího školního věku se syndromem ADHD. Přesto našeho závěry nemohou být vzhledem k malému počtu respondentů generalizovány.

Na základě zjištěných výsledků můžeme zaujmout stanoviska ve vztahu ke zvoleným výzkumným otázkám:

1) *Jaká je struktura subjektivních preferencí u vybrané skupiny dětí s ADHD?*

Z našeho šetření jednoznačně vyplývá, že respondenti nejvíce preferují kategorii ideály. Tato kategorie je pro ně prostředkem ke splněným přáním, k dosažení specifických cílů, plánů i záměrů, vyjadřuje patřičnou koncentraci na touhy a sny. Dále respondenti vysoce preferují hodnotu věcí a kouzelných předmětů. Tato hodnota po realizování intervenčního pobytu klesla o 3,95 % kategoriálních jednotek, zatímco obdobně vysoká preference respondentů na pohybové aktivity a výkon ve sportu se nepatrně zvýšila, a to z 10,53 % na 10,98 % kategoriálních jednotek. Zjištěná skutečnost poukazuje na vysokou a stabilní orientaci dětí se syndromem ADHD na výkon ve sportu.

2) *Jak se liší subjektivní preference u vybrané skupiny dětí s ADHD před a po realizování intervenčního programu?*

Orientace respondentů na výkon ve sportu je velká a stabilní, zatímco hodnota chování se po realizování zážitkového pobytu nepatrně snížila, a to z 5,26 % na 3,51 % kategoriálních jednotek, což poukazuje na snížení orientace na vlastní chování. K tomuto zjištění přispěla i skutečnost, že vícedenního pobytu se účastnili pouze klienti se syndromem ADHD. Po celou dobu realizace programu tedy nedocházelo k ustavičné konfrontaci s intaktními vrstevníky a s negativní odezvou na jejich projevy chování. Orientace respondentů na hodnotu domova se po realizování intervenčního programu zvýšila o 7,02 % kategoriálních jednotek, což poukazuje na důležitou a nezastupitelnou roli rodiny v životě dětí se syndromem ADHD.

3) *Jak velká je orientace na pohybové aktivity a výkon ve sportu u vybrané skupiny dětí s ADHD?*

Před zahájením vícedenního zážitkového pobytu byla orientace na pohybové aktivity a výkon ve sportu zvolena jedenácti respondenty z celkového počtu devatenácti dětí, což činí 57,89 % osob, tj. 10,53 % kategoriálních jednotek. Po skončení intervenčního pobytu se orientovalo na pohybové aktivity 13 respondentů (68,42 %), tj. 10,98 % kategoriálních jednotek. Před intervenčním programem zaujímala preference na pohybové aktivity a sportovní výkony třetí místo. Po intervenčním programu dokonce druhé místo v rámci kategoriálních jednotek. Na základě těchto údajů jsme dospěli k závěru, že orientace dětí mladšího školního věku se syndromem ADHD na pohybové a výkonnostní aktivity je konstantní a vysoká.

REFERENČNÍ SEZNAM

- Dobry, L., & Souček, O. (2003). *Pedagogická kinantropologie 2003*. Praha: Karolinum.
- Drtílková, I. (2007). *Hyperaktivní dítě*. Praha: Galén.
- Fisher, A. C. (2007). Creating a discourse of difference. *Education, Citizenship and Social Justice*, 2, 159.
- Hanuš, R., & Chytilová, L. (2009). *Zážitkové pedagogické učení*. Praha: Grada.
- Hartl, P., & Hartlová, H. (2000). *Psychologický slovník*. Praha: Portál.
- Hošek, V. (2000). Sport zlepšuje kvalitu života. *Psychologie dnes*, 2000(4).
- Ješina, O., & Vyhlídal, T. (2010). Value orientation as a precondition for the participation of Romany pupils in physical activities. In *Adapted Physical Activity Over Life-Span. European Congress of Adapted Physical Activity* (p. 68). Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Jucovičová, D., & Žáčková, H. (2010). *Neklidné a nesoustředěné dítě ve škole a v rodině*. Praha: Grada.
- Kalman, M., Hamřík, Z., & Pavelka, J. (2009). *Podpora pohybové aktivity pro odbornou veřejnost*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Kerlinger, F. N. (1974). *Základy výzkumu chování: Pedagogický a psychologický výzkum*. Praha: Academia.
- Kirbyová, A. (2000). *Nešikovné dítě: Dyspraxie a další poruchy motorik*. Praha: Portál.
- Kirchner, J. (2009). *Psychologie prožitku a dobrodružství*. Praha: CPress.
- Kirchner, J., Hnízdil, J., & Louka, O. (2005). *Kondiční hry a cvičení v přírodě*. Praha: Grada.
- Ochmanová, J. (2011). *Analýza úrovně subjektivních preferencí u žáků vybrané školy*. Diplomová práce, Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, Olomouc.
- Matějček, Z. (2001). *Psychologie nemocných a zdravotně postižených dětí*. Praha: H & H.
- Mikláňková, L. (2006). Motivation pupils in physical education at primary school. *Sborník z mezinárodní vědecké konference Czlowek, Edukacja, Kultura Fizyczna, Zdrowie* (pp. 85-90). Poznań: Wyzszna Szkoła Pedagogiki i Administracji w Poznaniu.

- Mertin, V. (2004). *Ze zkušeností dětského psychologa*. Praha: Klett.
- Neuman, J. et al. (2000): *Turistika a sporty v přírodě*. 1. vydání. Praha: Portál.
- U. S. Department of Health and Human Services. (2000). *Healthy people 2010: Understanding and improving health*. Washington, DC: U. S. Government Printing Office.
- Válková, H. (2000). *Skutečnost, nebo fikce: Socializace mentálně postižených prostřednictvím pohybových aktivit*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Vyhlídal, T., & Ješina, O. (2010). Hodnotová orientace dětí s onkologickým onemocněním ve vztahu ke kvalitě života a pohybovým aktivitám. *Tělesná kultura*, 33(3), 84–100.

Společně v integrované školní tělesné výchově *Together in inclusive school physical education*

Radka Bartoňová, Ondřej Ješina

*Katedra aplikovaných pohybových aktivit,
Fakulta tělesné kultury, Univerzita Palackého v Olomouci*

**Príspevek vznikl jako součást projektu Centra podpory integrace (CZ.1.07/1.2.00/08.0117)
podporovaného Evropským sociálním fondem a rozpočtem ČR.**

ABSTRAKT

Vzhledem k výrazným prointegračním tendencím je nutná podpora při vypracování a realizaci individuálních vzdělávacích plánů ve školní tělesné výchově. Nutnost této podpory potvrzuje řada speciálních pedagogů (zástupci speciálně pedagogických center), kteří se podílejí na přípravě a realizaci individuálních vzdělávacích plánů především pro žáky se zdravotním postižením. V současné době neexistuje metodický materiál, který by představoval návod pro tvorbu a realizaci individuálních vzdělávacích plánů pro školní tělesnou výchovu. Předkládaný článek popisuje nutnost zabývat se právě tvorbou podkladů pro realizaci individuálního vzdělávacího plánu, snaží se o poskytnutí základních návodů pro diagnostiku a uvádí příklad jednoho individuálního vzdělávacího plánu žáka (respektive žákyně) s tělesným postižením. Cílem sdělení je uvést příklad realizovaného IVP pro školní TV a popsat postup při jeho tvorbě, včetně vstupní a výstupní diagnostiky. Výsledkem je pak samotný IVP vybrané žákyně 1. třídy základní školy, výsledky diagnostiky motorických kompetencí.

Klíčová slova: aplikovaná tělesná výchova, aplikované pohybové aktivity, individuální vzdělávací plán, integrovaná tělesná výchova, tělesné postižení, dětská mozková obrna.

ABSTRACT

Given the significant inclusive tendencies is necessary support in the development and implementation of individual educational plans of the physical education. A number of special educators (represented by specially-educational center) agree with the need for this support. These workers contributed to the preparation and implementation of individual training plans for students with disabilities. Currently there is no methodological material that would constitute a guide for the creation and implementation of individual training plans for the school physical education. This article describes the need to deal with just the creation of documentation for the implementation of an individual educational plan, seeks to provide basic instructions for diagnostics and shows an example of one of the individual educational plan (or disciple) pupil with physical disabilities. The aim is to provide an example of IEP for the school to describe the procedure for the PE and its formation, including input and output of diagnosis. The result is referred to the example of the IEP, the students of the 1st grade of elementary school.

Keywords: adapted physical education, adapted physical activity, individual educational plan, inclusive physical education, physical impairment, cerebral palsy.

ÚVOD

Žáků se zdravotním postižením nebo jinými speciálními vzdělávacími potřebami (SVP) integrovaných v běžných školách neustále přibývá (Anonymus, n.d.). Při integračním procesu významně pomáhají speciálně pedagogické centra (SPC). Problémem je objem pracovních povinností speciálních pedagogů zaměstnaných v SPC, který vyžaduje velkou šíři jejich profesních kompetencí. Speciální pedagogové přispívají k odstraňování bariér, zajištění podmínek

pro výuku, poskytují konzultace pedagogům (učitelům, asistentům pedagoga, řídicím pracovníkům) spolupracujícím při tvorbě individuálních vzdělávacích plánů (IVP) atd. Přitom by měli být odborníky ve všech vyučovaných předmětech včetně tělesné výchovy (TV). Avšak vzhledem k organizačním i obsahovým specifikům školní TV se tak vždy neděje (a jen stěží je to možné). TV je specifickým předmětem vzhledem k cílům, obsahu, organizaci, využívání

pomůcek a dalších. I proto vznikly projekty Centra aplikovaných pohybových aktivit (Centra podpory integrace a Speciálně poradenské centra APA), které v těchto ohledech mají být podporou pro SPC pro co nejoptimálnější možnou účast (s ohledem na potřeby všech zainteresovaných stran) žáků se SVP v integrované TV.

Ze zkušeností s integrací v zahraničí (Block, 2007; Coppenolle, 2004; Goodlad & Hirst, 1989; Hutzler et al., 2002; Lieberman, 2002; Lieberman et al., 2000; Morley et al., 2005; Topping, 1998; Sherrill, 1998, 2004) i ze zkušeností u nás (Bláha, 2010; Čadová, 2010; Ješina et al., 2009; Ješina & Kudláček, 2009; Ješina, Kudláček et al., 2011; Kudláček et al., 2002; Kudláček & Ješina, 2008; Kudláček, Ješina, & Štěrbová, 2008; Mlčáková, 2010; Němcová, 2009; Spurník, 2010) můžeme konstatovat, že integrace žáků je možná. Je však nezbytné respektovat určité zásady, které s sebou integrace přináší. Důležité je uvědomění si faktu, že integrace není vhodná pro každého žáka (diskutabilní je např. integrace žáka s mentálním postižením). Pokud se nepodaří přizpůsobit podmínky a obsah ve školní TV, mohou negativní důsledky integrace nést jak žáci se SVP, tak i jejich spolužáci a učitel TV (Kudláček, 2008).

PLÁNOVÁNÍ A REALIZACE IVP

Jednou z důležitých skutečností, která výrazně ovlivní realizaci IVP ve školní TV, je *typ a charakter zdravotního postižení* žáka se SVP (jelikož u žáků se zdravotním postižením jsou vzhledem k ostatním žákům se SVP specifika největší, mluvíme v dalším textu o žácích se zdravotním postižením). Je potřeba zvážit, zda integrace bude pro žáka se SVP i pro ostatní spolužáky přínosem a zda nebude negativně ovlivňovat průběh TV. I z tohoto důvodu existuje více typů integrované TV. Jsou to typy integrované, paralelní, separované (segregované) (Doll-Tepper & DePaw, 1996). Ješina, Kudláček et al. (2011) pak toto dělení zařazují do systému organizačních forem hromadné, skupinové a individuální (viz obrázek 1).

Všechny tyto organizační typy a formy se mohou variabilně měnit v jedné vyučovací jednotce (VJ) nebo je možné je volně kombinovat v dalších navazujících VJ.

S ohledem na specifika postižení žáka je nutné zamýšlet se i nad dalšími činiteli výchovně-vzdělávacího procesu. Na integraci závisí i podmínky školy (personální, architektonické bariéry, pomůcky). Pokud má žák těžší zdravotní postižení, bývá běžné, že má osobního asistenta, a nezdědka také asistenta pedagoga. Zde pak dochází k eliminaci problémů s přesunem do tělocvičny, s paralelními či separovanými pohybovými aktivitami atd. Program však vždy musí být realizován s ohledem na *osobnost žáka a spolužáků*. Ze zkušeností víme, že integrace na prvním stupni základních škol je snazší než ve vyšších ročnících. Velkou roli hrají i *rodiče a pedagogové*. Pozitivní vztah rodičů k pohybovým aktivitám (Bandura, 1986; Ješina, 2010; Moore, Lombardi, White, et al., 1991; Taylor, Baranowski, & Sallis, 1994; Welk, 1999) a povědomí o možnosti pohybových (sportovních) aktivit osob se zdravotním postižením je jednou s klíčových determinantů účasti žáků se zdravotním postižením v TV, sportu nebo pohybové rekreaci. Pokud se s touto možností nesetkali, a tedy nemají s pohybovými aktivitami u osob se zdravotním postižením žádné zkušenosti, může být jejich obava překážkou. Profesní erudice a pozitivní postoje pedagogických pracovníků jsou jedněmi z nejdůležitějších předpokladů pro pozitivní průběh integraci žáků do školní TV (Kudláček, Ješina, & Štěrbová, 2008). „Největší překážky v začlenění studentů (žáků) se zdravotním postižením se vztahují k pedagogické připravenosti a postojům pedagogů stejně jako vnímané a aktuální bariéry ve výuce, které mohou zahrnovat vybavení, programování a čas“ (Sherrill, 1998, 241). Někteří učitelé a rodiče si totiž nemyslí, že je tělesná výchova pro integrovaného žáka důležitá (Kudláček, 2003).

Vzdělávání na základě IVP se týká širokého spektra žáků, a proto je nezbytné respektovat při vzdělávání vždy individuální rozvoj osobnosti žáka a zohlednit jeho potřeby a možnosti (Štěrbová, 2009). Při sestavování IVP je nutné přísně respektování didaktických zásad. Těmi myslíme principy,

Obrázek 1. Organizační formy TV ve vztahu k topickému dělení v ATV (Ješina, Kudláček, et al., 2011)

kteří je nutné dodržovat při pedagogickém procesu ve školní TV. Jedná se o obecný, přesto však ucelený soubor jednotlivých zásad, jako je bezpečnost, uvědomělost a aktivita, názornost, přiměřenost, soustavnost, trvalost aj. (Ješina, Kudláček, et al., 2011).

Pokud plánujeme a realizujeme vzdělávací proces, je třeba vycházet z konkrétního zjištění a popisu speciálních vzdělávacích potřeb a možností žáků (Vitámvás, 2010). Kudláček a Ješina (2008) diagnostikou v integrované TV rozumí:

- a) připravenost učitele TV – je důležité zjistit, zda je učitel ochoten žáka s postižením integrovat a jakou podporu by pro kvalitní integraci potřeboval;
- b) připravenost vnějších faktorů – kompenzační pomůcky, sportovní vybavení, dostupnost sportovních ploch, architektonické bariéry, připravenost ostatních žáků, curriculum, možnosti pohybových aktivit ve třídě;
- c) připravenost žáka se zdravotním postižením – používají se standardizované či nestandardizované testy a další techniky ke zjištění úrovně pohybových schopností a dovedností, zájmu žáka, preference pohybových aktivit rodiny, environmentálních stimulů.

Inspirací při tvorbě struktury IVP byly i diplomové práce Kačerové (2004), Němcové (2007), Purderkové (2008) a Vitámvás (2010).

Hlavním cílem je představit příklad vybraného individuálního vzdělávacího plánu pro školní tělesnou výchovu, včetně výstupního hodnocení a doporučení pro následující období.

Dílním cílem práce je představení základního rámce při diagnostice a evaluaci (vstupní a výstupní diagnostice) při realizaci IVP.

METODIKA

Dle Ješiny, Kudláčka, et al. (2011) je při realizaci APA potřeba stanovit si cíle pohybové aktivity (PA), diagnostikovat motorické i osobnostní kompetence skupiny, seznámit se s vnějšími podmínkami, modifikovat PA a další.

Při prvotní tvorbě struktury IVP jsme využili několika technik a postupů:

- a) Analýza literárních zdrojů – byla provedena analýza předešlých publikovaných prací z oblasti IVP a odborné literatury zabývající se metodikou při tvorbě IVP pro školní TV. Tato analýza měla za cíl vytvořit vlastní inovativní návrh struktury IVP.
- b) Testování motorických kompetencí – v průběhu prvních 3 VJ byla diagnostika provedena paralelně s aktivitami ostatních spolužáků. Testování bylo

provedeno konzultantem APA v průběhu prvních tří VJ s využitím dopomoci osobního asistenta. Výsledky byly zapsány do tabulky (viz tabulka 1). Podpora byla hodnocena na škále – sama s oporou, s dopomocí, s výraznou dopomocí. Stabilita/provedení na škále – velmi dobrá, dobrá, slabší, velmi slabá.

- c) Dotazování – bylo využito techniky semistrukturovaného rozhovoru s rodiči. Tato technika je využívána jako podpůrná pro možné plánování a tvorbu IVP ve vztahu s ostatními technikami. Byla realizována konzultantem APA. Otázky se týkají těchto témat:

- Jaké jsou vaše vlastní zkušenosti s pohybovými aktivitami či sportem?
- Sportujete se svým synem (dcerou)?
- Jaké sporty společně realizujete?
- Jak dále podporujete vašeho syna (dceru) v účasti v pohybových aktivitách?
- Navštěvuje váš (vaše) syn (dcera) pravidelně rehabilitační zařízení?
- Jakých pohybových aktivit je váš syn (dcera) schopen(na)?
- Provozuje váš (vaše) syn (dcera) nějaké volnočasové pohybové aktivity nebo sport?

- d) Pozorování – je strukturované a je realizováno přímo samotným konzultantem APA. Podobně jako dotazování i pozorování je podpůrnou technikou, jejíž výsledky jsou součástí IVP. Zároveň bylo pozorování využito pro hodnocení a předložení doporučení pro následující školní rok a případně i mimoškolní pohybové aktivity.

Předmětem pozorování byly především:

- prostory školy;
- bariérovost budov, tělocvičny a dalších sportovišť;
- zapojení žáka v ostatních předmětech (screening osobnostních charakteristik a motivace ve výuce);
- chování žáka při spontánních aktivitách např. o přestávkách;
- komunikace s ostatními spolužáky;
- zapojení nebo nezapojení se do TV (ještě před tvorbou IVP);
- reálné aktivity při VJ školní TV vedené pedagogem (ještě před tvorbou IVP);
- míra zapojení při realizovaném IVP ve školní TV;
- specifické dovednosti v průběhu jednotlivých činností při realizovaném IVP ve školní TV;
- způsob provedení pohybových aktivit při realizovaném IVP ve školní TV;
- motivace a emoční působení (důraz na pozitivní emoce) při realizovaném IVP ve školní TV.

- e) Případová studie vybrané žákyně se zdravotním postižením – slouží jako podklad a z části jako nezbytná součást při tvorbě IVP. Vzhledem k potřebám tohoto příspěvku byla případová studia využita jen jako součást IVP.

VÝSLEDEK

Individuální vzdělávací plán do tělesné výchovy je potřeba postavit na diagnostice a reálných cílech. Při tvorbě IVP je tedy vstupní diagnostika jednou z důležitých podmínek pro jeho realizaci.

Postup při vstupní diagnostice

Tělesná výchova společně s výchovou ke zdraví náleží dle rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (RVP ZV, 2007) do vzdělávací oblasti Člověk a zdraví. Do učiva v TV patří nejen *činnosti ovlivňující pohybové dovednosti* (pohybové hry, atletika, gymnastika atd.), ale také činnosti *ovlivňující zdraví* (význam pohybu pro zdraví, příprava organismu, hygiena při TV atd.) a *podporující pohybové učení* (komunikace v TV, organizace prostoru a pohybových činností, měření výkonů atd.). Proto je potřeba provést nejen *diagnostiku pohybových schopností a dovedností*, ale evaluovat i ostatní činnosti dle RVP ZV. Je důležité zaměřit se i na *diagnostiku prostředí* a *diagnostiku vědomostí a poznatků ohledně pohybového učení a zdraví*.

Po konzultaci s rodiči, třídním učitelem, tělocvikářem či ředitelem zjistíme postoj k tomu, aby dítě bylo integrováno do tělesné výchovy. Často je bariéra v obavách rodičů a neznalosti problematiky učitelů TV.

Diagnostika prostředí

Pokud škola (včetně pozitivního klimatu) souhlasí s integrací, je potřeba zajistit, aby žák se zdravotním postižením mohl tělesnou výchovu navštěvovat společně s ostatními. Při plánování zvážíme stupeň podpory pro jeho začlenění (Ješina, Kudláček, et al., 2011; Ješina & Kudláček, 2009). Pokud je integrovaný typ (z hlediska společného zapojení) TV možný, je potřeba zjistit, zda je přístup do tělocvičny (nebo na hřiště) bezbariérový, případně jej zajistit nájezdem, lyžinami nebo schodišťovou plošinou. Při paralelní nebo segregované formě je vhodné zajistit další místnost v blízkosti tělocvičny tak, aby bylo možné její využití. Dá se tak vhodně střídat typ paralelní (případně separovaný) s integrovaným a reagovat tak na dění v celé třídě. Typ separovaný je také možné zvolit, pokud není možné zajistit přístup do tělocvičny. Pro tuto formu je možné využít třídu, chodbu nebo jiné volné prostory.

Diagnostika možností personálního zapojení

Jedním s významných činitelů je asistent. Pokud má žák osobního asistenta, je integrace do tělesné výchovy daleko jednodušší. Jestliže je učitel na třídu a integrovaného žáka sám, záleží na počtu žáků ve třídě, zkušenosti učitele a druhu zdravotního postižení u integrovaného žáka. V případě, že škola nedisponuje těmito pracovníky, má škola další možnosti – peer tutoring (Rybová & Ješina, 2010), společnou VJ více tříd s možností kombinace vyučujících a žáků aj.

Diagnostika vědomostí a poznatků ohledně pohybového učení a zdraví

Pokud se při integraci žáka se zdravotním postižením do TV stane, že začíná navštěvovat TV v pozdějších letech než od první třídy, je nutné provést základní diagnostiku znalostí z oblasti tělesné výchovy (viz RVP ZV, 2007). Určíme, co by měl žák v TV přiměřeně k jeho věku a výstupům dle RVP ZV (2007) znát.

Diagnostika pohybových schopností a dovedností

Diagnostika u žáka s různými typy zdravotního (v našem případě tělesného) postižení může být velmi složitá, leč není nemožná. Lze si stanovit nějaký základní model, který můžeme aplikovat u jednotlivých dětí. Důležité je určit si vlastní způsob zápisu, pozorování a dotazování (obecné návody pro TV dosud nebyly v našich podmínkách publikovány, jejich vydání se v současné době intenzivně připravuje). Ovlivnit samotnou výuku mohou i samotné zkušenosti s pohybovými aktivitami či sportem. U žáků, kteří zvládají základní pohybové dovednosti, bude integrace snazší než u těch, kteří s kultivací pohybových vzorců teprve začínají.

Individuální vzdělávací plán vybraného žáka

Jedním s parametrů, který nám dovoluje stanovit přiměřené cíle, je diagnostika motorických kompetencí (viz výše). Na jeho základě je možné si vytyčit postupné úkoly a způsob jejich provedení.

Tabulka 1. Výsledky testování motorických kompetencí vybrané žákyně

Dovednosti / motorické kompetence	Ano/Ne	Samostatně	Dopomoc	Stabilita/kvalita pohybu	Poznámky
1. Stoj	A		sama s oporou	slabší	chodítko
2. Stávání z lehu, sedu	A		sama s oporou	slabší	
3. Lezení po čtyřech	A	*		dobrá	
4. Běh	N				
5. Chůze	A		s dopomocí	slabší	chodítko
6. Poskoky na místě	A		s dopomocí	velmi slabá	
7. Skákání po jedné noze	N				
8. Přeskok překážky	N				
9. Skok do dálky	N				
10. Sklouznutí	N				
11. Plazení	A	*		dobrá	možná plasticita
12. Jemná motorika	A			dobrá	
Vozík	Ano/Ne	Bez dopomoci	Dopomoc	Stabilita/kvalita pohybu	Poznámky
1. Jízda vpřed	A	*		slabší	eliminace přehnané soutěživosti
2. Jízda vzad	A	*		slabší	
3. Slalom	A	*		slabší	
4. Přesun z vozíku na zem a naopak	N				
5. Překonání překážky	N				
Dovednosti	Ano/Ne	Bez dopomoci	Dopomoc	Stabilita/kvalita pohybu	Poznámky
1. Úder do stojícího míče	A	*		dobrá	
2. Kutálení	A	*		velmi dobrá	
3. Chytání	A	*		slabší	
4. Kopnutí	N				trénovat
5. Hod obouruč vrchem	A	*		slabší	
6. Hod obouruč spodem	A	*		dobrá	
7. Hod jednou rukou	A	*		slabší	levou ne
8. Hod trčením	A	*		slabší	levá horší
9. Zvednutí míče ze země	A		s oporou	velmi slabá	
10. Manipulace s různými míči	A	*		dobrá	

Pokud je žák integrován první rok, je u něj obtížnější tyto postupné cíle určit než u žáka, u kterého již bylo IVP ve školní TV realizováno dříve. Predikace plnění jednotlivých úkolů a kvalita prováděných pohybových aktivit může být proměnlivá. Individuální vzdělávací plán je nutné postavit na tematickém plánu tělesné výchovy. Většinu aktivit je možno modifikovat

nebo vyměnit za aktivity jiné. U žáků, kteří nemají žádné zkušenosti se sporty či jinými pohybovými aktivitami, případně jsou integrováni až ve vyšších ročnících, je nutné rozvíjet základní pohybové návyky a dovednosti – házení, chytání, odbití míče, manipulace s florbalovou hokejkou, skok do dálky nebo dovednost – specifickou jízdu na sportovním vozíku.

Tabulka 2. Příklad individuálního vzdělávacího plánu pro tělesnou výchovu

OBEČNÉ INFORMACE			
Škola:	MŠ a ZŠ Horní Dolní	Město:	Horní Dolní
Třída:	1	Školní rok:	2010-2011
Jméno žáka:	H. D.	Věk:	7

DIAGNOSTIKA	
Diagnóza zdravotního postižení	Dětská mozková obrna - diparetická forma - samostatná chůze jen s oporou - nižší úroveň jemné motoriky
Vnější podmínky (diagnostika prostředí)	H. dochází do první třídy spolu s dvaceti spolužáky. Ve škole jí v integraci pomáhá osobní asistentka. H. k chůzi používá chodítka nebo dopomoc druhých. Pro pohyb na delší vzdálenosti je využíván kočár. Škola není bezbariérová, a proto jsou všechna schodiště vybavena lyžinami. Tělocvična je prostorná. Je vybavena běžným náradím a náčiním. Aby H. mohla být plnohodnotněji integrována, bude v hodinách využít sportovní vozík. V některých aktivitách budeme využívat pohyb po čtyřech na zemi, chůze v chodítka nebo chůze za pomoci asistentky.
Diagnostika vědomostí a poznatků ohledně pohybového učení a zdraví	H. je v první třídě a bude postupovat v učivu od začátku společně s ostatními.
Diagnostika pohybových dovedností	Viz test motorických kompetencí.

VÝUKA TĚLESNÉ VÝCHOVY	
Organizace výuky	H. při výuce pomáhá osobní asistentka.
Speciální pomůcky	Sportovní vozík, overball
Kontraindikace	Žádné
Cíle v TV	Vzdělávací: <i>Gymnastika</i> - kotoul vpřed, vzad za pomoci asistentky, postupně samostatně. Cvičení s lavičkami, žebříny, švédská bedna - bezpečné zvládnutí s modifikacemi za pomoci asistentky. <i>Atletika</i> - skok daleký z místa, běhy 30 a 50 m (jízda na sport. vozíku). <i>Manipulace s míčem</i> - hod míčem z místa, přihrávky (na sportovním vozíku). <i>Jízda na sportovním vozíku</i> - vpřed, vzad, slalom. <i>Závodivé hry</i> - seznámení se základními způsoby modifikací pro individuální potřeby účastníků. <i>Pohybové hry</i> - znalost pravidel, účast s modifikacemi. Výchovný: Spolupráce se spolužáky, vzájemná pomoc, naučit se modifikovat si cvičení a cvičit co zvládne. Snaha o rozvoj k maximální samostatnosti. Zdravotní: Zlepšení stability, jemné a hrubé motoriky, rozvoj specifických kondičních schopností ve vztahu k celkovému zdraví.
Učivo dle RVP ZV	Činnosti ovlivňující zdraví: • význam pohybu pro zdraví • příprava organismu • zdravotně zaměřené činnosti • rozvoj různých forem rychlosti, vytrvalosti, síly, pohyblivosti, koordinace pohybu • hygiena při TV • bezpečnost při pohybových činnostech Činnosti ovlivňující úroveň pohybových dovedností: • pohybové hry • základy gymnastiky • rytmické a kondiční formy cvičení pro děti • průpravné úpoly • základy atletiky • základy sportovních her • turistika a pobyt v přírodě • plavání • lyžování, bruslení (<i>podle podmínek školy</i>) • další pohybové činnosti (<i>podle podmínek školy a zájmu žáků</i>)

Učivo dle RVP ZV	Činnosti podporující pohybové učení: • komunikace v TV • organizace při TV • zásady jednání a chování • pravidla zjednodušených osvojovaných pohybových činností • měření a posuzování pohybových dovedností • zdroje informací o pohybových činnostech
Výstupy dle RVP ZV	Spojuje pravidelnou každodenní pohybovou činnost se zdravím a využívá nabízené příležitosti. Zvládá v souladu s individuálními předpoklady jednoduché pohybové činnosti jednotlivce nebo činnosti prováděné ve skupině; usiluje o jejich zlepšení. Spolupracuje při jednoduchých týmových pohybových činnostech a soutěžích. Uplatňuje hlavní zásady hygieny a bezpečnosti při pohybových činnostech ve známých prostorech školy.
<i>Září:</i> Měření žáků, řazení podle velikosti, poučení o bezpečnosti, seznámení s tělocvičnou, nářadovnou, škol. hřištěm. Lavičky – přeskok, chůze, běh. Plné míče – válení, podávání.	Měření žáků, řazení podle velikosti, poučení o bezpečnosti. Seznámení s tělocvičnou, nářadovnou, škol. hřištěm. Lavičky – plazení, po čtyřech, přechod (s dopomocí). Plné míče – kutálení v sedu.
<i>Říjen:</i> Kotoul vpřed z dřepu spojného. Základní činnosti s míčem – přihrávky, chytání. Rozvíjení běžecké rychlosti. Žebřiny – vylézání, slézání. Lavičky – překonávání na šíři.	Kotoul vpřed z dřepu (s dopomocí). Základní činnosti s míčem (na sport. vozíku). Jízda na sportovním vozíku – vpřed, vzad. Žebřiny – vylézání, slézání (s dopomocí). Lavičky – přelézání s oporou o ruce, plazení.
<i>Listopad:</i> Akrobacie – stoj na lopatkách. Kotoul vpřed z dřepu. Žebřiny – vylézání, slézání, seskoky, ručkování. Šplh na tyči. Přihrávky, driblink.	Akrobacie – stoj na lopatkách (s dopomocí). Kotoul vpřed z dřepu (s dopomocí). Žebřiny – vylézání, slézání, ručkování (s dopomocí). Šplh na tyči – jen přitahy rukou (s dopomocí). Přihrávky, driblink – na sport. vozíku.
<i>Prosinec:</i> Akrobacie – kotoul vpřed, stoj na lopatkách. Šplh na tyči. Lavičky – překonávání laviček. Přihrávky, driblink. Švédská bedna – využití jako překážky pro její překonávání.	Akrobacie – kotoul vpřed, stoj na lopatkách (s dopomocí). Šplh na tyči – jen přitahy rukou (s dopomocí). Přihrávky, driblink – na sportovním vozíku. Švédská bedna – s dopomocí asistentky, modifikace dle cviků (přelézání, po čtyřech, objíždění na sportovním vozíku atd.).
<i>Leden:</i> Akrobacie – kotoul vpřed ze dřepu do stoje. Rozvíjení běžecké vytrvalosti. Žebřiny – vylézání, slézání, cvičení na žebřinách. Šplh na tyči. Atletika – hod míčem z místa, skok daleký z místa. Přihrávky s míčem obouruč. Bedny – odraz snožmo.	Akrobacie – kotoul vpřed ze dřepu do sedu (postupně bez dopomocí). Jízda na sport. vozíku – vytrvalost. Žebřiny – s dopomocí asistentky. Šplh na tyči – jen přitahy rukou (s dopomocí). Atletika – hod míčem z místa (sport. vozík), skok daleký z místa (sport. vozík). Přihrávky – na sport. vozíku. Nácvik odrazu na místě (s dopomocí).

<i>Únor:</i> Atletika – rozvíjení běžecké vytrvalosti. Akrobacie – kotoul vzad ze dřepu. Bedny – odraz snožmo, probíhání dílů. Hodina bezpečnosti v tělocvičně. Závodivé hry, míčové hry.	Jízda na sport. vozíku – vytrvalost. Akrobacie – kotoul vzad ze dřepu (s dopomocí). Odraz snožmo – za pomoci asistentky, objížďení na sport. vozíku. Hodina bezpečnosti v tělocvičně. Závodivé hry, míčové hry – modifikace dle jednotlivých her (na sport. vozíku, důraz na rozdělení družstev – H. nesmí brzdit).
<i>Březen:</i> Akrobacie – kotoul vpřed i vzad. Stoj na lopatkách, následný kotoul vzad. Skok daleký z místa. Hod míčkem na terč. Šplh na tyči. Rozvoj běžecké vytrvalosti.	Akrobacie – kotoul vpřed (bez dopomocí), vzad (s dopomocí). Stoj na lopatkách, následný kotoul vzad (s dopomocí). Skok daleký z místa – na sport. vozíku. Hod míčkem na terč – na sport. vozíku. Šplh na tyči – jen přitahy rukou (s dopomocí). Jízda na sport. vozíku – vytrvalost.
<i>Duben:</i> Akrobacie – kotoul vpřed i vzad, šplh na tyč. Atletika – hod míčkem, skok daleký z rozběhu. Rozvrh běžecké vytrvalosti, běh na 50m. Přihrávky, driblink. Závodivé hry, míčové hry.	Akrobacie – kotoul vzad i vpřed (zkoušet bez dopomocí). Atletika – hod míčkem ze sport. vozíku, „skok daleký z místa“ na sport. vozíku. Přihrávky driblink – na sport. vozíku. Závodivé hry, míčové hry – modifikace dle jednotlivých her (na sport. vozíku, důraz na rozdělení družstev – H. nesmí brzdit).
<i>Květen:</i> Akrobacie – kotoul vpřed i vzad. Atletika – rozvoj běžecké vytrvalosti, běh na 30 a 50 m. Bedny, žebřiny. Přihrávky, driblink. Závodivé hry, míčové hry.	Akrobacie – kotoul vzad i vpřed (zkoušet bez dopomocí). Jízda na sport. vozíku – vytrvalost, rychlost (30 a 50 m). Bedny, žebřiny – s dopomocí. Přihrávky driblink – na sport. vozíku. Závodivé hry, míčové hry – modifikace dle jednotlivých her (na sport. vozíku, důraz na rozdělení družstev – H. nesmí brzdit).
<i>Červen:</i> Atletika – skok daleký z rozběhu, rychlý běh na 30 Atletika – rozvoj běžecké vytrvalosti, běh na 30 a 50m. a 50m, běžecká vytrvalost. Akrobacie – kotoul vpřed i vzad, stoj na lopatkách. Bedny, žebřiny. Závodivé hry, míčové hry.	Atletika – „skok daleký z místa“ na sport. vozíku. Jízda na sport. vozíku – vytrvalost, rychlost (30 a 50m). Akrobacie – kotoul vzad i vpřed (zkoušet bez dopomocí), stoj na lopatkách (s dopomocí). Bedny, žebřiny – s dopomocí. Přihrávky driblink – na sport. vozíku. Závodivé hry, míčové hry – modifikace dle jednotlivých her (na sport. vozíku, důraz na rozdělení družstev – H. nesmí brzdit).
Způsob hodnocení a kvalifikace	Numericky vyjádřené známkování – neznámkuje se výkonost, známkuje se snaha žákyně a pokrok v jednotlivých cílech TV.
Kontrola plnění IVP	Nutná diagnostika na začátku a na konci hodnoceného období. Opakování testu pohybových dovedností – červen 2011.
Časové období plnění IVP	Září 2010 až červen 2011.

Za Centrum APA zpracovala: Radka Bartoňová

Podpis třídního učitele:

Podpis ředitele:

HODNOCENÍ (VÝSTUPNÍ DIAGNOSTIKA)

Na konci uplynutí doby, pro kterou byl IVP vytvořen, je dobré provést reálné zhodnocení. Mělo by se hodnotit splnění jednotlivých cílů popsanych v IVP, žákovo zlepšení či zhoršení v určitých dovednostech, znalost učiva dle RVP ZV (případně jiných RVP), celkový dojem z žákova přístupu k TV a klima ve třídě. Důležitá součást hodnocení je přesah doporučení do dalšího školního roku. Evaluace musí být co nejobjektivnější a z toho důvodu je nutné celoživotní vzdělávání a kompetence v oblasti vyhledávání a práce s nejnovějšími odbornými i vědeckými poznatky v oblasti integrace do školní TV.

Následující hodnocení zpracovala konzultantka APA.

Příklad hodnocení vybraného žáka

Celkové hodnocení

H. D. za celý rok udělala největší pokroky v samostatné chůzi. Nebylo to pro ni jednoduché, o to víc je tento pokrok cenný. Na začátku školního roku chodila s pomocí chodítka. Teď na konci zvládá chůzi s „kozičkami“ a začíná chodit i s klasickými berlemi. Postupně jí prodlužujeme vzdálenost, kterou ujde. Chůzi s berlemi posiluje svaly horních končetin, což jí umožňuje významnou podporu při chůzi. H. D. se pravidelně věnuje tělesné výchově ve všech typech zapojení – integrovaném, paralelním i separovaném. Ve integrovaném se společně s ostatními věnuje modifikovaným hrám a dalším pohybovým aktivitám, práci s míči a modifikovaným pohybovým aktivitám. Za pomoci asistentky a paní učitelky se naučila kotoul vpřed i vzad, lezení po žebřinách, cvičení s lavičkami a bednou. Naučit ji jezdit na sportovním vozíku jsme po několika pokusech o plynulou jízdu vzdali. H. D. se naučila být stejně rychlá jak ostatní žáci, dostávala se do napětí, působila na vozíku křečovitě, a to jí znemožňovalo jízdu. I proto jsme raději v tělesné výchově zařadili samostatnou chůzi s „kozičkami“ (berlemi se stabilnější základnou) a klasickými berlemi. Pokud byla unavená, upřednostnili jsme paralelní odpočinkové cvičení v přílehlé nářadovně. Tam se učila pohybovým dovednostem s míčem, tyčí, kruhy a s dalšími pomůckami.

V letošním roce H. D. absolvovala i lyžařský kurz, kde se věnovala lyžování na monoski. Na monoski jezdí s rodinou už od loňského roku, nebylo to pro ni tedy nic nového. Důležité bylo nejen to, že se v monoski nadále zlepšovala, ale i to, že byla společně s ostatními dětmi a zažila si první delší odloučení od rodiny.

H. D. dělá celkově v pohybových aktivitách velké pokroky.

Splnění cílů

• Vzdělávací:

Gymnastika – za pomoci asistentky zvládne kotoul vpřed i vzad (samostatně se převalí při optimální dopomoci).

Atletika – „skok daleký z místa“, běhy 30 a 50 m (na sport. vozíku) – netrénováno.

Hod míčem z místa, přihrávky – zlepšení. Trénování i ve stoji s oporou.

Cvičení s lavičkami, žebřiny, bedna – zvládnuto s malými modifikacemi.

Jízda na sportovním vozíku – mírné zlepšení, moc netrénováno

Závodivé hry, míčové hry – pravidla zná a účastní se s modifikacemi.

• Zdravotní:

Se spolužáky spolupracuje. Jejich pomoc je plánována na příští rok, kdy trochu povyrostou. Naučila se modifikovat některá cvičení a samostatně si vymýšlet jiná.

• Výchovný:

Splněno.

Doporučení pro další rok

V dalším školním roce by měla H. D. začít cvičit více společně s ostatními žáky. Je nezbytné pokračovat v tréninku naučených dovedností. Nejdůležitější je trénovat chůzi o berlích, která je nezbytná pro její běžný život. Dobré by bylo zařadit i chůzi v terénu a postupně ze schodů a do schodů. S ohledem na dovednosti rozvíjené v období prázdnin navrhnout doporučení pro rodiče s cílem optimalizace pohybového režimu H. D. i mimo VJ školní TV.

Z dalších aktivit – začít hrát bocciu, rozvíjet práci s florbalovou hokejkou (využití vozíku) a přidat další sportovní náčiní. Do IVP zařadit i aktivity pro rozvoj rovnováhy. V zimě doporučujeme pokračovat v tréninku jízdy na monoski.

Z motivačních důvodů je pro H. D. nezbytné podporovat společnou účast v pohybových aktivitách s ostatními spolužáky. Je potřeba, aby si uvědomila smysl naučených pohybových dovedností a uměla je využít v běžném životě při nutných i volnočasových aktivitách. Důležité je také podporovat její samostatnost.

Pozn.: Hodnocení bylo provedeno na konci dubna 2011 kvůli odjezdu H. D. do lázní.

DISKUZE

Tvorba IVP by měla být řešena specificky a individuálně s ohledem na žákovo zdravotní postižení a jeho osobnost. I proto je pro pedagoga, který nemá větší zkušenosti s integrací žáka do TV a vytvoření IVP pro TV, většinou složitě. Je proto důležité vytvo-

řit metodickou podporu, která by byla nápomocná v tomto procesu. Jednou z cest je vytvoření co nejlepší obsahové struktury IVP pro TV a modelové IVP. Tyto modelové IVP by měly být zaměřeny na různé typy zdravotního postižení a měly by odpovídat běžným tematickým plánům dle ročníku (Kačerová, 2004; Němcová, 2007; Purderkové, 2008; Vítámvás, 2010).

Stejně jako jiní autoři (Ješina & Kudláček, 2009; Ješina, Kudláček, et al., 2011; Ješina, Kudláček, Kudláček, & Bělka, 2011; Kudláček & Ješina, 2008; Kudláček, Ješina, Bláha, & Janečka, 2010) potvrzujeme, že pedagog by měl být kompetentní modifikovat běžné pohybové aktivity, které v TV používá, nebo se inspirovat již modifikovanými hrami či aktivitami a umět je transformovat pro specifické podmínky své školy. Sdílení informací a diskuze jsou v této oblasti nepostradatelné. Nové nápady, pomůcky, přístupy a celková osvěta mohou integraci do TV výrazně napomoci.

Vzhledem k našim zjištěním při ověřování skutečných možností realizace IVP ve školní TV potvrzujeme předchozí sdělení o možnosti začlenění žáků se zdravotním postižením či jinými speciálními potřebami do TV u nás (Bláha, 2010; Čadová, 2010; Ješina et al., 2009; Ješina & Kudláček, 2009; Ješina, Kudláček, et al., 2011; Kudláček et al., 2002; Kudláček & Ješina, 2008; Kudláček, Ješina, & Štěrbová, 2008; Mlčáková, 2010; Němcová, 2009; Spurník, 2010).

Za limitní však považujeme nedostatek relevantní a vědecky ověřené metodiky. Je nutná standardizace technik pro zjištění podmínek, zapojení, klimatu, emocí, sociálních vztahů, postojů aj. v integrované školní TV. Je důležitá podpora materiální a metodická. Zdůrazňujeme nalezení vhodných pohybových aktivit ve spolupráci s rodinou. Právě rodina je klíčová pro další účast v pohybových aktivitách i mimo školní prostředí a zájem rodičů je nedílnou součástí udržitelnosti participace žáků v průběhu celé školní docházky.

Na úrovni akademických i pedagogických (mysleno v mateřských, základních i středních školách) pracovníků je nutná diskuse nad vytyčením škál pro hodnocení integrovaného žáka. Při závažných změnách týkajících se struktury a celkového konceptu IVP považujeme za vhodné získání posudku odborné rady České asociace aplikovaných pohybových aktivit.

ZÁVĚR

Vzhledem k nárůstu počtu žáků se SVP integrovaných v běžných školách v ČR vzrostla potřeba podpory integračních tendencí ve školní TV. Není stále možné upozorňovat pouze na problémy s tímto pro-

cesem spojené, již nastala doba skutečné realizace IVP upravených i pro školní TV. Navzdory občasněmu setkávání se s názorem, že vše funguje a žádná podpora není nutná, drtivě převládají právě opačná stanoviska ze strany speciálních pedagogů. Ti kriticky (často i sebekriticky) doznávají rezervy při naplňování zákonných norem i nadnárodních strategických dokumentů (Rezoluce konference evropských ministrů odpovědných za sport, 1987; Organizace spojených národů, 2008; Vyhláška 72/2005 Sb.; Vyhláška 73/2005 Sb.; Zákon 561/2004 Sb.). Snahou pracovníků Centra aplikovaných pohybových aktivit jako oddělení Katedry aplikovaných pohybových aktivit Fakulty tělesné kultury UP v Olomouci je skutečně realizovat podporu legislativně zakotveným pracovištěm (zejména SPC). Ačkoliv se nezříkáme využití pedagogické intuice učitelů školní TV, výraznou oporou pro plánování a realizaci IVP je metodický návod pro jeho tvorbu.

Na základě pilotních ověření realizovaných programů u žáků s tělesným a zrakovým postižením se snažíme o postupné zobecnění, ale i uvádění konkrétních příkladů řešených IVP. Toto vše z cílem poskytnutí metodického dokumentu zaměřeného na tvorbu a realizaci IVP pro žáky se zdravotním postižením a jinými speciálními vzdělávacími potřebami do školní tělesné výchovy.

REFERENČNÍ SEZNAM

- Anonymus (n.d.). Výkonové ukazatele 2009/2010 – kapitola C. Retrieved from <http://www.uiv.cz/clanek/726/2026>.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action*. New Jersey: Englewood Cliffs.
- Bláha, L. (2010). Námět k začlenění jedince se zrakovým nebo jiným zdravotním postižením do pohybových her. *Tělesná výchova a sport mládeže*, 76(2), 20–25.
- Block, M. (2007). *A teacher's guide to including students with disabilities in general physical education (4th ed.)*. Maryland: Paul H. Brooks Publishing Co.
- Čadová, E. (2010). Současné trendy v integraci dítěte s tělesným postižením do tělesné výchovy. In A. Vyskočilová (Ed.), *Integrace - jiná cesta III* (pp. 27–33). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Doll-Tepper, G., & DePaw, K. P. (1996). Theory and practice of adapted physical activity: Research perspectives. *Sport Science Review. Adapted Physical Activity Quarterly*, 5, 1–11.
- Evropská komise (1987). Evropská charta sportu pro všechny: zdravotně postižené osoby.
- Goodlad, S., & Hirst, B. (1989). *Peer tutoring. A guide to learning by teaching*. New York: Nichols Publishing.
- Hutzler, Y., Fliess, O., Chacham, A., & Van den Auwelle. (2002). Perspectives of children with physical disabilities on inclusion and empowerment: Supporting and limiting factors. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 19, 300–317.

- Ješina, O. (2010). *Vztah žáků romského etnika k tělocvičným aktivitám*. Disertační práce, Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
- Ješina, O., & Kudláček, M. (2009). Modifikace pohybových aktivit pro participaci dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením v integrované školní tělesné výchově. *Speciální pedagogika*, 19(3), 227–237.
- Ješina, O., Kudláček, M., et al. (2011). *Aplikovaná tělesná výchova*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Ješina, O., & Kudláček, M. (2009). Aplikované pohybové aktivity v integrované školní tělesné výchově I. *Tělesná výchova a sport mládeže*, 75(2), 15–19.
- Ješina, O., Kudláček, M., Kudláček, M., & Bělka, J. (2009). Aplikované pohybové aktivity v integrované školní tělesné výchově pro žáky s tělesným oslabením III. *Tělesná výchova a sport mládeže*, 75(5), 11–16.
- Kudláček, M. (2003). The integration of children with physical disabilities in general physical education. In F. Vaverka (Ed.), *Movement and Health* (pp. 41–44). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Kudláček, M. (2008). Integrace žáků s tělesným postižením v kontextu školní tělesné výchovy. In M. Kudláček & I. Machová (Eds.), *Integrace – jiná cesta* (pp. 11–19). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Kudláček, M., French, R., Myers, B., Sherrill, C., & Válková, H. (2002). An inclusion instrument based on planned behavior theory for prospective physical educators. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 19(3), 280–299.
- Kudláček, M., & Ješina, O. (2008). *Integrace žáků s tělesným postižením do školní tělesné výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Kudláček, M., Ješina, O., Bláha, L., & Janečka, Z. (2010). Kompetence učitelů tělesné výchovy ve vztahu k integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ve školní tělesné výchově. *Tělesná kultura*, 33(1), 43–57.
- Kudláček, M., Ješina, O., & Štěrbová, D. (2008). Integrace žáka s tělesným postižením v kontextu školní tělesné výchovy. *Speciální pedagogika*, 18(3), 232–239.
- Lieberman, L. J. (2002). *Strategies for inclusion: A handbook for physical educators*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Lieberman, L. J., Dunn, J. M., van der Mars, H., & McCubbin, J. (2000). Peer tutor's effects on activity levels of deaf students. *Adapted Physical Quarterly*, 17, 20–39.
- Mlčáková, J. (2010). Vliv pohybových aktivit na pozitivní utváření osobnostních struktur u žáků se zrakovým postižením ve speciálním a integrovaném školství (Výsledky dlouhodobého psychologického sledování Speciálně pedagogického centra pro zrakově postižené v Litovli). In A. Vyskočilová (Ed.), *Integrace – jiná cesta III* (pp. 51–57). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Moore, L. L., Lombardi, D. A., White, M. J. et al. (1991). Influence of parents' physical activity levels on activity levels of young children. *Journal of Pediatrics*, 118, 215–219.
- Morley, D., Bailey, R., Tan, J., & Cooke, B. (2005). Inclusive Physical Education: Teacher's views of including pupils with special educational needs and/or disabilities in Physical Education. *European Education Review*, 2(1), 84–107.
- Němcová, D. (2009). *Podpora integrace žáků se zrakovým postižením ve školní tělesné výchově v běžných základních školách*. Diplomová práce, Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. (2007). Výzkumný ústav pedagogický v Praze. Praha: VÚP.
- Rezoluce konference evropských ministrů odpovědných za sport. (1987). *Evropská charta sportu pro všechny: zdravotně postižené osoby*. MŠMT: Praha.
- Rybová, L., & Ješina, O. (2010). Využití peer tutoringů v prostředí školní tělesné výchovy. *Aplikované pohybové aktivity v teorii a praxi*, 1(1), 54–58.
- Sherrill, C. (1998). *Adapted physical activity: Crossdisciplinary and lifespan* (5th ed.). Boston, MA: WCB/ McGraw-Hill.
- Sherrill, C. (2004). *Adapted physical activity, recreation and sport: Crossdisciplinary and lifespan* (6th ed.). Boston, MA: WCB/McGraw-Hill.
- Spurník, M. (2010). Tělesná výchova a sport žáků se zrakovým postižením ve speciálním a integrovaném školství z pohledu pracovníka speciálně pedagogického centra. In A. Vyskočilová (Ed.), *Integrace – jiná cesta III* (pp. 64–71). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Štěrbová, M. (2009). *Individuální vzdělávací plán pro žáky se zdravotním postižením s pokyny k tvorbě*. Retrieved 17. 9. 2009 from Metodický portál on the World Wide Web: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/S/2998/INDIVIDUALNI-VZDELAVACI-PLAN-PRO-ZAKY-SE-ZDRAVOTNIM-POSTIZENIM-S-POKYNY-K-TVORBE.html/>.
- Taylor, W. C., Baranowski, T., & Sallis, J. F. (1994). Family determinants of childhood physical activity: A social-cognitive model. In R. K. Dishman (Ed.), *Advances in exercise adherence*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Topping, K. (1998). Peer assessment between students in colleges and universities. *Review of Educational Research*, 68(3), 249–276.
- Organizace spojených národů (2006). Úmluva o právech osob se zdravotním postižením. OSN: NewYork.
- Van Coppenolle, H. et al. (2004). *CD-ROM "Adapt" – Společně evropské kurikulum základů aplikovaných pohybových aktivit a sportu osob se zdravotním postižením*. THENAPA.
- Vitámvás, K. (2010). *Podpora integrace žáků s tělesným postižením ve školní tělesné výchově na běžných základních školách*. Diplomová práce, Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
- Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.
- Vyhláška 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami.
- Welk, G. J. (1999). The youth physical activity promotion model: A conceptual bridge between theory and practice. *Quest*, 51, 5–23.
- Zákon 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

Vliv sportovních aktivit na kvalitu života osob s transfemorální amputací

Influence of sports activities on quality of life of persons with transfemoral amputation

Zdeněk Titl*, Amr Mohamed Zaki Zaatara**, Ondřej Ješina*

* Katedra aplikovaných pohybových aktivit, Fakulta tělesné kultury, Univerzita Palackého v Olomouci

** Katedra fyzioterapie, Fakulta tělesné kultury, Univerzita Palackého v Olomouci

Príspevek vznikl jako součást projektu Centra podpory integrace (CZ.1.07/1.2.00/08.0117)
podporovaného evropským sociálním fondem a rozpočtem ČR.

ABSTRAKT

Cílem této výzkumné studie je zjistit, jaký je význam pohybových aktivit (dále jen sportu) na kvalitu života osob s poúrazovou transfemorální amputací dolní končetiny v kontextu ucelené rehabilitace a porovnání kvality života těchto osob s jedinci bez tělesného postižení sportovně neaktivními. Výzkum byl realizován kvalitativní i kvantitativní výzkumnou strategií a sběr dat probíhal prostřednictvím pozorování, ankety a dotazníku WHOQOL-BREF. Vyhodnocením získaných poznatků bylo zjištěno, že sport má klíčový význam pro kvalitu života osob s amputací, protože jim umožňuje plně se navrátit do života osobního i společenského. Kvalita života osob s amputací může být v oblasti prožívání, sociálních vztahů a prostředí lepší než kvalita života osob bez tělesného postižení sportovně neaktivních.

Klíčová slova: aplikované pohybové aktivity, transfemorální amputace, kvalita života, tělesné postižení

ABSTRACT

The aim of this research was to study the effect of physical activities on quality of life among persons with acquired transfemoral amputation within the framework of comprehensive rehabilitation and to compare this group with group of persons without disabilities. The study was realized as combination of qualitative and quantitative research with the use of observation, self-made questionnaire and questionnaire WHOQOL-BREF. We found that sport plays the key role for life of persons with amputation as it allows them full participation in mainstream society. The results of study delineate possibility that quality of life of athletes with disabilities can be better than quality of life of non-athletes without disabilities.

Key words: adapted physical activities, transfemoral amputations, quality of life, physical disability

ÚVOD

Uspokojování potřeby pohybu získávají od raného dětství společenský charakter. Nežádoucí způsoby pohybových projevů jsou tlumeny, společensky vhodné jsou soustavně posilovány. Z vrozené potřeby pohybu se postupně vyvíjí i potřeba společenská, sledující v podstatě udržení vysoké funkční, tělesné i psychické a sociální odolnosti jedince (Vaněk et al., 1980). Sport představuje pro osoby s tělesným postižením jistou formu seberealizace, která je dána tím, že dokážou prostřednictvím svých úspěchů překonat obtíže spojené se zdravotním postižením a zařadit se do nového kolektivu, jehož součástí nejsou pouze handicapovaní. Základní přístup ke sportu zdravotně postižených je vyjádřen v Chartě sportu pro všechny:

osoby se zdravotním postižením z roku 1987. K oblasti aktivit pohybového charakteru především na rekreační úrovni se vyjadřuje Úmluva o právech osob se zdravotním postižením deklarovaná OSN v roce 2008. V tomto strategickém dokumentu hraje pohyb zcela mimořádný význam (Ješina, Hamřík, et al., in press). Účel sportu u osob se zdravotním postižením (včetně osob s tělesným postižením) můžeme spatřit mj. ve snaze překonat sociální bariéry vzniklé handicapem a umožnit těmto osobám, aby přijaly novou roli v kolektivu a navázaly společenské kontakty se zdravými lidmi. V neposlední řadě se také sportující lidé mohou stát vzorem pro své známé, kteří dosud nesportují. Sport omezuje vznik civilizačních

chorob, zejména těch, jejichž vznik je zapříčiněn nedostatkem pohybu (Kábele, 1992). Kvalitu života u osob se zdravotním postižením akcentují i jiní autoři (Bláha & Pyšný, 2000; Janečka, 2004; Ješina, Kudláček, et al., 2011; Štěrbová, 2007).

Prakticky každá aktivita nebo sport mohou být přístupné pro jedince s amputací díky tvořivosti jich samotných, protetiků a terapeutů. Základními podmínkami k dosažení cíle je zmíněná vynalézavost a motivace pacientů a rehabilitačního týmu s využitím vývoje techniky a samotných protetických komponent, které jsou více flexibilní, lehčí a odolnější. Mezi nově používané materiály můžeme zařadit polypropylen, polyetylen, syntetické gumy, karbon, titan a jiné, které jsou převzaty z kosmického výzkumu (Seymour, 2002).

Kvalita života je velmi široký a nejednoznačně definovaný pojem. Balcar (2005) uvádí, že je stejně multidimenzionální, jako je lidský život. Pojem kvalita života se využívá v mnoha oblastech lidské činnosti a v mnoha vědních oborech. Kromě ekonomie, politologie a sociologie, kde začínal, ho dnes nalezneme ve filosofii, teologii, sociální práci, psychologii. Setkáme se s ním ve většině medicínských oborů, v ošetrovatelství, biologických oborech, v ekologii – tedy v oborech, které se zajímají o živé organismy. Pojem kvalita života se však objevuje také v technických oborech, např. v architektuře, stavebnictví, dopravě atd., tj. v oborech, které ovlivňují prostředí pro život (Mareš et al., 2006, 228).

Spokojenost se životem

Při definování kvality života psychologie se často setkáváme s důrazem na spokojenost. Podle tohoto pojetí žije kvalitně ten, kdo je se svým životem spokojen. Uspokojení je popisované jako důsledek dlouhodobé zkušenosti jedince z dosahování jeho životních cílů takovým způsobem, jak si představoval (např. časový plán) (Křivohlavý, 2002). Příkladem psychologického přístupu k otázkám kvality života z hlediska spokojenosti může být metoda *SWLS - Stupnice spokojenosti se životem* (The Satisfaction with Life Scale), kterou vyvinul Diener et al. (1985). Jde o velice široké pojetí kvality života – podle autorových slov jde „o spokojenost s životem jako jednotlivým celkem“ (Křivohlavý, 2002). *SWLS* je jedna z nejznámějších dotazníkových metod a je zaměřena na kognitivní složky našeho zážitku (Kebza, 2005).

Subjektivní pohoda (well-being)

Osobní pohoda (well-being) je často spojována s pojmem kvalita života. Lze říci, že well-being je hodnocením kvality života jako celku. V české terminologii se postupně ustálil úzus spojovat well-being především s dimenzí duševní pohody. Vhodnější je ale užívat pojem osobní pohoda, v němž je impli-

citně založena jak duševní, tak tělesná a sociální dimenze (Křivohlavý, 2001). Přes pluralitu názorů a přístupů k vymezení pojmu well-being se odborníci vcelku shodují v názoru, že se jedná o dlouhodobý emoční stav, ve kterém je reflektována spokojenost jedince s jeho životem (Kebza, 2005; Krejčí, 2008). Má dimenzi kognitivní a dimenzi emocionální. Kognitivní dimenze reprezentuje víceméně racionální hodnocení vlastního života, tj. jak celkově vlastní život hodnotíme, a jak jsme s ním tudíž spokojeni či nespokojeni. Emocionální rozměr postihuje citové prožívání a převažující typ emocí. Zjišťuje se, jaké je celkové emoční naladění dané osoby, zda u ní mají převahu pozitivní nebo negativní citové reakce (Hnilicová, 2005). Kebza (2005) dále uvádí, že osobní pohoda se vyznačuje konzistencí v různých situacích a stabilitou v čase.

Dimenze osobní pohody

Podle Ryff a Keyes (1995) má struktura osobní pohody několik základních dimenzí. Sebepřijetí (self-acceptance) – pozitivní postoj k sobě, srozumění s různými aspekty sebe a jejich akceptace, přijetí různých aspektů sebe, dobrých i špatných vlastností, srozumění s vlastní minulostí. Pozitivní vztahy s druhými – vřelé uspokojující vztahy s druhými, zájem o blaho druhých, schopnost empatie. Autonomie – nezávislost a sebeurčení, schopnost odolat sociálním tlakům a zachovat si vlastní názor a jednání, nezávislost na hodnocení a očekávání druhých. Zvládnání životního prostředí (environmental mastery) – pocit kompetence při zvládnání každodenních nároků, přehled o tom, co se děje v okolním prostředí, schopnost vidět příležitosti a využít vnější dění pro vlastní cíle a potřeby. Smysl života (purpose in life) – cílesměrnost, pocit, že minulý i přítomný život má smysl, směřování k dosažení cílů. Osobní rozvoj (personal growth) – pocit trvalého vývoje, otevřenost novému, nepřipouštění si nudy a pocitu stagnace, schopnost vidět pozitivní změny vlastního já a chování.

Pocit štěstí

V současné době psychologové intenzivně studují to, co má vliv na náš pocit štěstí. Ukazuje se zde často určitý paradox: šťastnější jsou častěji lidé s objektivně horšími podmínkami (Krejčí et al, 2010; Mareš et al., 2006). Kriticky důležitá pro pocit štěstí je osobnost člověka a jeho pohled na život. Když je uspokojena jeho potřeba smysluplnosti života, když má dobré přátele, když si staví dosažitelné cíle a snaží se, když zvládá poměrně dobře překážky a kultivuje mírně optimistické iluze, potom bez ohledu na to, co se děje, je šťastnější. V podstatě jde o osobní vnímání situace, sociálních i etických norem, které si zvolím a přijmu za své. Ukazuje se však, že naše touhy a přání, naše aspirace někdy předbíhají naše schopnosti,

možnosti a výkony. I když dobré iluze jsou vítány, iluze typu vzdušných zámků jsou pro dlouhodobý pocit štěstí nebezpečné (Křivohlavý, 2006). Cílem výzkumného šetření bylo zjistit a porovnat subjektivní vnímání kvality života osob s amputací sportovně aktivních jedinců a sportovně neaktivních jedinců bez zdravotního postižení.

METODIKA

Jako metoda sběru dat byla použita metoda dotazování. Prostředkem sběru dat byly: (a) anketa vlastní konstrukce s otevřenými otázkami; (b) dotazník WHOQOL-100 (World Health Organization Quality of Life Assessment) ve zkrácené formě WHOQOL-BREF.

Při sestavování ankety bylo využito otevřených, polouzavřených i uzavřených otázek. Do skupiny, se kterou bylo provedeno dotazování, bylo zařazeno 8 osob s amputací (amputáři) dolní končetiny ve stehně. Z celkového počtu byly 4 ženy a 4 muži. Jejich věk se pohyboval v rozmezí 22–42 let. Mezi dotazovanými byli aktivní a dříve aktivní sportovci. Otázky do ankety byly zvoleny na základě pozorování a vlastní zkušenosti s amputací v kontextu ucelené rehabilitace.

1. Změnil se vám po amputaci profesní život (změna zaměstnání)? A jak?
2. Jak se vám změnil osobní život (změna bydliště, partnerství, rodina)?
3. Po jak dlouhé době vám byla přidělena protéza?
4. Užíváte ji?
5. Jste s kvalitou protézy spokojeni? Jestliže ano, vyhovuje vám? Pokud jste odpověděli ne, z jakého důvodu?
6. Sportovali jste před amputací? Jakému sportu jste se věnovali?
7. Věnujete se sportu po amputaci?
Ano - jakému sportu se věnujete a kde?
Ne - z jakého důvodu?
8. Měl/a jste dostatek informací o protetických pracovištích?
Ano - kdo vám tyto informace poskytl? Popište prosím „vaši cestu“ k protéze, kterou v současnosti používáte.
9. Ovlivňuje kvalita protézy vaši současnou kvalitu života?
10. Jakým způsobem ovlivnil sport kvalitu vašeho života (sociální vazby, fyzická kondice, zdravotní stav, sebezpojetí)?

V této práci byly použity standardizované dotazníky kvality života WHOQOL-BREF, zkrácená verze dotazníku WHOQOL 100. Dotazníky slouží

k sebesouzení kvality života jedince. Respondent je vyplňuje sám, pouze v případě potřeby se předkládají formou standardizovaného rozhovoru. Oba dotazníky jsou určeny pro hodnocení kvality života skupin nebo populací. Umožňují mezinárodní nebo regionální srovnání nebo srovnání skupin s různými sociodemografickými charakteristikami. Výsledky dotazníku WHOQOL-BREF jsou rozděleny do 4 domén (fyzické zdraví, prožívání, sociální vztahy, prostředí) a dvou samostatných položek hodnotících celkovou kvalitu života (kvalita života a spokojenost ze zdravím) (Dragomirecká & Bartoňová, 2006).

Respondenti

Zkoumaný vzorek byl zastoupen rovnoměrně, muži i ženy po čtyřech osobách, jak ve skupině respondentů amputovaných – sportovně aktivních, tak ve skupině zdravých – sportovně neaktivních. Celkem tedy vzorek tvořilo osm amputovaných a osm zdravých osob. Povolání u amputářů byla: jedna studentka, dva podnikatelé a zbytek zaměstnanci. Věk se pohyboval od 22 do 42 let. Respondenti bez zdravotního postižení (zdraví) pak měli následující povolání: jeden student, jeden podnikatel a zbytek zaměstnanci. Věk se pohyboval od 18 do 50 let (tabulka 1).

Analýza dat

Na počátku bylo shromáždění poznatků a pozorování, na základě kterých jsme utvořili otázky do dotazníku. Sérii odpovědí jsme utřídili a zpracovali. Použili jsme doslovnou transkripci, kde jsme převáděli záznam písemné podoby dotazníků. Pro výzkumné šetření jsem použil kvalitativní i kvantitativní výzkum, tj. smíšený výzkum. Kvalitativní i kvantitativní šetření probíhalo souběžně. V dotazníkovém šetření prostřednictvím standardizovaného nástroje WHOQOL-BREF proběhla statistická komparace dvou skupin respondentů – pourazově amputovaných osob sportovně aktivních a zdravých osob sportovně neaktivních.

Všechny odpovědi byly hodnoceny kategoriální škálou. Ke zpracování dostupných dat byla využita deskriptivní statistika (frekvence četností a procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí v příslušných kategoriích). Dotazníky WHOQOL-BREF byly zpracovány na základě českého manuálu WHOQOL-BREF (Dragomirecká & Bartoňová, 2006). Výsledky WHOQOL-BREF se vyjadřují v podobě čtyř doménových skóre a průměrných hrubých výsledků dvou položek hodnotících celkovou kvalitu života (Q1) a zdravotní stav (Q2). Q1 odpovídá otázce: Jak byste hodnotil/a kvalitu svého života? Q2 koresponduje s otázkou: Jak jste spokojen/a se svým zdravím? Průměrné hodnoty domén jsou standardizované průměrné hodnoty položek příslušných ke každé doméně.

Tabulka 1. Charakteristika zkoumaného souboru respondentů s amputacemi

Jméno	Věk	Pohlaví	Diagnóza	Protéza	Sport
T. D.	22	žena	amputace PDK ve stehně	Otto-Bock-C-Leg	plavání, cyklistika
K. L.	34	žena	amputace PDK v kyčli	Blatchford Endolite	lyžování, cyklistika, atletika, ježdění na koni
M. CH.	38	žena	amputace PDK ve stehně	Blatchford Adaptive	kulturistika, cyklistika, plavání
P. K.	37	žena	amputace PDK ve stehně	Otto-Bock-C-Leg	házená, plavání
J. V.	30	muž	amputace PDK ve stehně	Otto-Bock-C-Leg	cyklistika, lyžování, plavání
M. S.	42	muž	amputace LDK	Otto-Bock-C-Leg	cyklistika
T. M.	35	muž	amputace LDK ve stehně	Blatchford Adaptive	sledge hokej
Z. T.	39	muž	amputace LDK ve stehně	Ossur-Mauch	stolní tenis, sledge hokej, plavání, cyklistika

Doména 1 – Fyzické zdraví

Průměrné hrubé skóre se počítá ze sedmi položek (q3, q4, q10, q15, q16, q17 a q18), kdy q3 je otázka: Do jaké míry Vám bolest brání v tom, co potřebujete dělat?

q4 odpovídá otázce: Jak moc potřebujete lékařskou péči abyste mohl/a fungovat v každodenním životě?

q10 je otázka: Máte dost energie pro každodenní život?

q15 je otázka: Jak se dokážete pohybovat?

q16 odpovídá otázce: Jak jste spokojen/a se svým spánkem?

q17 je otázka: Jak jste spokojen/a se svou schopností provádět každodenní činnosti?

q18 je otázka: Jak jste spokojen/a se svým pracovním výkonem?

Vzorec pro výpočet:

= PRŮMĚR ((6-C2);(6-D2);J2;O2;P2;Q2;R2)*4 (Dvojice PÍSMENO ČÍSLO ve vzorci, např. C2, představuje adresu buňky v Excelu).

Doména 2 – Prožívání

Průměrné hrubé skóre se počítá ze šesti položek (q5, q6, q7, q11, q19 a q26).

q5 se shoduje s otázkou: Jak moc Vás těší život?

q6 odpovídá otázce: Nakolik se Vám zdá, že Váš život má smysl?

q7 je otázka: Jak se dokážete soustředit?

q11 koresponduje s otázkou: Dokážete akceptovat svůj tělesný vzhled?

q19 je otázka: Jak jste spokojen/a sám/sama se sebou?

q26 odpovídá otázce: Jak často prožíváte negativní pocity jako je např. rozmrzelost, beznaděj, úzkost nebo deprese?

Vzorec pro výpočet:

= PRŮMĚR (E2; F2; G2 K2; S2; (6-Z2)) *4

Doména 3 – Sociální vztahy

Průměrné hrubé skóre se počítá ze tří položek (q20, q21 a q22).

q20 je otázka: Jak jste spokojen/a se svými osobními vztahy?

q21 odpovídá otázce: Jak jste spokojen/a se svým sexuálním životem?

q22 odpovídá otázce: Jak jste spokojen/a s podporou, kterou Vám poskytují přátelé?

Vzorec pro výpočet:

= PRŮMĚR (T2; U2; V2) *4

Doména 4 – Prostředí

Průměrné hrubé skóre se počítá z osmi položek (q8, q9, q12, q13, q14, q23, q24 a q25).

q8 odpovídá otázce: Jak bezpečně se cítíte ve svém každodenním životě?

q9 je otázka: Jak zdravé je prostředí, ve kterém žijete?

q12 je otázka: Máte dost peněz k uspokojení svých potřeb?

q13 koresponduje s otázkou: Máte přístup k informacím, které potřebujete pro svůj každodenní život?

q14 je otázka: Máte možnost věnovat se svým zálibám?

q23 se shoduje s otázkou: Jak jste spokojen/a s podmínkami v místě, kde žijete?

q24 je otázka: Jak jste spokojen/a s dostupností zdravotní péče?

q25 odpovídá otázce: Jak jste spokojen/a s dopravou?

Vzorec pro výpočet:

= PRŮMĚR (H2; I2; L2; M2; N2; W2; X2; Y2) *4

U položek q3, q4 a q26, bylo nutné ve výpočtu otočit škály, proto jsou ve vzorci odečteny od čísla šest. Rozpětí hrubého skóre u domén se pohybuje od minima 4 do maxima 20, přičemž vyšší hodnota poukazuje na lepší kvalitu života (Dragomirecká & Bartoňová, 2006).

VÝSLEDKY

Důležitým činitelem ve vyrovnávání se s amputací je věk. Reakce na nastalou situaci se u různých věkových skupin mění. Změny začali zaznamenávat respondenti, kteří byli ve školách. Museli začít dálkově studovat nebo změnit obor studia. Výraznější změny nastávaly, když k amputaci došlo v dospělosti. V odpovědích na změny v osobním životě udávali respondenti velký pozitivní vliv rodiny a na druhé straně nutnost odchodu od rodičů, osamostatnění se, popřípadě založení rodiny. Najdeme zde určité rozdíly v chování dětí, které přišly o končetinu z důvodu traumatické události, pozorujeme depresi a větší uzavírání se do sebe než u dětí s vrozenou příčinou. Nicméně je tu i rozdíl u malých pacientů, kteří podstoupili amputaci končetiny pro záchranu svého života v důsledku ohrožení rakovinou. Tyto děti se rychleji přizpůsobují, mají vyšší stupeň funkční nezávislosti a rychleji dosahují sociálních, vzdělávacích a pracovních úspěchů. V tomto období je velice důležitá reakce rodiny.

Při odpovídání na otázku „**Po jak dlouhé době vám byla přidělena protéza?**“ všichni respondenti uvádějí, že jim byla protéza přidělena co nejdříve. Toto zjištění ukazuje na správnost postupů celého týmu lékařů, protetiků a rehabilitačních pracovníků po celé republice.

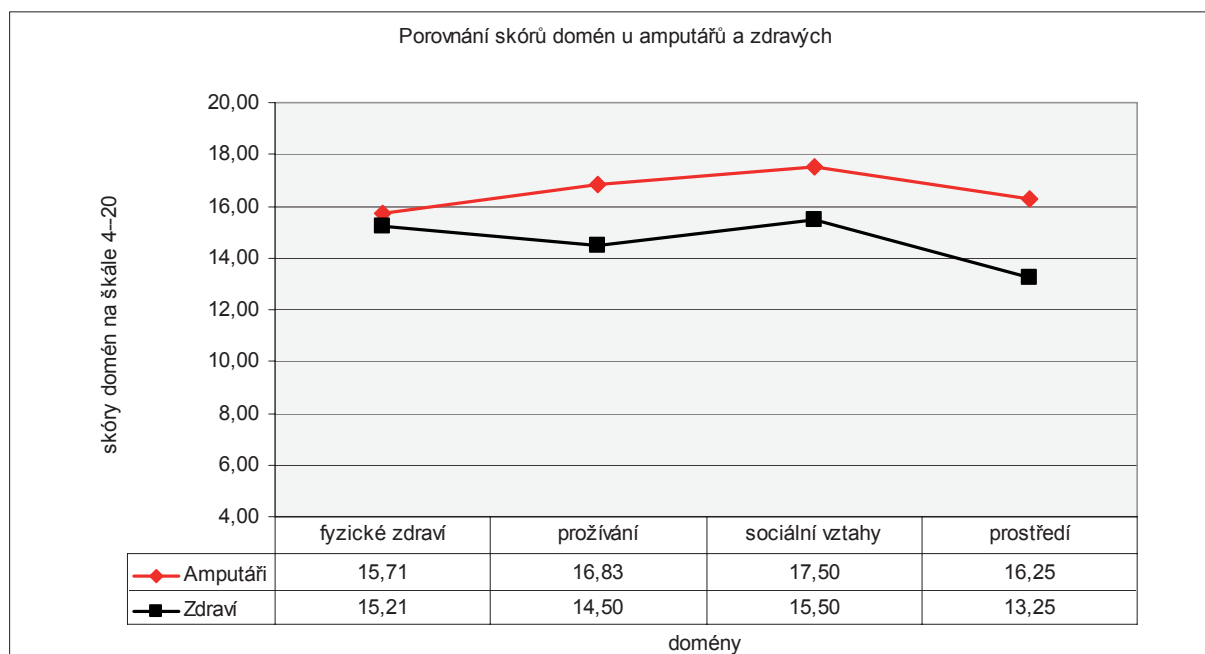
Na otázku „**Užíváte ji?**“ odpovědělo 8 respondentů ano a 2 ne. Na otázku „**Jste s kvalitou protézy spokojeni?**“ všichni dotazovaní odpověděli ano, jenom někteří měli připomínky. Týkaly se především stavu svého pahýlu.

Zásadní význam pro dobrou funkci stehenní protézy má správně vytvarované pahýlové lůžko. Způsob uchycení stehenní objímky k amputačnímu pahýlu je volen individuálně, pokud má pahýl vhodný a stálý tvar, je možné využít přísavného efektu měkkých tkání k lůžku protézy.

Poslední otázka v oblasti protéz zněla: „**Ovlivňuje kvalita protézy vaši současnou kvalitu života?**“. Pouze jeden respondent odpověděl, že ne (z důvodu, že ji nenosí). U ostatních užívajících protézu celodenně ovlivňuje kvalitní protéza velmi – zaznamenali jsme výroky jako podstatně, výrazně a jistě, ovlivňuje jednoznačně.

Výsledky dosažené dotazníkem WHOQOL-BREF

Výsledky dotazníků se vyjadřují v podobě čtyř doménových skóre měřených na škále 4–20, kdy 4 je nejnižší a 20 nejvyšší hodnota (vyšší hodnota poukazuje na lepší kvalitu života v dané oblasti) a průměrných hrubých skóre dvou položek hodnotících celkovou kvalitu života (Q1) a zdravotní stav (Q2).

Výsledky doménových skóre:

Doména 1 (Fyzické zdraví) – průměrná hodnota je u amputařů 15,71, u osob bez amputací 15,21. Rozdíl je 0,50 bodu. Doména 2 (Prožívání) – u amputařů je průměrná hodnota 16,83, u osob bez amputací 14,50. Je zde rozdíl 2,33 bodu. Doména 3 (Sociální vztahy) – amputaři mají u této domény hodnotu 17,50, u osob bez amputací o 2 body méně, tedy 15,50. Doména 4 (Prostředí) – průměrnou hodnotu 13,25 mají osoby bez amputací, amputaři ji mají 16,25. Rozdíl je 3 body. V komparaci respondentů amputaři a osoby bez amputací v doménách prožívání, sociální vztahy a prostředí, vycházejí lépe „amputaři“ o 2 až 3 body.

DISKUZE

Z důvodu nižší homogenity a velikost výzkumného souboru nelze vyvozovat jednoznačné a nevyvratitelně zobecnitelné závěry. Výsledky, které předkládáme, mají proto orientační vypovídací hodnotu a závěry, jež z nich vyvozují, zcela jistě neodhalují skutečnost v celé své šíři a hloubce. Nicméně toto výzkumné šetření poodhalilo některé zajímavé skutečnosti. Z anketního šetření vyplynulo, že úraz měl vliv na změny v osobním a profesním životě hlavně v dospělosti. Pro dospělého člověka bez amputace, který se po úraze najednou ocitne na berlích, je to velká rána. Musí si najít nový způsob života a jeho smysl. Musíme si uvědomit, že předúrazová sociální síť se v mnoha případech rozpadá. Rehabilitační ústav je místem, kde dochází k opětovnému vytváření socializačních vazeb. Nermalou, ba dokonce rozhodující roli v tomto resocializačním procesu sehrává pohybová aktivita ve formě sportovních soutěží a her (Hroudová, 2002).

Úraz v dětství nebyl tak šokující, respondenti dostali podporu rodiny a velmi rychle se adaptovali a zvykli si na změnu. Existuje řada způsobů, jak dítě motivovat ke sportu. Za nejúčinnější způsob však považujeme motivaci vlastními rodiči nebo osobami, které jsou dítěti během tohoto senzitivního období vzorem. Rodiče, kteří měli či mají sami osobní zkušenost se sportem na jakékoliv úrovni, mají tendenci tento trend přenášet i na své děti. Jako motivační faktor také mohou působit sportovci se zdravotním postižením (v našem případě s amputací), kteří se mohou stát vzorem pro naše žáky.

Další oblast v anketě zkoumala, zda respondent používá protézu, kdy ji dostal, jak je spokojen s protézou a jaký má vliv na kvalitu života. Z výzkumu vychází, že ačkoliv respondenti pocházejí z různých částí České republiky, protézu dostali co nejdříve, jak uvádí odborná literatura – 6 týdnů po operaci. Většina dotazovaných protézu používá a je s její kvalitou spokojena. Samozřejmě, že náhrada zatím nemůže nahradit funkce zdravé nohy, proto jsou někteří nositelé protézy v očekávání, co přinese vývoj. Všichni, kteří protézu používají, jednoznačně odpověděli, že kvalitní protéza pozitivně ovlivňuje kvalitu jejich života. V otázce sportu před a po úraze všichni respondenti uvedli, že před úrazem sportovali – ať už závodně nebo rekreačně. Dva respondenti, kterým se úraz stal v dětství, se začali sportu věnovat po úraze a stali se z nich vrcholoví sportovci (jeden z nich dokonce paralympijským reprezentantem).

V souladu s výzkumy Potměšila (1997) seřazovali sportovci své důvody, jež je vedou k provádění sportovní činnosti podle toho, co je pro ně nejdůležitější. Na prvním místě bylo jednoznačně setkávání s přáteli, dále pak radost ze sportu a pohybu, snaha soutěžit,

zlepšit si kondici, získat sílu a také zlepšit psychiku, vyrovnat se duševně a odreagovat se. Mezi dalšími, ne už tak pro ně významnými faktory, bylo prosadit se, vyrovnat se s handicapem, ocenění, zdraví, životní cíl a na posledním místě náplň volného času, což potvrzují i jiní autoři (Bartoňová, 2004). Z výzkumu vyplynulo, že kvalita života u aktivních osob s amputací je na vyšší úrovni než u respondentů bez amputace, kteří pravidelně nerealizují sportovní (možná lépe tělocvičné) aktivity. U domény č. 1 (fyzické zdraví) nebyla sice prokázána statisticky významná odchylka, ale u ostatních domén (prožívání, sociální vztahy, prostředí) se pohybuje rozdíl od 2 do 3 bodů ve prospěch amputářů.

Průměrné výsledky dvou položek hodnotících celkovou kvalitu života (Q1) a zdravotní stav (Q2): Q1 – Jak byste hodnotil/a kvalitu svého života? Amputáři mají průměrné skóre 4,25 stejně jako zdraví 4,25. Q2 – Jak jste spokojen/a se svým zdravím? Amputáři mají průměrné skóre 4 opět stejně jako zdraví 4. Spokojenost se životem a jeho jednotlivými oblastmi – srovnání chronicky nemocní versus zdravá populace, u dotázaných z řad chronicky nemocných i zdravé populace byla u spokojenosti se životem zjištěna výrazně kladná hodnota. Naměřený výsledek tak souhlasí s výsledky mnoha výzkumů. Např. Blatný (2006) uvádí, že většina lidí je spokojených (v různých výzkumech jsou to 2/3 až 3/4 dotázaných), tzn., že v dotaznících uvádějí průměrné až výrazně kladné hodnoty své spokojenosti. Pouze malé procento lidí je skutečně nespokojených (Mozorová, 2008).

Z výše uvedeného srovnání vychází, že lidé, kteří prošli nějakým zdravotním traumatem (amputáři), se staví k životu odlišně od osob bez vážnějšího zdravotního traumatu. Mnohdy jsou „spokojenější s málem“. Třeba oblast sexu; kdo zažil bolest po úraze, velmi si váží jakékoliv věci, která je příjemná fyzičnu. Stejně tak se cítí amputáři bezpečněji než osoby bez amputací, a to i přesto, že mají nepříjemnou zkušenost. Vzhledem k našim zjištěním zdůrazňujeme význam podpory sportu u osob s postižením, protože jeho prostřednictvím získávají nové přátele, stávají se členy kolektivu, nacházejí jinou formu seberealizace a v mnoha případech i nový smysl života, který v konečném důsledku přispívá ke zkvalitnění života.

REFERENČNÍ SEZNAM

- Balcar, K. (2005). Životní smysl a kvalita života. In J. Payne et al. *Kvalita života a zdraví* (pp. 253–261). Praha: Triton.
- Bartoňová, R. (2004) *Sportovní socializace tenistů na vozíku*. Postupová práce, Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
- Bláha, L., & Pyšný, L. (2000). *Provozování pohybových aktivit zrakově handicapovanou populací*. Ústí nad Labem: UJEP v Ústí nad Labem.

- Blatný, M. (2006). Předběžná zpráva z Brněnského výzkumu celoživotního vývoje člověka. In M. Blatný (Ed.), *Metodologie psychologického výzkumu: konsilience v rozmanitosti* (pp. 110–132). Praha: Academia.
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J. & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale, *Journal of Personality Assessment*, 49, 71–75.
- Dragomirecká, E., & Bartoňová, J., (2006) *WHOQOL-BREF, WHOQOL-100 Příručka pro uživatele české verze dotazníků kvality života Světové zdravotnické organizace*. Praha: Psychiatrické centrum Praha.
- Hnilicová, H. (2005). Kvalita života a její význam pro medicínu a zdravotnictví. In J. Payne a kol. *Kvalita života a zdraví* (pp. 205–216) Praha: Triton.
- Hrouda, T. (2002). Význam sportu pro vysokoškolského studenta s tělesným postižením. In V. Karáskova & Z. Hanelová (Eds.), *Pohybem k integraci osob se zdravotním postižením* (pp. 12–18). Olomouc: Univerzita Palackého.
- Janečka, Z. (2004). *Úvod do motorické kompetence jinak zrakově disponovaných dětí*. Disertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
- Ješina, O., Hamřík, Z., et al. (in press). *Podpora aplikovaných pohybových aktivit v kontextu volného času*. Olomouc: UP v Olomouci.
- Ješina, O., Kudláček, M., et al. (2011). *Aplikovaná tělesná výchova*. Olomouc: UP v Olomouci.
- Kábele, J. (1992). *Sport vozíčkářů*. Praha: Olympia.
- Kebza, V. (2005). *Psychosociální determinanty zdraví*. Praha: Academia.
- Krejčí, M. (2008). Self-Esteem and Obesity. In M. Krejčí (Ed.), *Factors of self-control and self-esteem in overweight reduction* (pp. 88–92). České Budějovice: Johanus.
- Krejčí et al. (2010). *Adequate movement regime and bio-psycho-social determinants of active life style*. České Budějovice: Johanus.
- Křivohlavý, J. (2002). *Psychologie nemoci*. Praha: Grada.
- Křivohlavý, J. (2001). *Psychologie zdraví*. Praha: Portál.
- Křivohlavý, J. (2006). *Psychologie smysluplnosti existence, Otázky na vrcholu života*. Praha: Grada.
- Mareš, J. et al. (2006). *Kvalita života u dětí a dospívajících*. Brno: MSD.
- Mozorová, J. (2008). *Subjektivně vnímaná kvalita života měřená u chronicky nemocných*. Bakalářská práce, Jihočeská univerzita, ZSF, České Budějovice.
- Potměšil, J. (1997). Sport zdravotně postižených. In P. Tillingler & T. Perič (Eds.), *Sborník referátů z národní konference Tělesná výchova a sport na přelomu století* (pp. 274–279). Praha: FTVS UK.
- Ryff, C. D., & C. L. Keyes (1995). The Structure of Psychological Well-Being Revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(4), 719–727.
- Seymour, R. (2002). *Prosthetics and Orthotics. Lower limb and Spinal*. Baltimore: Lippincott Williams & Wilkins.
- Štěrbová, D. (2007). *Pohybové aktivity v životě dětí s hluchoslepotou*. Olomouc: UP v Olomouci.
- Vaněk, M. et al. (1980). *Psychologie sportu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

Pokyny autorům recenzované části časopisu APA v teorii a praxi

Publikační styl

Standard časopisu **Aplikované pohybové aktivity v teorii a praxi** je založen na publikačním stylu Americké psychologické asociace – *Publication Manual of the American Psychological Association*, 6th edition, 2008 (viz www.apastyle.org). Hlavním jazykem časopisu je **čeština**. Název článku, abstrakt a klíčová slova jsou publikována také v angličtině.

Formátování textu

Soubor příspěvku musí být ve formátu souboru Microsoft Word (.doc nebo .docx). Text má jednoduché řádkování, je zarovnaný doleva, používá dvanáctibodový font Times New Roman a všechny ilustrace, obrázky a tabulky jsou umístěny v samostatných souborech s vyznačením jejich umístění v textu. Maximální povolená délka příspěvku je 15 stran celkem (včetně obrázků, tabulek a případných příloh).

Abstrakt a klíčová slova

Doporučená délka abstraktu je 400 slov a nesmí přesáhnout 500 slov. Autoři musí uvést 3 až 10 klíčových slov.

Struktura příspěvku

Výzkumný článek musí být strukturován následujícím způsobem: ÚVOD, METODIKA, VÝSLEDKY, DISKUZE, ZÁVĚRY, REFERENČNÍ SEZNAM. Doporučená struktura teoreticky orientovaného článku: ÚVOD, CÍLE PŘÍSPĚVKU, VÝSLEDKY, DISKUZE, ZÁVĚRY, REFERENČNÍ SEZNAM. Názvy kapitol musí být napsány velkými písmeny a zarovnaný doleva.

Tabulky a obrázky

Tabulky a obrázky musí být zaslány v samostatných (zdrojových) souborech ve formátech .xls, .jpg, .tif apod. V textu bude uvedeno umístění každé tabulky a obrázku a jejich identifikace. Identifikace je zarovnaná doleva a sestává z popisku (např.: Tabulka 1, Obrázek 1) a názvu tabulky nebo obrázku pokračujícím na stejném řádku.

Referenční seznam

Reference jsou umístěny na konci příspěvku v abecedním pořadí a musí být v souladu s APA publikačním stylem (viz příklady). Pro reference nelze nikdy použít poznámky pod čarou. Pečlivě přezkoušejte reference, abyste se ujistili, že jsou správně a zařazeny pouze v případě, že jsou citovány v textu. Kde je to možné, musí být uvedena URL adresa odkazující na referenci.

Příklady

NEPERIODIKA (knihy, závěrečné zprávy, monografie, brožury)

Autor, A. A., & Autor, B. B. (rok). *Název práce*. Místo: Vydavatel.

Např.:

Kudláček, M., & Ješina, O. (2008). *Integrace žáků s tělesným postižením do školní tělesné výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého.

ČÁST NEPERIODIKA (kapitoly knih, sborníky)

Autor, A. A. (rok). Název kapitoly. In A. Editor & B. Editor (Eds.), *Název knihy* (pp. strany). Místo: Vydavatel.

Např.:

Válková, H. (2008). Integrace v evropském kontextu. In M. Kudláček & T. Vyskočil (Eds.), *Integrace – jiná cesta II* (pp. 83–113). Olomouc: Univerzita Palackého.

PERIODIKA (články v časopisech)

Autor, A. A., Autor, B. B., & Autor, C. C. (rok). Název článku. *Název periodika, ročník*(číslo), strany.

Např.:

Janečka, Z., Šterbová, D., & Kudláček, M. (2008). Psychomotorický vývoj a vývoj motorických kompetencí kongenitálně nevidomých dětí do 36 měsíců věku. *Tělesná kultura*, 31(1), 20–29.

Recenze odborných knih

VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM Z HLEDISKA VEDENÍ KE ZDRAVÉMU ŽIVOTNÍMU STYLU

Petra Kurková (2010)

Univerzita Palackého v Olomouci

Recenzi zpracovala: Hana Váľková, Katedra aplikovaných pohybových aktivit, FTK UP v Olomouci

Fakta:

83 stran čistého textu, 125 titulů referenčního seznamu, rejstřík autorů a rejstřík věcný, přílohy (instrumenty zjišťování dat).

Téma zdravotního životního stylu proniká do vzdělávání žáků všech stupňů škol a je součástí i vzdělávací oblasti „Člověk a zdraví“ v rámcových vzdělávacích programech škol. Stranou by neměly zůstat ani školy speciálního typu. O syntézu výsledků výzkumu v průniku kinantropologie (tělesná výchova, sport), vzdělávání a populace neslyšících žáků či sportovců se pokusila Mgr. Petra Kurková, Ph.D., v monografii s názvem uvedeným v záhlaví. Monografie sestává ze čtyř relativně samostatných studií s jednotící ideou: pohybové aktivity (PA) a jejich přínos pro populaci osob se sluchovým postižením.

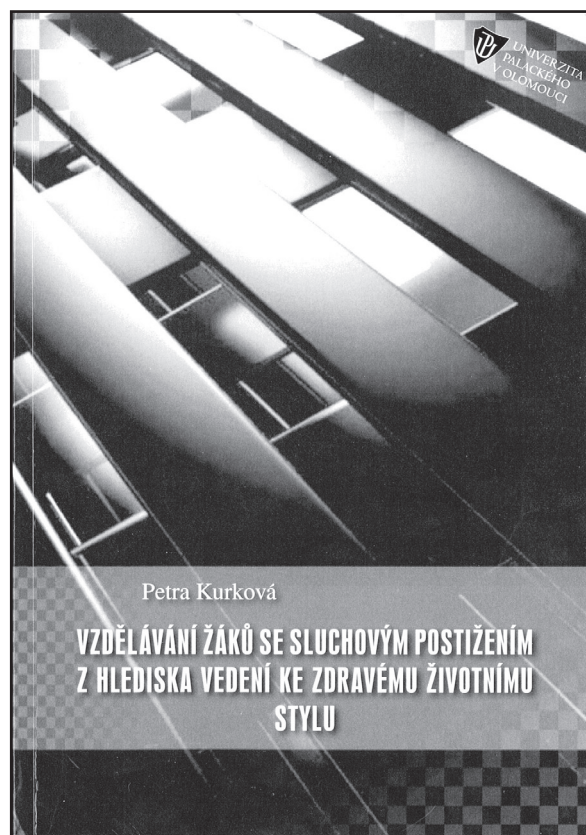
Podkladem první studie je grantový post-doktorandský projekt GAČR, řešený v letech 2007–2008. Zachycuje atmosféru školní tělesné výchovy a reflexi na školní tělesnou výchovu žáků se sluchovým postižením v inkluzivním systému. Jednalo se o 2. stupeň základní školy a žáky ve věku 13–16 let a posouzení emočních reakcí prostřednictvím jednoduchého dotazovacího instrumentu DEMOR. Potvrzuje se, že intenzita sluchového postižení a zvládnutí adekvátní komunikace v kontextu třídy, tj. nejen mezi učitelem a žákem, je klíčovou determinantou úspěchu inkluzivních vyučovacích jednotek a pozitivního vnímání těchto lekcí, a to opět oboustranně: žáky se sluchovým postižením a žáky běžnými. Zarážející informací z této studie je, že z 245 škol, oslovených autorkou, bylo ochotno přistoupit ke spolupráci pouze 6, což výsledná zjištění ovlivňuje.

Ve druhé studii, jejímž podkladem je grantový projekt Ministerstva zdravotnictví ČR, autorka komparuje výsledné ukazatele emočních reakcí (DEMOR) a poznatky o PA, sportu, faktorech zdravého životního stylu u tří skupin žáků 2. st. ZŠ: a) neslyšících žáků v inkluzivním systému TV; b) žáků neslyšících, navštěvujících školy pro žáky se sluchovým postižením; c) žáků běžných – bez sluchového postižení. Zde se potvrzují výsledky studie první, navíc je zarážející nízká úroveň znalostí o PA a sportu neslyšících a vlastní nízké zapojení do PA. Pa-

radoxně specializované školy internátního typu nejlépe zabezpečují pohybový režim a jeho zakomponování do denního režimu.

Třetí studie srovnává některé parametry škol pro sluchově postižené v ČR a v USA. Vznikla na základě uděleného stipendia Fulbrightovy nadace. Je zajímavá z hlediska srovnání legislativy i srovnání 2 škol v ČR a USA, ale málo vypovídající. Z nenapsaných úvah lze spíše mezi řádky vycítit kvalitu v realitě v ČR, přes daleko větší možnosti technologické v USA. Čtvrtá studie je výsledkem disertační práce v oboru kinantropologie (zaměření: aplikované pohybové aktivity). Velmi detailně analyzuje různé determinanty vývoje osobní i sportovní kariéry u evropských deaflympijských sportovců. Ohniskem studie je odhalení existence/neexistence prvků inkluze v celoživotním kontextu, ve vzdělávání a ve sportovním prostředí. Z odpovědí 53 vrcholových sportovců z 9 evropských zemí vyplynulo, že fenomény inkluze jsou velmi podstatné, neboť umožňují: kontakt s prostředím a orientaci v něm, samostatnost, sebedůvěru a vlastní hledání cest, impulsy kvality tréninku, porovnávání s ostatní úrovní sportovců. A jako v předchozích studiích je potvrzen faktor komunikace, především totální komunikace.

Cennou částí monografie jsou doporučení pro praxi. Přesto, že některá doporučení jsou spíše obecná a proklamativní, jednoznačně je kladen důraz na zvládnutí komunikace edukátory, a to nejen učiteli TV. Že byly

zvýrazněny výhody i problémy inkluzivního či speciálního pojetí ve školní TV či v PA v kontextu rekreačního či vrcholového sportu. Že komunikace není jen otázkou tlumočení, ale funkční je právě i tzv. totální komunikace. Že i v prostředí osob neslyšících je potřeba vytvářet podmínky pro zapojení do PA, zkvalitnit znalosti o zdravém životním stylu, a to od školního vzdělávání. Že je zapotřebí poznatky převádět do praxe.

Že při zachování určitých podmínek inkluzivní pojetí PA a TV realizovat lze, že může přispět k akceptaci i realizaci zdravého životního stylu.

I když výsledky monografie jsou limitovány (počty škol, žáků), už jen pro závěrečná doporučení stojí za to si monografii Mgr. Petry Kurkové, Ph.D., přečíst. Monografii lze doporučit jak učitelům různých stupňů i typů škol, tak i instruktorům či animátorům PA a trenérům. Je užitečná i pro rodiče neslyšících dětí.

INKLUZIVNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Vanda Hájková, Iva Strnadová (2010)

Grada Publishing, a.s.

Recenzi zpracovala: Lucie Rybová, Katedra aplikovaných pohybových aktivit, FTK UP v Olomouci

Jeden ze základních trendů současné sociální politiky spočívá především v utváření vhodných podmínek života osob se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP), jejich podpoře při inkluzi a socializaci do společnosti. Také v oblasti vzdělávání dochází k transformaci, která směřuje k zapojení co největšího počtu žáků se zdravotním postižením do škol hlavního vzdělávacího proudu. Proces vedoucí k začlenění žáků do běžných škol je v mnohých ohledech náročný a jeho úspěšnost je do značné míry ovlivněna celou řadou faktorů. Jedním z nich je samotné přesvědčení pedagogů o integračním procesu jako takovém, což může vyplývat z jejich nedostatečné kompetentnosti. A právě tento fakt dává podnět ke vzniku převážně prakticky orientovaným publikacím, které pedagogům pomáhají při realizaci integrovaného vzdělávání.

Uvedená monografie reflektuje nejnovější poznatky v oblasti inkluzivního vzdělávání, poskytuje komplexní náhled na danou problematiku, přičemž hlavní snahou autorek je popis současného stavu integrovaného vzdělávání v České republice. Prezentované informace jsou doplněny o soudobé tuzemské i zahraniční výzkumy. Publikace je koncipována jako obecně využitelný materiál, poskytující informace především pedagogickým pracovníkům a odborníkům v oblasti školského poradenství. Kniha je tematicky dělena do šesti kapitol, které čtenářům postupně představují problematiku inkluzivního vzdělávání a jeho širší teoretický rámec. První kapitola interpretuje teoretický koncept speciálních vzdělávacích potřeb a rovněž stanovuje strategie postupu při začleňování žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do škol hlavního vzdělávacího proudu. Druhá kapitola čtenáře seznamuje s heterogenitou žáků ve vzdělávacím procesu. Součástí třetí kapitoly jsou již zmiňované výzkumy, jež jsou cílené především na postoje zainteresovaných osob

v inkluzivním vzdělávání. Obsahem kapitoly následující je charakteristika osobnosti pedagoga, popis koncepce přípravy na jejich vzdělávání a náměty pro úpravu kurikula a změny v organizaci inkluzivního vyučování. Pátá kapitola je věnována modelovým případovým studiím inkluzivní školy a závěrem knihy se autorky zmiňují o diagnostice a poradenství v inkluzivním pojetí.

Ve své publikaci autorky reagují na aktuální potřeby při profesní přípravě pedagogů. Kniha je psána věcně a srozumitelně a podává komplexní souhrn informací z oblasti inkluzivního vzdělávání. Velká pozornost je věnována výzkumným šetřením a praktickým zkušenostem ze zahraničí, což dle mého názoru vhodně dokresluje aktuální stav integrovaného vzdělávání nejen v České republice. Za velmi přínosné rovněž považuji doplnění obsahu textu o tzv. příklady dobré praxe, které mohou být pro čtenáře inspirací pro realizaci inkluzivního výchovně vzdělávacího procesu.

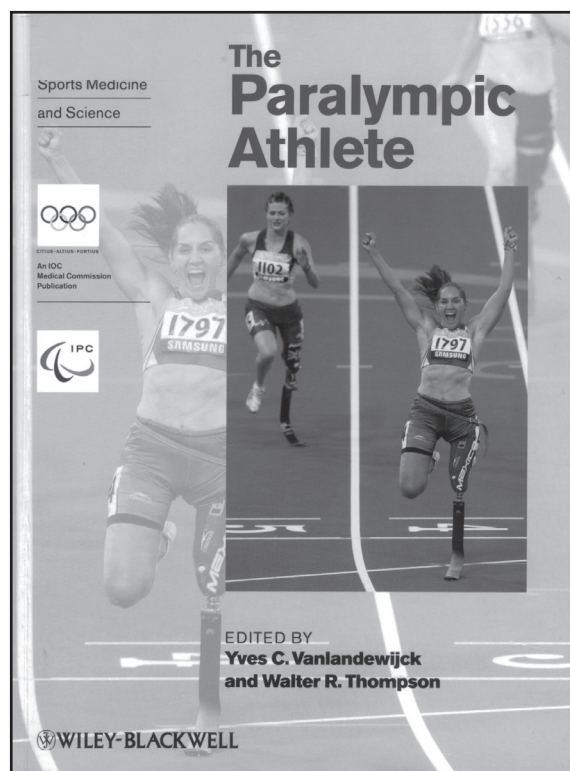
THE PARALYMPIC ATHLETE**Yves C. Vanlandewijck, Walter R. Thompson****(Eds.) (2011)**

International Olympic Committee, Wiley-Blackwell

Recenzi zpracovala: Iva Machová, Katedra sportů, FTK UP v Olomouci

Paralympijský sport je relativně mladý pojem a publikací vztahujících se k tomuto odvětví není mnoho. Tato publikace se jako jedna z prvních uceleně zabývá problematikou paralympijských sportovců jako celku, nejen jako výjimečných osobností, ale jako vrcholových sportovců. Vzhledem k velké variabilitě typů postižení a sportovních odvětví není obecně možné, aby problematika paralympijského sportu byla řešena jednotlivcem nebo v jednom výzkumném středisku.

Editori publikace „The Paralympic Athlete“ Y. Vanlandewijck a W. Thompson patří k předním odborníkům zabývajícím se problematikou paralympijského sportu nebo sportovců s postižením a oba jsou členy Sports Science Committee IPC (International Paralympic Committee). V publikaci se jim podařilo ve spolupráci s předními autoritami v jednotlivých sportovních oborech (biomechanika, medicína, fyziologie, sociologie, psychologie,...) představit paralympijský sport v jeho základu a ukázat šíři jeho problematiky a potřebnost výzkumů v této oblasti. V prvních třech částech publikace se seznamujeme s jednotlivými poznatky ve vědeckých oborech. Každá kapitola je napsána renomovaným autorem, specialistou v daném oboru. Jako menší nedostatek u některých kapitol vnímám vliv původu autorů (USA, Austrálie) na jejich výzkumné práce. Pro rozvoj paralympijského sportu je potřeba relativně vysoká úroveň sociálních služeb a velká finanční podpora, což je problémem v menších

zemích nebo zemích ekonomicky slabších. Toto je důvod, proč některá tvrzení výzkumů uskutečněných v ekonomicky silných zemích nemohou být aplikována nebo platná celosvětově. Čtvrtá část publikace je zaměřena prakticky, obsahuje 4 kapitoly zabývající se konkrétními výstupy výzkumů v jednotlivých sportech a jejich možnou kontribucí do praxe.

Donedávna většina odborné i neodborné veřejnosti považovala sport osob s postižením za dodatkovou, rekreační aktivitu v životě osob s postižením, ale nedávala ho na roveň výkonům sportovců bez postižení. Publikace The Paralympic Athlete je vlaštovkou, která ukazuje změnu v myšlení a ukazuje sport osob s postižením jako naprosto rovnocenný v praxi i na poli výzkumném.

Výběr abstraktů výzkumných článků z oblasti APA

Hartman, E., Houwen, S., & Visscher, C. (2011). Motor Skill Performance and Sports Participation in Deaf Elementary School Children. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 28, 132-145.

Motorické dovednosti a participace ve sportu u neslyšících žáků školního věku

Cílem této studie bylo popsat motorické dovednosti neslyšících žáků školního věku a jejich vztah k participaci ve sportu. Výzkumný vzorek sestával ze 42 neslyšících dětí se sluchovou ztrátou 80–120 dB. Motorické dovednosti byly testovány pomocí baterie „Movement ABC“ a sportovní participace byla zjišťována dotazníkovým šetřením. Neslyšící děti měly signifikantně nižší motorické dovednosti než jejich vrstevníci z intaktní populace. 43 % neslyšících dětí bylo zapojeno do organizovaného sportu a tyto děti také prokázaly signifikantně lepší dovednosti v manipulaci s míčem a lepší rovnováhu. Výsledky naznačují kladný vliv zapojení neslyšících dětí do organizovaného sportu na rozvoj jejich motorických dovedností.

Grenier, M. A. (2011). Coteaching in Physical Education: A Strategy for Inclusive Practice. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 28, 95-112.

Spolupráce při výuce v TV: Inkluzivní strategie

Cílem této studie bylo popsat strategie spolupráce učitelů tělesné výchovy a aplikované tělesné výchovy v integrované tělesné výchově na vybrané střední škole. V rámci výzkumu proběhlo 16týdenní pozorování pracovních činností dvou učitelů tělesné výchovy a jednoho učitele aplikované tělesné výchovy. Dále bylo využito rozhovorů a analýzy poznámek a dokumentů. Základním tématem výstupu této studie bylo vytvoření inkluzivní komunity postavené na hodnotách důvěry a respektu a přirozených podpůrných systémů. Společné učení mohlo fungovat na základě sdílených hodnot vzdělávání všech studentů a přesvědčení o potřebě integrace. Základní doporučení této studie je zakomponovat do profesní přípravy budoucích učitelů pochopení sociálních modelů postižení.

Tweedy, S. M., Williams, G., & Bourke, J. (2011). Selecting and modifying methods of manual muscle testing for classification in Paralympic sport. *European Journal of Adapted Physical Activity*, 3(2), 7-16.

Výběr a modifikace metod testování svalových funkcí pro potřeby klasifikace v paralympijských sportech

Tento článek má za cíl napomoci diskuzi ke zlepšení klasifikace v paralympijských sportech a poskytnout pomoc pro nové sporty, které budou vytvářet své klasifikační systémy. Mnoho klasifikačních systémů paralympijských sportů používá pro diagnostiku míry postižením nespecifické testování svalových funkcí (TSF). Tento přístup vytváří prostředí pro nekonzistentní přístup ke sportovní klasifikaci. Přijetí a publikování baterie TSF testů by výrazně mohlo zlepšit klasifikaci. Další čtyři faktory by mohly napomoci ke zlepšení validity a reliability TSF metod: (a) využívání testování pouze těch svalových skupin, které jsou důležité pro daný sport; (b) specifikace jedné preferované techniky pro testování svalových funkcí; (c) změna z referenčního systému maximální kloubní pohyblivosti do systému maximální kloubní pohyblivosti v daném sportu; (d) modifikace testovacích technik pro potřeby sportu.

Morriss, L., & Wittmannová, J. (2010). The effect of blocked versus random training schedules on boccia skills performance in experiences athletes with cerebral palsy. *European Journal of Adapted Physical Activity*, 3(2), 17-28.

Efekt tréninkových programů na herní dovednosti zkušených hráčů boccie

Cílem studie bylo zjistit efekt tréninku s využitím náhodných (rozptýlených) a blokových tréninkových programů na herní dovednosti zkušených hráčů boccia. Studie se účastnilo 14 zkušených hráčů boccia s DMO (věk = 23,6 let).

Sedm hráčů se účastnilo tréninku s využitím náhodných tréninkových programů a sedm blokových tréninkových programů. Pre a post data byly srovnána s využitím Wilcoxonova testu a Mann-Whitney U testu. U tréninku došlo ke statisticky významnému zlepšení pouze u blokového tréninkového programu ($z = 2.29$, $p = 0.02$, $CI.90 = 9.50$, 22.50), který prokázal zlepšení ve všech třech sledovaných dovednostech a byl doporučen hráči i trenéry.

Lejčarová, A., & Slavíková, S. (2011). Vztah dětí s intelektovým postižením k tělesné výchově a sportu. *Speciální pedagogika*, 22(1), 8–16.

Cílem práce bylo zjistit vztah dětí s intelektovým postižením (IP) k tělesné výchově a sportu. Výzkumu se zúčastnilo celkem 59 žáků (20 dívek a 39 chlapců, průměrný věk 13,85 let) pražských ZŠ praktických a 26 žáků (12 dívek a 14 chlapců, průměrný věk 15,80 let) pražských ZŠ speciálních. K posouzení vztahu k tělesné výchově a sportu byl použit nestandardizovaný dotazník, obsahující strukturované i nestrukturované položky. Šetření ukázalo, že školní tělesnou výchovu mají dotazovaní žáci celkem v oblíbenosti, žáci základních škol praktických mají nejraději sportovní hry, zatímco u žáků základních škol speciálních s podivem vede v oblíbenosti náplně vyučovací jednotky rozcvička. Výzkum nepotvrdil předpokládaný příliš malý zájem žáků speciálních škol o pohybové aktivity ve volném čase. Pro většinu žáků s IP je však školní TV jediným místem jejich aktivního pohybového vyžití, proto by jí měla být v kurikulu věnována dostatečná pozornost.

Palouňková, Z. (2011). Motorické schopnosti dětí předškolního věku. *Speciální pedagogika*, 22(1), 17–32.

Článek seznamuje s výsledky screeningového šetření úrovně motorických schopností u dětí předškolního věku. Pro sestavení testu byly analyzovány testy motorických schopností a testy zahrnující testovací úlohy na motorické schopnosti z testů: TGMD-2, Movement ABC, Deficity dielčích funkcií, Test obkresľovania a vývojový test zrakového vnímání. Výzkumný vzorek tvořilo 101 dětí ve věku 5–7 let, které dosud nenastoupily povinnou školní docházku. V oblasti grafomotoriky dosahovali chlapci 70,15% úspěšnosti a dívky 75,44% úspěšnosti plnění úkolů. V oblasti hrubé motoriky dosahovali chlapci 77,59% úspěšnosti a dívky 85,79% úspěšnosti plnění úkolů. Nejtěžším úkolem byla nápodoba tanečního kroku, což vypovídalo o snížené schopnosti dodržovat při pohybu určitý rytmus, a skákání panáka, což kromě výše uvedené schopnosti dodržovat rytmus napovídá o možných problémech s rovnováhou. V závěru článku jsou doporučení na cílené působení na děti s motorickým oslabením.

Uhlíř, P., Opavský, J., Zaatár, A. M. Z., Betlachová, M., Knap, J., & Klapalová, A. (2010). Autonomní reaktivita u osob s postižením lokomoce po poranění míchy. *Česká kinantropologie*, 14(4), 781.

Cílem studie bylo zhodnocení autonomní reaktivity s použitím spektrální analýzy variability srdeční frekvence jako ukazatele kardiovaskulární autonomní regulace u pacientů s míšním poraněním a jejich srovnání s nálezy kontrolní skupiny zdravých probandů. Ve studii bylo vyšetřeno 10 paraplegiků (7 mužů a 3 ženy) průměrného věku 53,1 let, z čehož bylo pět pacientů s úplným přerušением míchy a pět dalších s poraněním neúplným. Výška léze byla v rozsahu Th4-L1. Autonomní reaktivita byla vyšetřována metodou spektrální analýzy variability srdeční frekvence ve zkoušce leh-sed-leh, která je modifikací zkoušky leh-stoj-leh. U pacientů po míšních poraněních (paraplegiků) byla zachycena zřetelně snížená reaktivita autonomního nervového systému na změny ortostatické zátěže, což svědčí o jejich snížené schopnosti adaptace na změny polohy těla.

Vyhlídal, T., & Ješina, O. (2010). Hodnotová orientace dětí s onkologickým onemocněním ve vztahu ke kvalitě života a pohybovým aktivitám. *Tělesná kultura*, 33(3), 84–100.

Cílem výzkumného šetření bylo analyzovat strukturu hodnotové orientace u dětí s onkologickým onemocněním a zjistit postavení zdraví a pohybových aktivit ve struktuře hodnotové orientace. Ke zjišťování hodnotové orientace byla použita projektivní technika „nedokončených vět“ – technika doplňovací a částečně asociační. Tato technika byla použita u 28 dětí s onkologickým onemocněním ve věku 6–15 let. Z hlediska zjištěných odpovědí (21,42 %) si děti s onkologickým onemocněním uvědomují hodnoty vlastního zdraví a dopad nemoci na kvalitu svého života. Při 14,8 % odpovědí děti vnímají potřebu běžných aktivit a při 11,6 % si uvědomují potřebu rodinného života. Na potřebu

pohybových aktivit poukazuje 4,76 % odpovědí. Z našeho šetření zcela jednoznačně vyplývá, že nejvíce děti s onkologickým onemocněním vnímají hodnotu zdraví. Zdraví je pro ně ideálem, přáním, prostředkem k dosažení dětských cílů, plánů a záměrů. Dále se děti vysoce orientují na hodnotu běžných aktivit a domova, a to především z důvodu dlouhodobé léčby, odloučení od rodiny a od svých blízkých. Pohybové aktivity u dětí s onkologickým onemocněním zaujímají sedmé místo ze čtrnácti hodnocených kategorií.